

พฤษภาคม
2023

เด็กและ ครอบครัวไทย ในสอง ทางแพร่ง

รายงานสถานการณ์
เด็กและครอบครัว
ประจำปี 2023

วรรณ เลิศรัตน์
สรัช สินธุประมา

ศูนย์ความรู้นโยบาย
เด็กและครอบครัว
(คิด for คิดส์)

เด็กและครอบครัวไทยในสองทางแพ่ง: รายงานสถานการณ์เด็ก เยาวชน และครอบครัวปี 2023

วรตล เลิศรัตน์ และ สรัช สินธุประมา

ฉัตร คำแสง บรรณาธิการ

ศูนย์ความรู้นโยบายเด็กและครอบครัว (คิด for คิดส์)

โดยความร่วมมือระหว่าง

สำนักสนับสนุนสุขภาวะเด็ก เยาวชน และครอบครัว สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ
กับ ศูนย์ความรู้นโยบายสาธารณะเพื่อการเปลี่ยนแปลง บริษัท ดี วันโอวัน เปอร์เซนต์ จำกัด

พฤษภาคม 2023

(ฉบับร่างเพื่อนำเสนอในงานเสวนาสาธารณะ “เด็กและครอบครัวไทยในสองทางแพ่ง” ในวันที่ 17 พฤษภาคม 2023)

สารบัญ

อารัมภบท เด็กและครอบครัวไทยในสองทางแพรง	3
เข้าใจสถานการณ์เด็กและเยาวชนผ่านปัจจัยคุณค่าและทัศนคติ	5
1 เด็กและเยาวชนเติบโตในครัวเรือนเปราะบางทับซ้อน และยังไม่ฟื้นตัวจากวิกฤต	11
รายได้ครัวเรือนหด กระทบคุณภาพชีวิตเด็ก ครัวเรือนยากจน/มีเด็ก ฟื้นตัวจากวิกฤตได้ยากกว่า .	11
รัฐยังขาดข้อมูลสำหรับให้ความช่วยเหลือครัวเรือนเปราะบางอย่างทั่วถึง	13
ความเปราะบางของครอบครัวซับซ้อนยิ่งกว่าที่เคย	14
ความสัมพันธ์ในครัวเรือนเปราะบางหลายรูปแบบ	16
นโยบายครอบครัวยังคงเน้นให้สวัสดิการเป็นตัวเงิน แต่ระบบยังไม่พร้อมช่วยครัวเรือนเปราะบางทับซ้อน.....	18
2 เยาวชนมีงานที่ดีและสอดคล้องกับความฝันได้ยากขึ้น	20
เยาวชนอยากประสบความสำเร็จด้านการทำงาน แต่ไทยไม่มีงานให้เยาวชนทำอย่างเพียงพอ-ทั่วถึง	20
เยาวชนร้อยละ 14.8-15.1 ไม่ได้รับจ้างงาน เรียน หรือฝึกทักษะ (NEET) ในปี 2019-2021.....	21
เยาวชนหางานยาก แต่หา ‘งานที่ดี’ ยากกว่า: งานค่าจ้างต่ำ-ไม่ตรงตามฝัน-หนักเกินควร.....	23
เยาวชนให้ความสำคัญกับจริยธรรมนายจ้าง-ประชาธิปไตยในที่ทำงาน.....	24
พรรคเน้นเสนอนโยบายสร้างงาน-เพิ่มรายได้ แต่ขาดนโยบายเฉพาะกลุ่ม NEET-สร้างงานที่ดี.....	25
3 เด็กและเยาวชนไม่ได้รับการฟื้นฟูภาวะการเรียนรู้ถดถอย และพัฒนาทักษะจำเป็นจากระบบการศึกษา.....	26
การปิดสถานศึกษาช่วงโควิดก่อให้เกิดภาวะการเรียนรู้ถดถอย ข้ำเติมการศึกษาที่ย่ำแย่มานาน	26
โควิดเร่งความจำเป็นของ ‘ทักษะแห่งอนาคต’ แต่การศึกษาช่วยพัฒนาได้ไม่เพียงพอ-ทั่วถึง	27
บริการการศึกษาคุณภาพต่ำ: เยาวชนเผชิญปัญหาคุณภาพครู-อำนาจนิยม-การละเมิดสิทธิ	28
พรรคเน้นเสนอนโยบายขยายการเข้าถึง หนุนเรียนรู้ตลอดชีวิต ปรับหลักสูตร ใช้เทคโนโลยี	29
4 เด็กและเยาวชนเผชิญปัญหาเครียดและซึมเศร้า แต่เข้าถึงบริการสุขภาพจิตได้ไม่ทั่วถึง	31
ความเสี่ยงซึมเศร้ายาลดลงหลังคลายล็อกดาวน์แต่กลับมาเพิ่มขึ้นในช่วงเปิดภาคเรียน	31

ครอบครัวยังคงเป็นฐานสำคัญของการดูแลจิตใจ	33
บริการดูแลสุขภาพจิตเด็กและวัยรุ่นยังเหลื่อมล้ำสูง	34
เยาวชนกับความฝันที่จะเป็นผู้ดูแลสุขภาพใจให้คนอื่น ๆ	37
ปัญหาสุขภาพจิตถูกให้ความสำคัญเพิ่มขึ้นแต่ยังคงเป็นสัดส่วนน้อย-ไม่ครอบคลุมประเด็นสำคัญ ..	37
5 เด็กและเยาวชนตกเป็นเหยื่อความรุนแรงเป็นจำนวนมากขึ้น ในรูปแบบชอนเร้นยิ่งขึ้น	39
ความรุนแรงส่วนใหญ่อยู่ในชีวิตประจำวัน	39
แนวโน้มเด็กถูกทำร้ายทางเพศน่าเป็นห่วง	41
เด็กและเยาวชนไทยเปราะบางต่อภัยคุกคามออนไลน์	43
เยาวชนที่มีทัศนคติก้าวหน้าที่สุด ระบุว่าเคยถูกกระทำความรุนแรงมากที่สุด	43
พรรคการเมืองไม่มีข้อเสนอนโยบายแก้ปัญหาความรุนแรงในเด็กและเยาวชนที่เป็นเอกภาพ	45
6 เด็กและเยาวชนฝันถึงสังคมใหม่อย่างหลากหลาย แต่ระบบการเมืองไม่เปิดกว้าง-รับฟัง	47
เยาวชนฝันถึงสังคมหลากหลายแนวทาง แต่มีฉันทมติวงกว้างใน ‘3 หลักการใหญ่’	47
‘รอยแยกสำคัญ’ ในความฝันเยาวชนอยู่ในประเด็นชาติ-วัฒนธรรม และเพศสภาพ-ครอบครัว	48
ความฝันเชิงคุณค่าสะท้อนผ่าน ‘จินตนาการ’ ถึงนโยบายรูปธรรมและความเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืน ...	50
พรรคก้าวไกลเป็นพรรคเดียวที่มีนโยบายขยาย-คุ้มครองการมีส่วนร่วมของเยาวชน	51
รายการอ้างอิง.....	53

อารัมภบท

เด็กและครอบครัวไทยในสองทางแพร่ง

รายงานสถานการณ์เด็กและครอบครัวของศูนย์ความรู้นโยบายเด็กและครอบครัว (คิด for คิดส์) ฉบับปีที่ผ่านมา (2022) เรียกขานสถานการณ์ในเวลานั้นว่า “เด็กและครอบครัวไทยในสามวิกฤต” ซึ่งมุ่งอธิบายสภาพปัญหาที่เด็ก เยาวชน และครอบครัวต้องเผชิญภายใต้เงามืดของวิกฤตโรคระบาดโควิด วิกฤตความเหลื่อมล้ำและการพัฒนา และวิกฤตสังคมและการเมือง¹

ต่อมาในวันที่ 1 ตุลาคม 2022 รัฐบาลได้ประกาศยกเลิกโควิดจากการเป็นโรคติดต่ออันตรายและยุติการบังคับใช้พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน ถือเป็นหมุดหมายแห่งการสิ้นสุดลงของวิกฤตโควิด สถานการณ์เด็ก เยาวชน และครอบครัวจึงดำเนินพ้นจากช่วงเส้นทางอันเต็มไปด้วยขวากหนามแห่งสามวิกฤต มาหยุดยั้งอยู่ ณ ‘ทางแพร่ง’ ที่พวกเขาจะต้องหันเหไปยังทิศทางหนึ่ง เพื่อมุ่งสู่ทางข้างหน้าต่อไป

ทางแพร่งนี้หมายถึงการฟื้นฟูและพัฒนาหลังวิกฤตโควิด โรคระบาดที่สิ้นสุดลงมิได้หมายความว่าบาดแผลจากขวากหนามแห่งวิกฤตครั้งนั้น – ปัญหาของเด็ก เยาวชน และครอบครัวที่เกี่ยวข้อง รวมถึงผลกระทบสืบเนื่อง – จะสลายหายไปราวกับไม่เคยเกิดขึ้น พวกเขาอาจรักษาบาดแผลแล้วเติบโต เติบโตเต็มความฝันได้ดียิ่งขึ้น แต่ในอีกทิศทางหนึ่ง พวกเขาอาจเจ็บปวดทรมานจากพิษแผลนั้นต่อไป ได้แผลเป็น และมีสุขภาพและพัฒนากายแย่ในระยะยาว จนไม่สามารถเอื้อมคว้าความฝันของตนได้

เด็ก เยาวชน และครอบครัวจะหันไปสู่อะไรในทิศทางไหนก็ขึ้นอยู่กับนโยบายสาธารณะ ที่จะเยียวยา บาดแผลและสนับสนุนพวกเขาได้ตอบโจทย์ เหมาะสม และมีประสิทธิภาพเพียงใด แต่นโยบายดังกล่าว ก็กำลังอยู่ ณ ทางแพร่งอีกชุดหนึ่ง คือการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไปในเดือน พฤษภาคม 2023 ประชาชนพึงใช้สิทธิเลือกทิศทางนโยบายและผู้กำหนดนโยบายชุดใหม่ ท่ามกลางบรรยากาศของตลาดนโยบายที่เปิดกว้าง เกิดการวิพากษ์นโยบายเดิมและจินตนาการถึงนโยบายใหม่ อย่างมีพลวัต ซึ่งอาจส่งผลให้นโยบายเด็ก เยาวชน และครอบครัวอาจหันสู่ทิศทางใหม่หลังจากนี้

สถานการณ์เด็ก เยาวชน และครอบครัวจึงกำลังอยู่ใน ‘สองทางแพร่ง’ คือ ทางแพร่งหลังโควิด และทางแพร่งหลังเลือกตั้ง ขณะเดียวกัน วิกฤตความเหลื่อมล้ำและการพัฒนา วิกฤตสังคมและการเมือง ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างครอบครัวก็ยังดำเนินต่อไป

ภายใต้บริบทเช่นนี้ ปรากฏุประเด็นสำคัญในสถานการณ์เด็ก เยาวชน และครอบครัวทั้งสิ้น 6 ประเด็น ได้แก่

1. เด็กและเยาวชนเติบโตในครัวเรือนเปราะบางทับซ้อนและยังไม่ฟื้นตัวจากวิกฤต
2. เยาวชนมีงานที่ดีและสอดคล้องกับความฝันได้ยากขึ้น

3. เด็กและเยาวชนไม่ได้รับการฟื้นฟูภาวะการเรียนรู้ถดถอยและพัฒนาทักษะจำเป็นจากระบบการศึกษา
4. เด็กและเยาวชนเผชิญปัญหาเครียดและซึมเศร้า แต่เข้าถึงบริการสุขภาพจิตได้ไม่ทั่วถึง
5. เด็กและเยาวชนตกเป็นเหยื่อความรุนแรงเป็นจำนวนมากขึ้นในรูปแบบออนไลน์ยิ่งขึ้น
6. เด็กและเยาวชนผันถึงสังคมใหม่อย่างหลากหลายแต่ระบบการเมืองไม่เปิดกว้างและรับฟัง

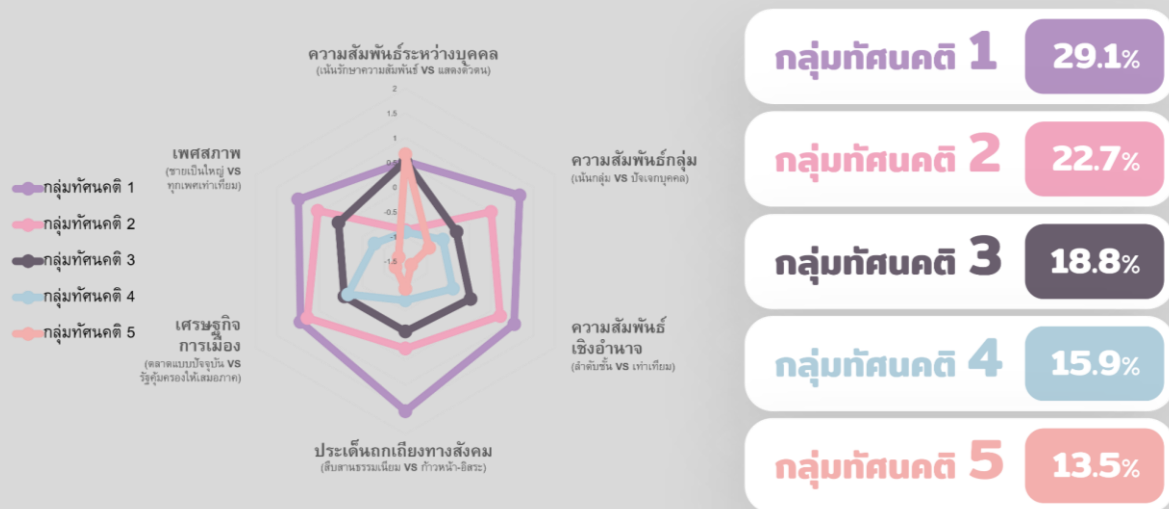
รายงานหกบทถัดจากนี้จะอธิบายสถานการณ์และปัญหาแต่ละประเด็นในบริบทตั้งแต่ระหว่างถึงหลังวิกฤตโควิด พร้อมทั้งวิเคราะห์เปรียบเทียบข้อเสนอนโยบายของพรรคการเมืองหลักในสนามเลือกตั้ง 6 พรรค ได้แก่ พรรคเพื่อไทย พลังประชารัฐ ภูมิใจไทย ก้าวไกล ประชาธิปัตย์ และรวมไทยสร้างชาติ เพื่อแสดงให้เห็นถึงทิศทางนโยบายใหม่ที่เป็นไปได้ ในการตอบสนองสถานการณ์และปัญหาข้างต้นภายหลังการจัดตั้งรัฐบาล

เข้าใจสถานการณ์เด็กและเยาวชนผ่านปัจจัยคุณค่าและทัศนคติ

การอธิบายสถานการณ์ในรายงานฉบับนี้จะนำปัจจัยเรื่องคุณค่าและทัศนคติของเยาวชนมาวิเคราะห์ โดยอาศัยการจัดกลุ่มทัศนคติเยาวชนตามงานศึกษาของ คิต for คิตส์ งานดังกล่าวใช้ข้อมูลผลสำรวจเยาวชนอายุ 15-25 ปีทั่วประเทศจำนวน 19,237 ตัวอย่าง ซึ่งดำเนินการเก็บข้อมูลระหว่างเดือนเมษายน-พฤษภาคม 2022 มาจัดกลุ่มเยาวชนตามคุณค่าและทัศนคติใน 6 เรื่อง ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ความสัมพันธ์กลุ่ม ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ประเด็นกเถียงทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และเพศสภาพและครอบครัว

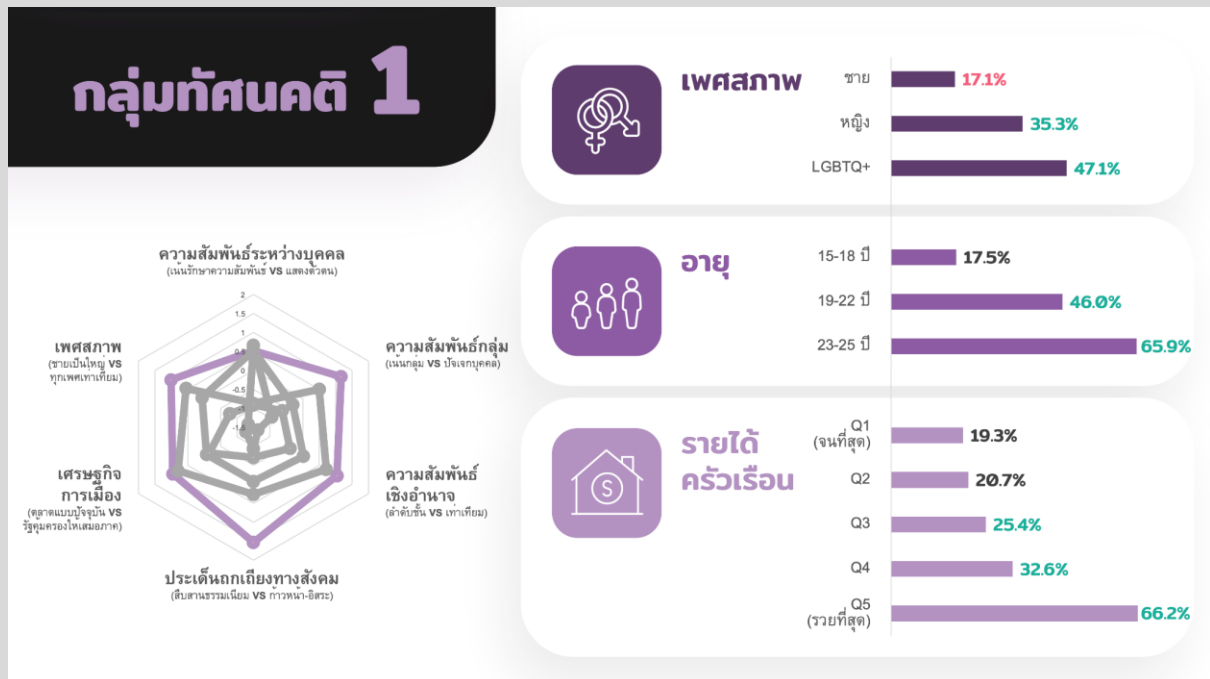
ระเบียบวิธีการจะเริ่มจากสร้างคะแนนรายหัวเรื่อง โดยสรุปผลจากคำถามชีวิตทั้งหมดในหัวเรื่องนั้นด้วยกระบวนการ Principal Component Analysis (PCA) แล้วใช้ K-Mean Clustering แบ่งกลุ่มเยาวชนตามคะแนนรายหัวเรื่อง

ผลการศึกษาพบว่า เยาวชนไทยอาจจำแนกตามคุณค่าและทัศนคติได้เป็น 5 กลุ่ม ดังแผนภาพ

กลุ่มทัศนคติแต่ละกลุ่มมีลักษณะประชากร พฤติกรรม และคุณค่า-ทัศนคติดังนี้

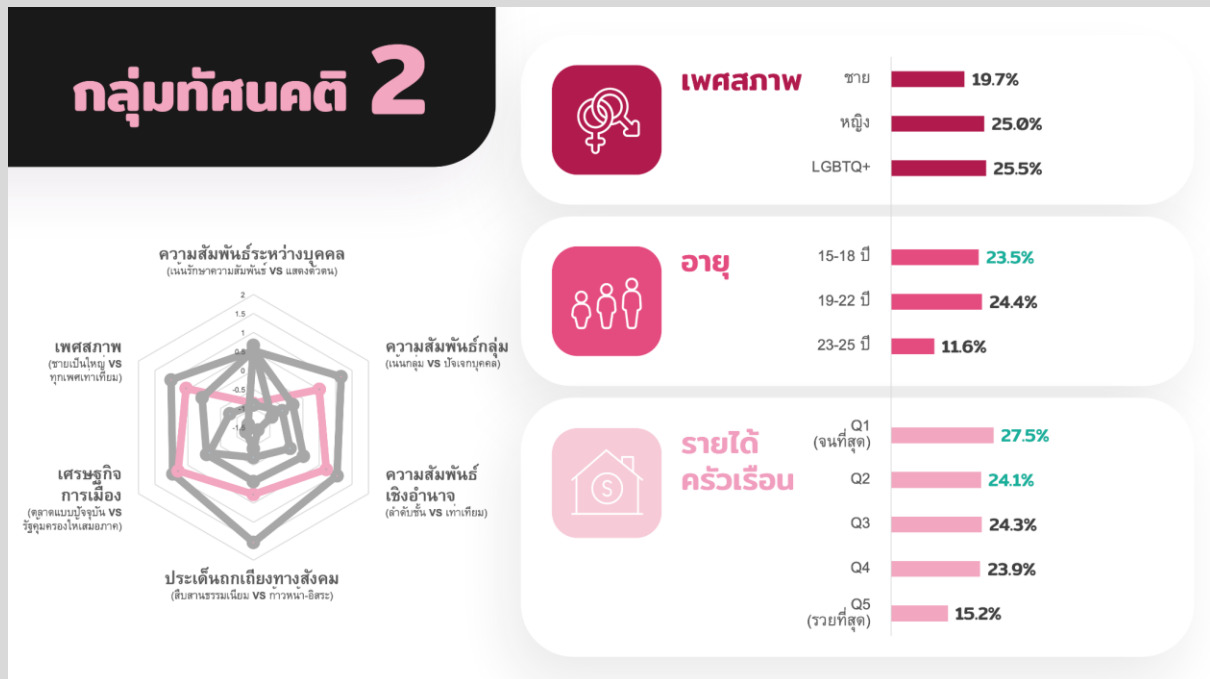
กลุ่มทัศนคติ 1

- พฤติกรรม
  - มีระดับการศึกษาสูงสุด อ่านหนังสือมากที่สุด
  - รับสื่อวิทยุ-โทรทัศน์น้อยที่สุด และใช้ทวิตเตอร์ (Twitter) มากที่สุด
  - สนใจติดตามและมีส่วนร่วมทางการเมืองมากที่สุด โดยเฉพาะในรูปแบบไม่ผ่านองค์กรจัดตั้ง
- คุณค่า-ทัศนคติ
  - เชื่อถือไว้ใจคนรอบตัวน้อย ยกเว้นเพื่อนสนิท
  - ให้ความสำคัญกับอัตลักษณ์และการแสดงออกของปัจเจกบุคคล
  - ร้อยละ 89.7 รู้สึกเป็นพลเมืองโลกมากกว่าพลเมืองไทย
  - มองคนเท่าเทียม สนับสนุนประชาธิปไตยเสรีแบบมีส่วนร่วม และไม่ไว้ใจการใช้อำนาจรัฐจำกัดสิทธิสูง
  - ร้อยละ 50.6 ไม่นับถือศาสนา
  - ก้าวหน้าในประเด็นถกเถียงทางสังคม เพศสภาพ และครอบครัว
  - ร้อยละ 79.6 มองว่าความเหลื่อมล้ำเป็นปัญหา เกิดจากโครงสร้างที่บิดเบี้ยว
  - สนับสนุนรัฐสวัสดิการถ้วนหน้า
- การสนับสนุนพรรคการเมือง
  - พรรคก้าวไกล ร้อยละ 75.8
  - พรรคเพื่อไทย ร้อยละ 13.5
  - พรรคสามัญชน ร้อยละ 0.8

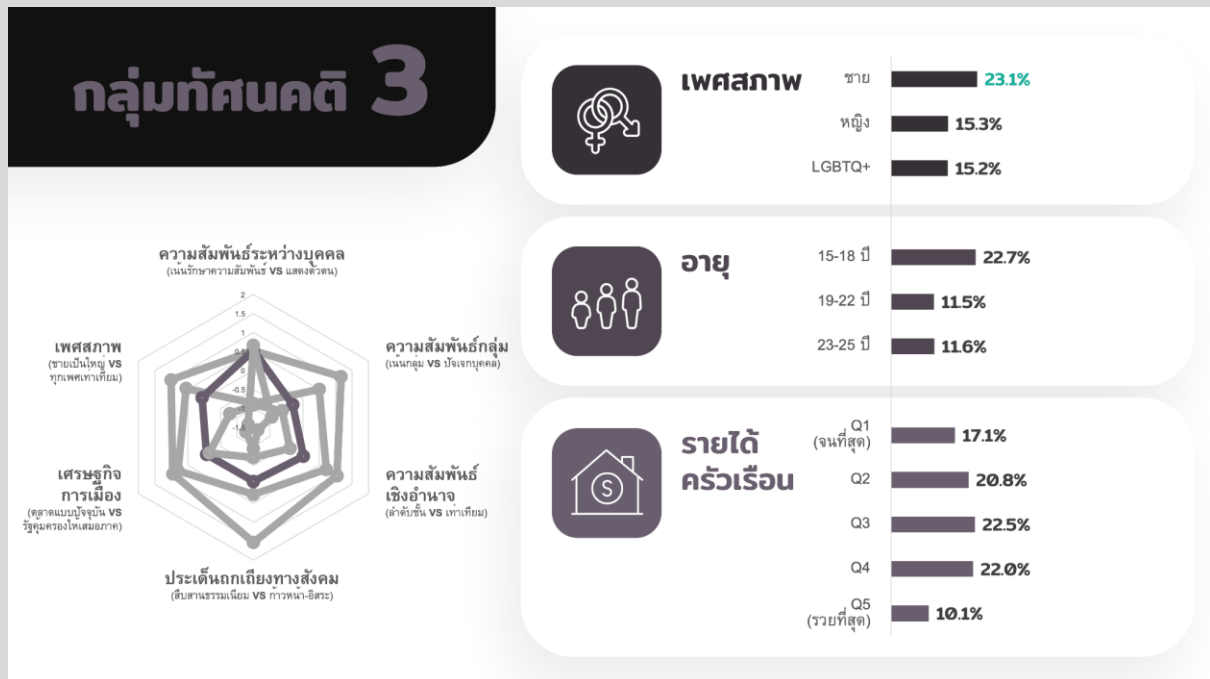

กลุ่มทัศนคติ 2

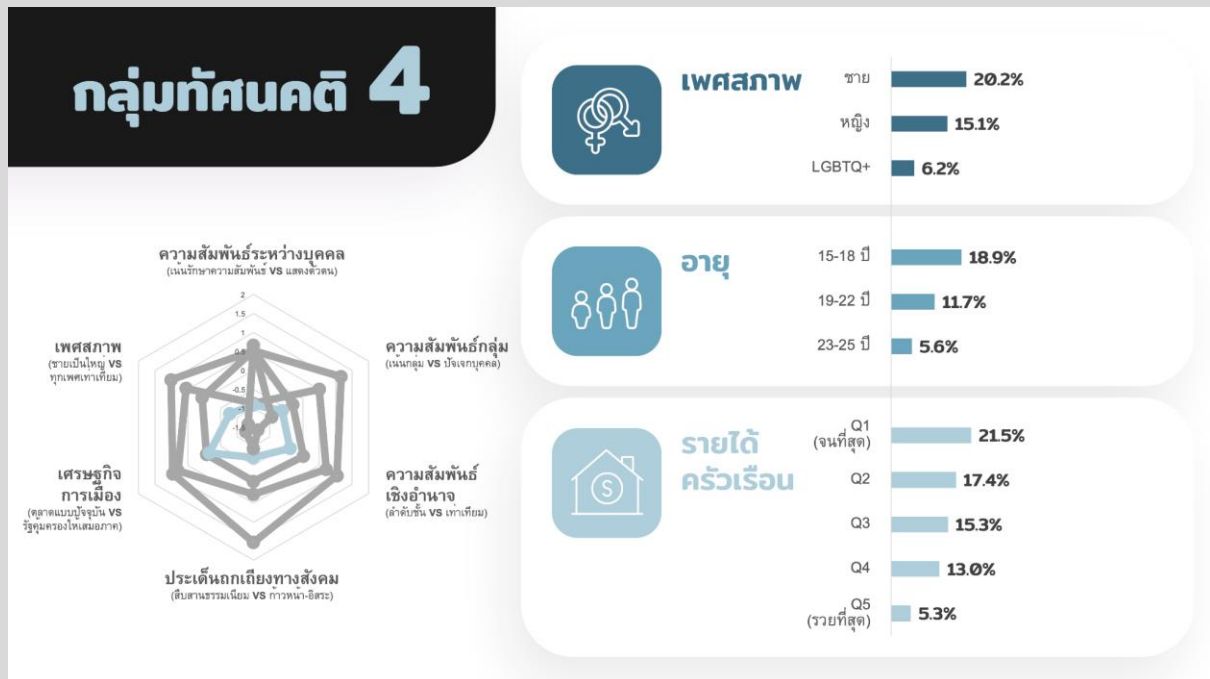
- พฤติกรรม
  - อยากเรียนปริญญาโทและเอกมากที่สุด รวมถึงเข้าเรียนและฝึกอบรมออนไลน์มากที่สุด
  - ใช้อินสตาแกรม (Instagram) และเฟซบุ๊ก (Facebook) มากที่สุด
- คุณค่า-ทัศนคติ
  - เชื่อถือไว้วางใจและให้ความสำคัญกับคนรอบตัว
  - ให้ความสำคัญกับความเกรงใจและความถูกต้องทางการเมือง (political correctness)
  - ร้อยละ 86.0 รู้สึกเป็นพลเมืองโลกมากกว่าพลเมืองไทย แต่ก็ภาคภูมิใจในความเป็นไทยสูง
  - ยึดหลักประชาธิปไตย แต่ยินยอมให้จำกัดสิทธิเสรีภาพเมื่อจำเป็นได้มากกว่า
  - ให้ความสำคัญกับคุณค่าทางศาสนา จริยธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี
  - สนับสนุนความเสมอภาคทางเพศสภาพและสิทธิของ LGBTQ+ สูง แต่สนับสนุนเสรีภาพทางเพศน้อยกว่า
  - เห็นว่าโครงสร้างเศรษฐกิจการเมืองไม่เปิดโอกาสให้ทุกคนเสมอภาคกัน
  - ร้อยละ 67.5 เห็นว่ารัฐควรจัดสวัสดิการให้เฉพาะผู้ที่จำเป็นต้องได้รับ
- การสนับสนุนพรรคการเมือง
  - พรรคก้าวไกล ร้อยละ 49.0
  - พรรคเพื่อไทย ร้อยละ 28.0
  - พรรคประชาธิปัตย์ ร้อยละ 2.5

กลุ่มทัศนคติ 3

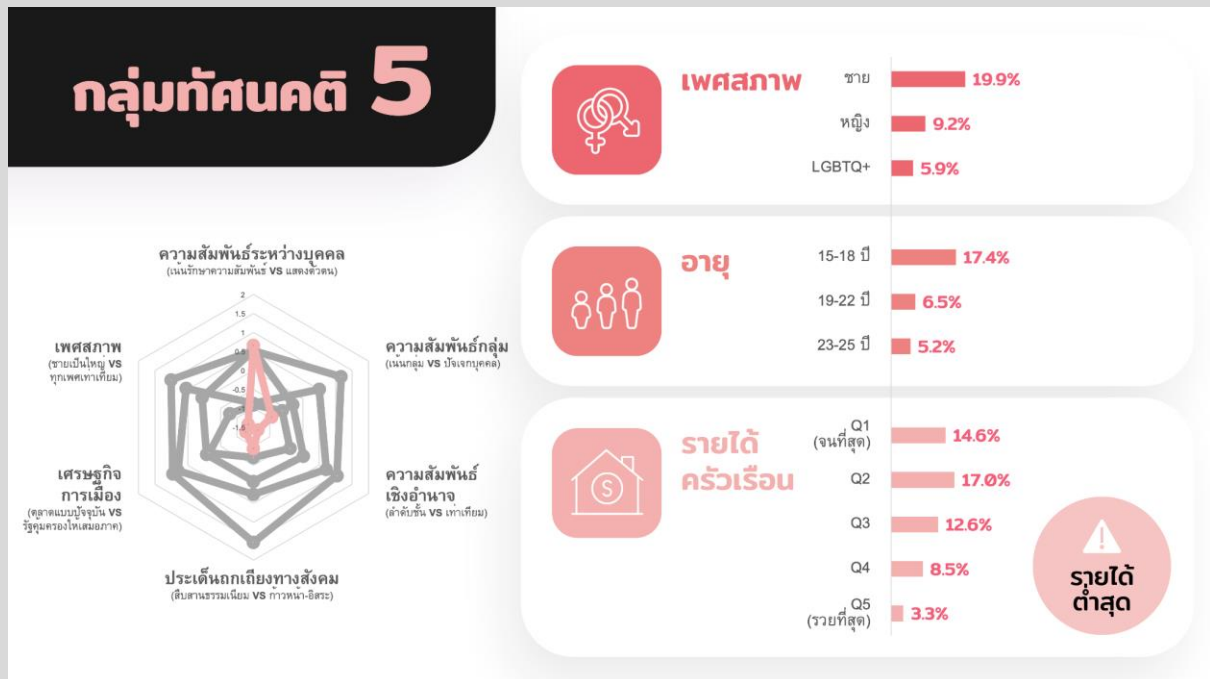
- พฤติกรรม
  - ใช้ TikTok มากที่สุด
  - สนใจติดตามการเมืองน้อยที่สุด
  - ชุมชนประท้วงและมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบผ่านองค์กรจัดตั้งน้อยที่สุด
- คุณค่า-ทัศนคติ
  - ให้ความสำคัญกับอัตลักษณ์และการแสดงออกของปัจเจกบุคคลในระดับใกล้เคียงตัว
  - ยึดหลักประชาธิปไตย แต่ยินยอมให้จำกัดสิทธิเมื่อจำเป็นได้มากกว่า และมีวัฒนธรรมการเมืองแบบทวยราษฎร์
  - เชื่อในคุณค่าทางศาสนาน้อยกว่า แต่เชื่อในขนบธรรมเนียมอื่นในระดับเดียวกับกลุ่มทัศนคติ 2
  - สนับสนุนความเสมอภาคทางเพศสภาพและสิทธิของ LGBTQ+ สูง แต่สนับสนุนเสรีภาพทางเพศน้อยกว่า
  - เห็นว่าโครงสร้างเศรษฐกิจการเมืองไม่เปิดโอกาสให้ทุกคนเสมอภาคกัน ในระดับต่ำกว่ากลุ่มทัศนคติ 2
- การสนับสนุนพรรคการเมือง
  - พรรคก้าวไกล ร้อยละ 35.8
  - พรรคเพื่อไทย ร้อยละ 29.1
  - พรรคพลังประชารัฐ ร้อยละ 5.3

กลุ่มทัศนคติ 4

- พฤติกรรม
  - รับผิดชอบต่อหน้าที่มากที่สุด และใช้อินสตาแกรมค่อนข้างมาก
  - เลี่ยงการแสดงจุดยืนและทรรศนะที่ชัดเจน
  - มีส่วนร่วมทางการเมืองน้อย โดยเน้นรูปแบบผ่านองค์กรจัดตั้ง
- คุณค่า-ทัศนคติ
  - เชื่อถือไว้วางใจและคำนึงถึงคนรอบตัวมากที่สุด
  - ซาตินิยมมากที่สุด โดยร้อยละ 91.8 ภูมิใจที่เกิดเป็นคนไทย และร้อยละ 71.8 มองว่าวัฒนธรรมไทยดีกว่าวัฒนธรรมอื่น
  - เคารพลำดับชั้นทางสังคมมากที่สุด และยอมรับการใช้อำนาจจำกัดสิทธิ
  - มีเพียงร้อยละ 1.9 ที่ไม่นับถือศาสนา และร้อยละ 61.0 เชื่อว่าพระเจ้า วิชากรรม หรือดวงชะตามีอิทธิพลกำหนดชีวิตของตนเอง
  - เป็นอนุรักษนิยมในประเด็นถกเถียงทางสังคม เพศสภาพ และครอบครัว
  - ร้อยละ 79.5 มองว่าความเหลื่อมล้ำเป็นเรื่องธรรมดามากกว่าปัญหาที่ต้องแก้
- การสนับสนุนพรรคการเมือง
  - พรรคเพื่อไทย ร้อยละ 33.7
  - พรรคก้าวไกล ร้อยละ 25.8
  - พรรคพลังประชารัฐ ร้อยละ 9.6

กลุ่มทัศนคติ 5

- พฤติกรรม
  - มีระดับการศึกษาต่ำสุด และอ่านหนังสือน้อยที่สุด
  - รับสื่อวิทยุมากที่สุด และใช้ดีท็อกก่อนข้างมาก
  - เลี่ยงการแสดงจุดยืนและทรรศนะที่ชัดเจน
  - สนใจติดตามการเมืองในระดับปานกลาง แต่มีส่วนร่วมทางการเมืองน้อยที่สุด
- คุณค่า-ทัศนคติ
  - เชื่อถือไว้วางใจคนรอบตัวน้อยที่สุด
  - ให้ความสำคัญกับการเอาตัวรอดเหนือคุณค่านามธรรมมาก
  - รู้สึกเป็นพลเมืองโลกน้อยที่สุด แต่ก็ขาดนิยามต่ำกว่ากลุ่มทัศนคติ 4
  - กล้าท้าทายผู้อยู่ในลำดับชั้นทางสังคมที่สูงกว่า แม้ไม่ค่อยให้ความสำคัญกับหลักเสรีประชาธิปไตย และยอมรับการใช้อำนาจและความรุนแรงจำกัดสิทธิ
  - ร้อยละ 38.8 เชื่อว่ามนุษย์ต้องนับถือศาสนาจึงจะมีจริยธรรม แต่ตนเองไม่ได้นับถือคุณค่าทางศาสนาอย่างจริงจัง
  - อนุรักษ์นิยมในประเด็นทางสังคมสูงสุด
  - เห็นความเหลื่อมล้ำเป็นปัญหามากกว่ากลุ่มทัศนคติ 4 แต่ไม่เห็นความสำคัญของนโยบายรัฐบาลในการแก้ไขปัญหา
- การสนับสนุนพรรคการเมือง
  - พรรคเพื่อไทย ร้อยละ 31.1
  - พรรคก้าวไกล ร้อยละ 20.9
  - พรรคพลังประชารัฐ ร้อยละ 9.6

1

เด็กและเยาวชนเติบโตในครัวเรือนเปราะบางกับซ้อน และยังไม่ฟื้นตัวจากวิกฤต

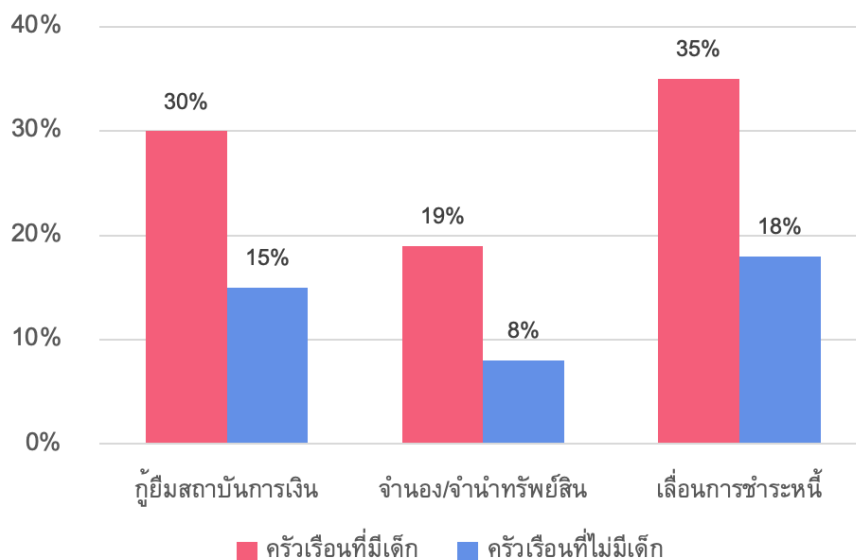
หลังการผ่อนคลายมาตรการควบคุมโรคโควิด-19 ในเดือนมิถุนายน 2022 ชีวิตคนไทยทยอยกลับคืนสู่ภาวะปกติ ทว่าสำหรับหลายครัวเรือน “ปกติ” เป็นคำที่ยังห่างไกลจากความหมายถึงชีวิตที่ดี โดยเฉพาะครัวเรือนที่เผชิญกับความเปราะบางทับซ้อน ทั้งปัญหาความยากจน สมาชิกไม่พร้อมหน้า และ/หรือมีบุคคลในภาวะพึ่งพิงต้องดูแลไปในเวลาเดียวกัน เด็กและเยาวชนในครัวเรือนเหล่านี้เผชิญอุปสรรคทั้งในและนอกบ้านมานานก่อนวิกฤตโรคระบาดที่เพียงแต่ซ้ำเติมให้ความเปราะบางนั้นยิ่งทับซ้อนยิ่งกว่าที่เคย การฟื้นตัวกลับมาของครัวเรือนเช่นนี้ไม่ง่าย และทางแพ่งที่สองของการเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบายจึงเป็นความหวังครั้งใหม่ในรอบหลายปีที่สำคัญต่อพวกเขาอย่างยิ่ง

รายได้ครัวเรือนหด กระบคุณภาพชีวิตเด็ก ครัวเรือนยากจน/มีเด็ก ฟื้นตัวจากวิกฤตได้ยากกว่า

การสำรวจสถานการณ์ฟื้นตัวหลังวิกฤตโควิด-19 ในเดือนกันยายน 2022 พบว่าครัวเรือนร้อยละ 62 รายงานว่ารายได้ครัวเรือนลดลงเมื่อเทียบกับปีก่อนหน้า สัดส่วนนี้สูงสุดในครัวเรือนกลุ่มยากจนที่สุดที่ร้อยละ 69 ขณะที่ครัวเรือนในกลุ่มร่ำรวยที่สุดเพียงร้อยละ 50 ตอบว่ารายได้ลดลง²

ราวครึ่งหนึ่งของครัวเรือนไทยรับมือกับผลกระทบด้านการเงินด้วยการลดการอุปโภคและบริโภค ซึ่งย่อมกระทบต่อคุณภาพชีวิตของเด็กและเยาวชนในครอบครัวเหล่านี้ไปโดยปริยาย ครัวเรือนที่ยากจนที่สุดถึงร้อยละ 40 ไม่สามารถบริโภคอาหารที่มีสารอาหารครบถ้วนหรืออาหารที่ต้องการ และร้อยละ 12 เคยต้องอดอาหารทั้งวันเนื่องจากมีเงินไม่เพียงพอ การรับมืออีกวิธีหนึ่งคือการนำเงินเก็บออกมาใช้ โดยครัวเรือนร้อยละ 39 เลือกใช้วิธีนี้ กระนั้นก็ยังไม่เพียงพอโดยเฉพาะกับครัวเรือนที่มีหลายปากท้องต้องเลี้ยงดู ร้อยละ 30 ของครัวเรือนที่มีเด็กเล็กต้องกู้ยืมเงินจากสถาบันการเงิน และร้อยละ 19 นำทรัพย์สินไปจำหน่ายหรือจำนอง ซึ่งเป็นสัดส่วนที่สูงกว่าครัวเรือนที่ไม่มีเด็กถึง 2 เท่า รวมถึงยังต้องเลื่อนการชำระหนี้มากกว่าอย่างเห็นได้ชัด

แผนภูมิที่ 1.1: สัดส่วนครัวเรือนที่รับมือกับผลกระทบทางการเงินด้วยวิธีต่างๆ เปรียบเทียบระหว่างครัวเรือนที่มีเด็กเล็กกับครัวเรือนที่ไม่มีเด็กเล็ก

ที่มา: UNICEF (2022)

ขณะเดียวกัน หนี้ครัวเรือนของไทยในปี 2023 ก็เพิ่มสูงขึ้นนับตั้งแต่มีการเก็บข้อมูลมา หนี้ในระบบมีมากกว่า 15 ล้านล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 86.9 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ³ หนี้ครัวเรือนไม่ได้เป็นเพียงปัญหาต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ แต่ยังเป็นอุปสรรคที่อาจพรากความฝันไปจากเยาวชนอย่างถาวร หนี้สินที่เพิ่มขึ้นหมายถึงการจำกัดการบริโภคและโอกาสในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิต ผลสำรวจเยาวชนของ คิด for คิดส์ เมื่อเดือนพฤษภาคม 2022 พบว่า การมีเงินไม่เพียงพอเป็นอุปสรรคอันดับหนึ่งต่อการประสบความสำเร็จด้านการศึกษาของเยาวชนอายุ 15-25 ปีเกินครึ่ง และมากถึงร้อยละ 67.1 สำหรับเยาวชนในครัวเรือนที่ยากจนที่สุด⁴

“อำนาจแห่งเงินตราช่างทรงอำนาจขนาดซื้อชีวิตที่ดีได้ ฉันจึงต้องจำใจเลือกสาขาในคณะที่มีโอกาสทำเงินให้มากกว่าในอนาคตโดยโยนทิ้งสิ่งที่อยากเรียนจริงๆ ไปอย่างไม่ไยดี [...]

ใช้หนี้ ใช้หนี้ ใช้หนี้ หนี้ที่ฉันไม่ได้ก่อ หนี้ที่ถูกกล่าวโทษคล้องขาไว้ด้วยคำว่า "กตัญญู" หนี้ที่ถ้าหากฉันตายไปคนในครอบครัวก็คงขาดที่พึ่ง ในขณะที่ตัวฉันมีสิ่งที่อยากทำมากมาย กลับต้องถูกพับเก็บไปก่อนเพราะความจำเป็นอย่างอื่นที่สำคัญกว่า ขณะที่ฉันกำลังทำงานงๆ โดยวางทิ้งสิ่งที่อยากทำให้เป็นเพียงแค่ความฝัน คนอื่นๆ ที่ไม่ต้องมีการอะไรกลับได้ทำทุกอย่างโดยที่ไม่ต้องกังวล”

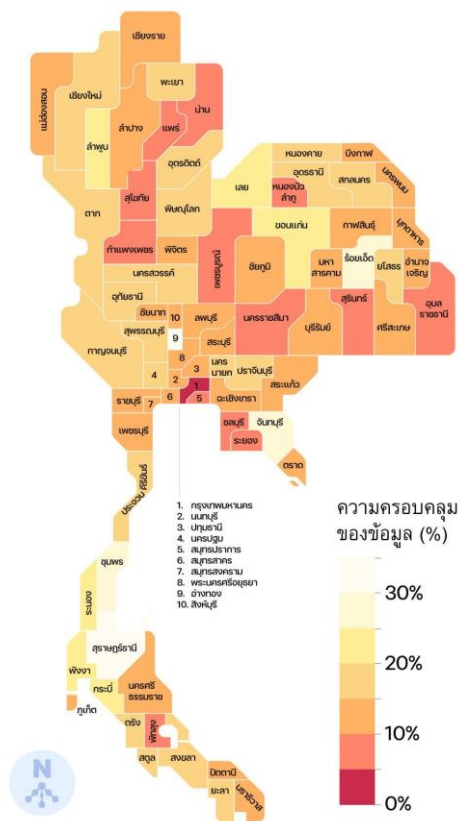
– Magnitude99 อายุ 23 ปี

รัฐยังขาดข้อมูลสำหรับให้ความช่วยเหลือครัวเรือนเปราะบางอย่างทั่วถึง

ตามนิยามของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ครัวเรือนเปราะบาง หมายถึงครัวเรือนที่สมาชิกมีรายได้เฉลี่ยต่ำกว่า 100,000 บาทต่อคนต่อปี และมีบุคคลในภาวะพึ่งพิง เช่น เด็กเล็ก คนพิการ ผู้ป่วยติดเตียง จากการคำนวณข้อมูลผลสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนโดย คัด for คัดส์ ครัวเรือนไทยเข้าเกณฑ์ดังกล่าวราว 3.4 ล้านครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 15 ของครัวเรือนทั่วประเทศ⁵

ที่ผ่านมา กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ได้ริเริ่มพัฒนาสมุดพกครัวเรือนอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งนำข้อมูลจากหน่วยงานต่างๆ มาบูรณาการกันเพื่อมุ่งเป้าค้นหาครัวเรือนเปราะบางให้ได้มากขึ้น อย่างไรก็ตาม ข้อมูลในเดือนเมษายน 2023 จากฐานข้อมูลดังกล่าวยังคงครอบคลุมครัวเรือนที่เข้าเกณฑ์เพียง 4.5 แสนครัวเรือนเท่านั้น คิดเป็นเพียงร้อยละ 13 ของครัวเรือนเปราะบางทั้งหมด⁶ จังหวัดที่มีครัวเรือนเปราะบางมากที่สุดจากการประเมินโดย คัด for คัดส์ คือ นครราชสีมา ซึ่งมี 211,209 ครัวเรือน แต่ฐานข้อมูลกลับครอบคลุมเพียงร้อยละ 8 นอกจากนี้ ในกรุงเทพมหานครซึ่งมีครัวเรือนเปราะบางมากถึง 120,251 ครัวเรือน ก็แทบไม่มีข้อมูลจัดเก็บอยู่เลย

แผนภูมิที่ 1.2: สัดส่วนความครอบคลุมของข้อมูลในฐานข้อมูลสมุดพกครัวเรือนอิเล็กทรอนิกส์ เทียบกับการประเมินจากผลสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน ปี 2021

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ และกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

นอกจากนี้ข้อมูลในสมุดปกคร้วเรือนยังแสดงว่า ความช่วยเหลือที่ให้แก่คร้วเรือนเปราะบาง ร้อยละ 59.0 เป็นเพียงการให้คำแนะนำเท่านั้น มีเพียงร้อยละ 36.2 ที่ได้รับการช่วยเหลือโดยหน่วยงาน ของกระทรวง และร้อยละ 4.8 ได้รับการประสานส่งต่อหน่วยงานอื่น

ความเปราะบางของครอบครัวซับซ้อนยิ่งกว่าที่เคย

เด็กไทยใน 1.8 ล้านคร้วเรือนไม่ได้อาศัยอยู่กับพ่อแม่ คิดเป็นร้อยละ 26.5 ของคร้วเรือนที่มีเด็ก อายุต่ำกว่า 15 ปีทั้งหมด⁷ คร้วเรือนเหล่านี้มีหลายชื่อเรียกด้วยกัน อาทิ คร้วเรือนข้ามรุ่น คร้วเรือน แหว่งกลาง แต่ที่ผ่านมามักเข้าใจตรงกันทั้งหมดว่าหมายถึงคร้วเรือนที่พ่อแม่จำเป็นต้องย้ายถิ่นเพื่อไป ทำงานที่อื่นโดยฝากลูกไว้กับปู่ย่าตายายหรือญาติ อย่างไรก็ตาม งานศึกษาของ คิด for คิดส์ ซึ่ง เก็บข้อมูลเชิงลึกจากคร้วเรือนเปราะบางกว่า 50 คร้วเรือนใน 5 จังหวัด พบว่าคร้วเรือนที่ไม่สมบูรณ์หรือ แหว่งกลางมีความซับซ้อนกว่านั้นมาก⁸

นอกจากการย้ายถิ่นเพื่อไปทำงาน ยังมีการแหว่งกลางอีกหลายลักษณะ อาทิ พ่อหรือแม่ต้องคดี อาชญากรรมทำให้ต้องถูกจำคุก ติดยาเสพติดเรื้อรัง ติดพนัน ไปจนถึงการหย่าร้างและมีครอบครัวใหม่ โดยไม่ได้พาลูกไปด้วย นอกจากนี้สถานะของการแหว่งกลางยังมีพลวัตในตัวเอง เช่น ครอบครัวอาจ กลับมาพร้อมหน้าในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19 เนื่องจากพ่อแม่ต้องหยุดทำงาน แต่แล้วก็ต้อง กลับไปทำงานใหม่ในเวลาไม่นาน พ่อแม่ที่ต้องคดี หรือติดยาเสพติดอาจกลับบ้านมาเป็นครั้งคราวแต่ ไม่ได้อยู่ในสภาพที่พร้อมจะให้การดูแล การระบุว่าคร้วเรือนใดเป็นคร้วเรือนแหว่งกลางจึงเป็น ความท้าทายอย่างยิ่ง โดยเฉพาะจากภาครัฐและท้องถิ่นที่จะเข้าไปให้ความช่วยเหลือ

การแหว่งกลางเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้คร้วเรือนอยู่ในสภาพเปราะบาง แต่ในขณะเดียวกัน ความเปราะบางของคร้วเรือนอาจยิ่งรุนแรงขึ้นอีกเป็นทวีคูณหากคนในคร้วเรือนที่เปราะบางจาก ความยากจน แหว่งกลางอยู่แล้ว เกิดล้มป่วย เป็นผู้ป่วยติดเตียง พิการทางร่างกายหรือสมอง ไม่มี สัญชาติไทย ฯลฯ งานวิจัยดังกล่าวเรียกคร้วเรือนลักษณะนี้ว่า “คร้วเรือนเปราะบางทับซ้อน”

เรื่องของชลดา

ชลดา (62) เคยไปทำงานที่ไต้หวันและสิงคโปร์ ปัจจุบันประกอบอาชีพชิวชานาและอยู่บ้านเลี้ยงหลาน ลูกสาวคนเล็กของเธอมีลูกตั้งแต่วัยรุ่น ทำให้เธอต้องรับภาระดูแลหลานเพื่อให้ลูกสาวกลับไปเรียนหนังสือ หลังจากนั้นลูกสาวของเธอหย่าร้างกับสามีซึ่งต่อมาต้องโทษจำคุกจนพ้นโทษแต่แทบไม่ติดต่อกลับมาอีก ปัจจุบันลูกสาวคนนีทำงานอยู่ที่กัมพูชาแต่มีรายได้ไม่แน่นอนนัก

หลานของชลดาเริ่มมีอาการก้าวร้าวเมื่ออยู่ชั้นป.5 ครูแนะนำให้ไปพบจิตแพทย์ในตัวจังหวัด และได้รับการวินิจฉัยว่าเป็นโรคสมาธิสั้น การรักษาด้วยยาทำให้เขาคลื่นไส้อาเจียนทุกครั้งที่ยากินยา สุดท้ายจึงเลิกไปด้วยตัวเองและปฏิเสธการรักษาเพราะไม่อยากถูกหาว่าบ้า ความก้าวร้าวยิ่งเพิ่มมากขึ้นเมื่อเข้าสู่ช่วงวัยรุ่น หลายชายเริ่มทำลายข้าวของในบ้าน ชูเธอด้วยมีด ออกไปรวมกลุ่มขี้จัญจันยนต์ตอนกลางคืนจนถูกตำรวจควบคุมตัว

ปัจจุบันหลานชายอายุ 14 ปี กลายเป็นคนที่แทบไม่สามารถควบคุมอารมณ์ตนเองได้ เขาชอบถอดรีดข้าวของเครื่องใช้ไฟฟ้าในบ้าน ไปจนถึงจักรยานยนต์ซึ่งถูกรื้อไปแล้ว 3 คัน โดยที่เขาเองไม่สามารถประกอบให้กลับมาใช้งานได้ และชลดาเองก็ไม่สามารถห้ามปรามเขาได้เลย เธอเป็นทุกข์เพราะหลานคนนี้มาก ไม่มีวันไหนเลยที่จะนอนหลับได้อย่างสบายใจ ขณะเดียวกันก็เป็นห่วงอนาคตของเขา เพราะนอกจากเธอแล้วเขาไม่มีที่พึ่งอื่นเลย ลูกสาวคนอื่นๆ ของชลดามีภาระครอบครัวของตัวเองและหลีกเลี่ยงที่จะเข้าใกล้หลานชายคนนี้ ส่วนแม่ของเด็กเองก็ยังคงต้องขอเงินจากเธออยู่บ่อยครั้ง

ภาพที่ 1.1: รถจักรยานยนต์ที่ถูกถอดชิ้นส่วน

ที่มา: วาสนา ละอองปลิว

ความเปราะบางทับซ้อนที่เกิดขึ้นมักเกินกำลังของครอบครัวและแม่กระทั่งชุมชนที่จะช่วยดูแลได้ ครัวเรือนที่มีเด็กที่มีความต้องการพิเศษ เช่น พิการร่างกาย ออทิสติก ป่วยด้วยโรคจิตเวช ไม่สามารถหาความช่วยเหลือที่เพียงพอได้จากโรงเรียนหรือหน่วยงานในท้องถิ่น สวัสดิการที่ได้รับอาทิ เบี้ยคนพิการ เบี้ยผู้สูงอายุ ก็ไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่าย งานวิจัยชิ้นนี้เสนอว่าการช่วยเหลือครัวเรือนเปราะบาง จำเป็นต้องทำมากกว่าแจกเงิน แต่จะต้องให้ความสำคัญกับการกระจายอำนาจ เสริมศักยภาพท้องถิ่นให้สามารถดูแลครัวเรือนเปราะบางได้อย่างเหมาะสม

ความสัมพันธ์ในครัวเรือนเปราะบางหลายรูปแบบ

จากผลสำรวจเยาวชนของ คิด for คิดส์ เยาวชนอายุ 15-25 ปียังคงเชื่อถือไว้ใจครอบครัวมากกว่ากลุ่มคนและสถาบันทางสังคมอื่นๆ ทั้งหมด และยังคงเป็นตัวเลือกที่พวกเขาจะหันไปปรึกษาเมื่อเผชิญปัญหาในชีวิตมากที่สุด (ร้อยละ 44.4) ก่อนจะหันไปหาเพื่อน (ร้อยละ 35.8) และอินเทอร์เน็ต (ร้อยละ 6.3) นอกจากนี้การมีความสัมพันธ์ที่ดีกับครอบครัวยังคงเป็นเป้าหมายสำคัญในชีวิตลำดับที่สาม (ร้อยละ 79.8) รองจากการประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน (ร้อยละ 85.0) และร่ำรวยและมีอิสรภาพทางการเงิน (ร้อยละ 80.4)⁹ อย่างไรก็ตาม ไม่ใช่ทุกบ้านที่จะเป็นครอบครัวที่อบอุ่น ปลอดภัย และเป็นรากฐานที่มั่นคงสำหรับให้เยาวชนใช้ก้าวเดินออกไปตามหาฝันของตัวเอง

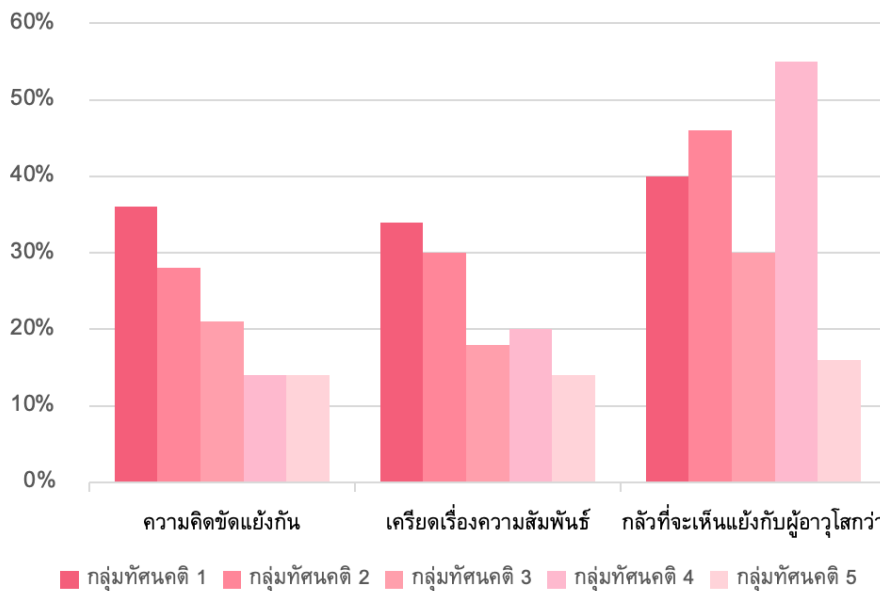
“... ฉันผูกพันกับพ่อแม่ กระทั่งคำต่อว่าเบาๆ ของพวกเขาก็ทำให้ฉันรู้สึกแย่ได้ แม้เป็นเช่นนี้แต่แม่กับฉันยังคงพูดจาไม่ดีใส่กัน ฉันร้องไห้เพราะแม่มานับครั้งไม่ถ้วน จนเรียนรู้วิธีลดความเสียใจ วิธีที่จะไม่รู้สึกรังเกียจกับคำพูดของแม่ แต่ฉันจดจำถ้อยคำเหล่านั้นไว้ มันไม่ได้อยู่ในรูปของคำพูด แต่เปลี่ยนเป็นความรู้สึกในใจ [...]

ฉันคาดหวังให้ชีวิตของตัวเองมีความสุขกว่านี้ มีบ้านที่พักผ่อนได้อย่างสบายใจ ไม่ต้องกังวลว่าออกมาจากห้องแล้วจะต้องทะเลาะกับแม่ ไม่ต้องระแวงว่าจะได้เงินไปกินข้าวใหม่หากขัดแย้งกับคนในบ้าน ต่อให้ผูกพัน แต่ฉันไม่อยากจะอยู่กับพ่อแม่อีกแล้ว ฉันรอวันที่จะทำงานหาเงินเอง ได้ออกไปจากบ้านที่น่าอึดอัด โดดแล่นออกไปตามความต้องการ”

ไม่ประสงค์เปิดเผยชื่อ อายุ 16 ปี

ความเปราะบางของครัวเรือนอีกรูปแบบหนึ่งคือความเปราะบางในสายสัมพันธ์ระหว่างคนต่างรุ่นซึ่งเกิดขึ้นได้ในแทบทุกครัวเรือน แม้กระทั่งในครัวเรือนพร้อมหน้าและครัวเรือนที่ไม่ได้เปราะบางด้านเศรษฐกิจ โดยกลุ่มทัศนคติ 1 เป็นกลุ่มที่เผชิญอุปสรรคด้านความสัมพันธ์กับคนในครอบครัว เนื่องจากการมีความคิดขัดแย้งมากที่สุดถึงร้อยละ 36.4 ในขณะที่กลุ่มทัศนคติ 4 และ 5 เผชิญปัญหานี้น้อยที่สุดเพียงร้อยละ 14.3 และ 14.0 ตามลำดับ¹⁰

แผนภูมิที่ 1.3: สัดส่วนเยาวชนที่มีปัญหาด้านความสัมพันธ์กับครอบครัว แยกตามกลุ่มทัศนคติ

ที่มา: ผลสำรวจเยาวชนของ คิต for คิตส์ (2022)

ในทางเดียวกัน กลุ่มทัศนคติ 1 เป็นกลุ่มที่เครียดเรื่องความสัมพันธ์กับครอบครัวมากที่สุดด้วย อย่างไรก็ตาม นอกจากมิติของความคิดขัดแย้ง ยังมีปัจจัยอีกประการที่สัมพันธ์กับความเครียด คือพื้นฐานคุณค่าในเรื่องความสัมพันธ์กับผู้อื่น กลุ่มทัศนคติที่ 2 และ 4 เป็นกลุ่มที่ให้น้ำหนักกับคนรอบข้างมากกว่าตนเอง แสดงความเห็นแบบเกรงใจมากกว่าตรงไปตรงมา ทั้งสองกลุ่มนี้จึงระบุว่าพวกเขากลัวที่จะแสดงความเห็นต่างกับผู้ที่อาวุโสกว่ามากกว่ากลุ่มอื่นๆ อย่างมาก¹¹ ในขณะที่เดียวกัน พื้นฐานคุณค่านี้ก็ทำให้พวกเขาเครียดเรื่องความสัมพันธ์กับคนในครอบครัวมากขึ้นด้วย

“เวลาเป็นเด็ก ฉันก็เป็นเพียงเด็กที่ยังคิดเองไม่เป็นคนหนึ่ง ที่ยังต้องทำตามแม่บอก [...] จนมีครูพูดกับฉันว่า “ให้แต่แม่คอยบอกคิดเองไม่ได้” [...] เราก็ได้แต่ต้องเจียบแล้วปล่อยไป เพราะสิ่งที่ครูพูดก็เป็นแบบนั้นจริงๆ แต่ถ้าเราไม่ทำตามก็จะต้องทะเลาะกับแม่ ซึ่งผลที่ตามมาไม่ใช่เรื่องที่ดีและเราก็ไม่อยากให้เรื่องแบบนี้เกิดขึ้น ฉันไม่ชอบการทะเลาะ หรือการจะต้องมาเสียเวลาไปกับการพูดที่มันไม่เป็นผลดีต่อตัวเองและคนรอบข้าง ถ้าเพียงอยู่ในกรอบ และทำตามกฎเกณฑ์ เรื่องวุ่นวายต่างๆ ก็จะไม่เกิดขึ้น แต่จริงๆ แล้วกลายเป็นเราที่ต้องทนเก็บกลิ่นไว้เพียงคนเดียว พุดอะไรก็ไม่กล้า”

ศุภดา อายุ 21 ปี

ด้วยเหตุนี้ ความสัมพันธ์ที่เปราะบางจึงไม่ได้จำกัดอยู่แค่การมีความคิดขัดแย้งกัน กลุ่มทัศนคติ 1 ซึ่งเป็นกลุ่มที่สนิทสนมและใช้เวลากับครอบครัวน้อยที่สุด มีแนวโน้มจะมีความสัมพันธ์ที่ขัดแย้งตึงเครียด ห่างเหิน แต่ในขณะเดียวกัน กลุ่มทัศนคติ 4 ซึ่งสนิทสนมกับครอบครัวมากที่สุดก็เผชิญปัญหาในอีกรูปแบบ คือมีความสัมพันธ์แบบที่ตนเองต้องปิดปากเงียบ ไม่กล้าแสดงความเห็น¹²

นอกจากนี้ จะเห็นว่ากลุ่มทัศนคติ 5 ซึ่งดูจะมีปัญหาความสัมพันธ์น้อยที่สุด และเป็นกลุ่มที่ใช้เวลาอยู่กับครอบครัวมากที่สุดด้วย ก็อาจตกอยู่ในความสัมพันธ์ที่เปราะบางเช่นกัน เพราะในเวลาเดียวกันพวกเขาเป็นกลุ่มที่เชื่อถือไว้ใจครอบครัวและคนรอบข้างน้อยที่สุด ถือเอาตัวเองเป็นที่ตั้งมากที่สุด¹³

นโยบายครอบครัวยังคงเน้นให้สวัสดิการเป็นตัวเงิน แต่ระบบยังไม่พร้อมช่วยครัวเรือนเปราะบางกับข้อ

นโยบายเกี่ยวกับครอบครัวส่วนใหญ่ยังคงมุ่งเน้นไปที่การช่วยเหลือเป็นตัวเงิน เกือบทุกพรรคเสนอที่จะยกระดับเงินอุดหนุนเด็กเล็กโดยการเพิ่มวงเงิน ขยายสิทธิให้ครอบคลุมช่วงอายุมากขึ้น หรืออาจไม่เพิ่มวงเงินแต่ทำให้ถ้วนหน้ายิ่งขึ้น พรรครวมไทยสร้างชาติเสนอที่จะช่วยเหลือครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวด้วยการตั้งกองทุนเงินกู้สำหรับพ่อและแม่เลี้ยงเดี่ยวโดยเฉพาะ

ในภาพรวมของนโยบายกลุ่มนี้จึงมุ่งให้เงินมากกว่าให้เวลาเลี้ยงดูเด็กแก่พ่อแม่ มีเพียง 2 พรรคการเมืองที่เสนอจะเพิ่มการสนับสนุนทรัพยากรในการเลี้ยงดูเด็กอย่างเป็นรูปธรรมคือก้าวไกลและประชาธิปัตย์ ทั้งสองพรรคเสนอให้ขยายสิทธิลาคลอดเป็น 180 วันพร้อมเงินเดือนที่แตกต่างกันเล็กน้อยสำหรับการลาของพ่อ และเสนอให้เพิ่มศูนย์เด็กเล็กในที่ทำงาน ข้อหลังนี้พรรคก้าวไกลยังเสนอให้ขยายเกณฑ์อายุเพื่อปิดช่องว่างระหว่างการลาคลอดกับการเข้าศูนย์เด็กเล็กอันเป็นอุปสรรคสำคัญของพ่อแม่ที่ต้องกลับไปทำงาน

ในด้านของการช่วยเหลือครัวเรือนเปราะบาง มี 3 พรรคการเมืองที่เสนอจะพัฒนาระบบดูแลผู้ป่วยติดเตียง โดยพรรคก้าวไกลเสนอให้ทำผ่านองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ส่วนเพื่อไทยเสนอที่จะผลักดันให้มีศูนย์ชีวาภิบาล (hospice) แต่ไม่ได้ระบุถึงรายละเอียดในการดำเนินงาน

พรรคประชาธิปัตย์เป็นพรรคเดียวที่กล่าวถึงครัวเรือนเปราะบางในรูปแบบที่หลากหลายอย่างครบถ้วนมากที่สุด โดยเสนอให้ความช่วยเหลือทั้งครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว พ่อแม่วัยรุ่น ครอบครัวแห่วงกลาง และครอบครัวเร่ร่อน แต่ไม่ได้ระบุถึงแนวทางในการดำเนินนโยบายแต่อย่างใด จึงกล่าวได้ว่านโยบายของทุกพรรคยังไม่เพียงพอสำหรับการช่วยเหลือครัวเรือนเปราะบางทับซ้อน

แผนภูมิที่ 2.5: นโยบายด้านครอบครัวของเยาวชนของพรรคการเมืองหลักในการเลือกตั้งปี 2023

ประเด็นเปรียบเทียบ	พท	พลังประชาชน	ภูมิใจไทย	ก้าวไกล	ประชาธิปัตย์	รวมไทยสร้างชาติ
ยกระดับเงินอุดหนุนเด็กเล็ก		✓ เพิ่มวงเงิน	✓ ลดการพิสูจน์สิทธิ์	✓ เพิ่มวงเงิน / ถ้วนหน้า	✓ ถ้วนหน้า	✓ เพิ่มวงเงิน / ขยายอายุ
ขยายสิทธิลาคลอด 6 เดือน				✓ พ่อแม่แบ่งกันได้	✓ พอลาได้ 1 เดือน	
พัฒนาศูนย์เด็กเล็ก		✓ พัฒนาคุณภาพ อาหาร		✓ ขยายอายุ, ศูนย์เด็กในที่ทำงาน	✓ ศูนย์เด็ก ในที่ทำงาน	
ช่วยเหลือครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว					? มีเฉพาะหลักการ	✓ กองทุนเงินกู้
ระบบดูแลผู้ป่วยติดเตียง	✓			✓	✓	

ที่มา: เว็บไซต์พรรคการเมือง (2023); สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง (2023)

2

เยาวชนมีงานที่ถนัดและสอดคล้องกับความฝันได้ยากขึ้น

การประสบความสำเร็จด้านการทำงานถือเป็นความฝันสูงสุดของเยาวชน แต่ตั้งแต่วิกฤตโควิดเป็นต้นมา เยาวชนต้องเผชิญปัญหาหางานได้ยาก มีงานให้ทำไม่เพียงพอยิ่งขึ้น บางส่วนไม่สามารถทำงานได้ด้วยข้อจำกัดของตลาดแรงงาน ระบบการศึกษาและฝึกอบรม รวมถึงระบบสวัสดิการและบริการการดูแล ยิ่งไปกว่านั้น งานจำนวนมากยังเป็นงานคุณภาพต่ำ คือค่าจ้างน้อย ไม่สอดคล้องกับความฝัน ต้องใช้เวลาทำมากเกินควร ตลอดจนขาดการรับฟังความเห็นของพวกเขาในฐานะลูกจ้างอย่างเพียงพอ แม้ข้อเสนอนโยบายของพรรคการเมืองจะพยายามสร้างงานสำหรับเยาวชน แต่ส่วนใหญ่ยังไม่ใส่ใจการสร้างงานที่คุณภาพดีในทุกมิติ

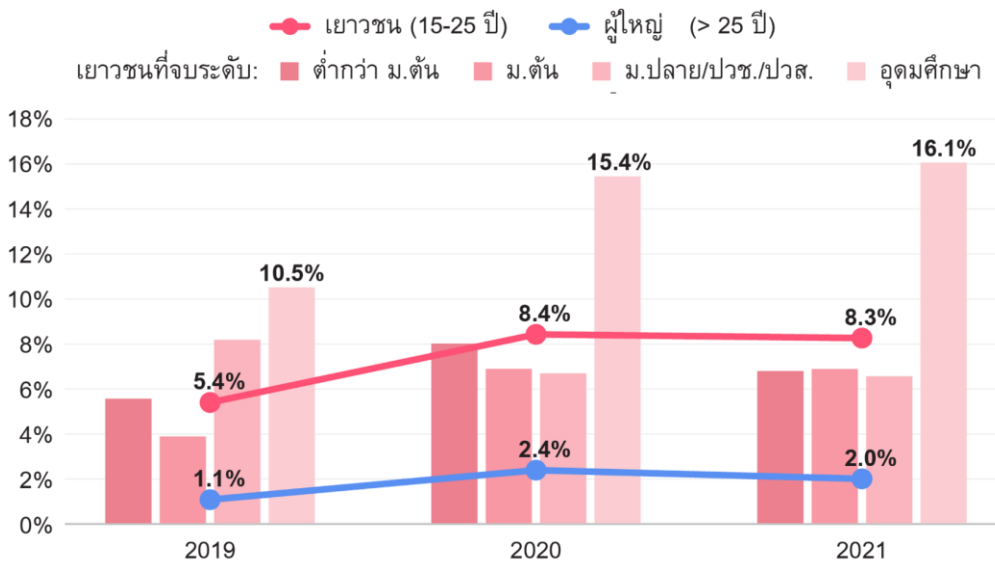
เยาวชนอยากประสบความสำเร็จด้านการทำงาน แต่ไทยไม่มีงานให้เยาวชนทำอย่างเพียงพอ-ทั่วถึง

เยาวชนอายุ 15-25 ปีถึงร้อยละ 85.0 รายงานว่าการประสบความสำเร็จด้านการทำงานเป็นเป้าหมายชีวิตที่สำคัญมากถึงมากที่สุด ถือเป็นเป้าหมายสำคัญอันดับหนึ่ง ตามผลสำรวจเยาวชนของคิด for คิดส์ เมื่อเดือนพฤษภาคม 2022¹⁴

อย่างไรก็ดี ประเทศไทยกลับมีตำแหน่งงานไม่มีเพียงพอสำหรับเยาวชนยิ่งขึ้นตั้งแต่วิกฤตโควิดเป็นต้นมา โดยอัตราการว่างงานของเยาวชนพุ่งขึ้นจากร้อยละ 4.6 ในช่วงก่อนการระบาดปี 2019 เป็นร้อยละ 6.6-6.8 ในช่วงการระบาดปี 2020-2021 แม้วิกฤตสิ้นสุดลงแล้ว แต่อัตราการว่างงานก็มิได้ลดลงอย่างมีนัยสำคัญ ยังคงอยู่ที่ระดับร้อยละ 6.1 ในปี 2022 สูงสุดในรอบสองทศวรรษ หากพิจารณาการว่างงานแฝงร่วมด้วย (combined rate of unemployment and time-related underemployment) จะพบว่าอัตราเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 5.4 ในปี 2019 เป็นร้อยละ 8.3-8.4 ในปี 2020-2021 มากกว่าอัตราในกลุ่มผู้ใหญ่อายุ 25 ปีขึ้นไปถึงสามเท่าตัว¹⁵

ปัญหาดังกล่าวรุนแรงที่สุดในกลุ่มเยาวชนผู้สำเร็จการศึกษาระดับอุดมศึกษา ในปี 2021 อัตราการว่างงานและว่างงานแฝงของเยาวชนกลุ่มนี้สูงถึงร้อยละ 16.1 ซึ่งมากกว่าผู้สำเร็จการศึกษาระดับอื่น ทั้งระดับต่ำกว่ามัธยมศึกษาตอนต้น (ร้อยละ 6.8) มัธยมศึกษาตอนต้น (ร้อยละ 6.9) และมัธยมศึกษาตอนปลาย ประกาศนียบัตรวิชาชีพ และประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ร้อยละ 6.5)¹⁶

แผนภูมิที่ 2.1: อัตราการว่างงานและว่างงานแฝง แยกตามช่วงอายุและระดับการศึกษา ปี 2019-2021

ที่มา: คิด for คิดส์ คำนวณจากผลสำรวจภาวะการทำงานของประชากร สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2019-2021)

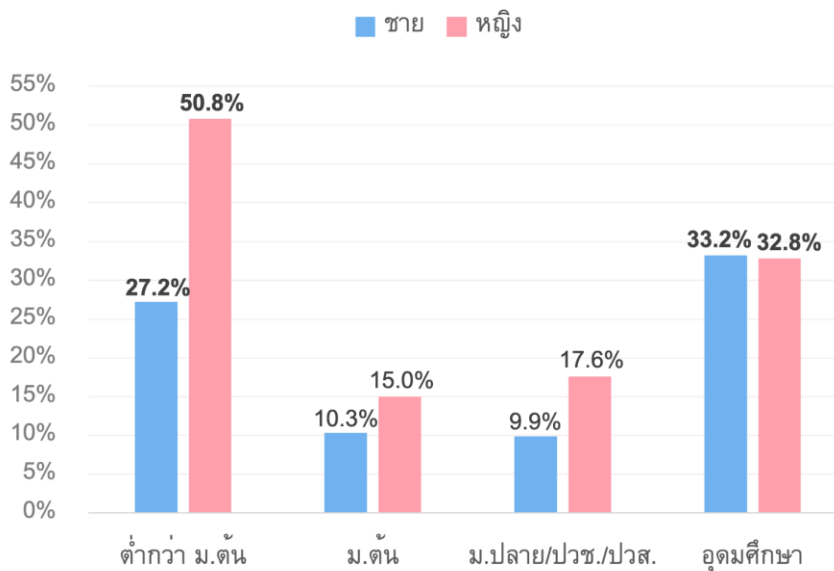
ยิ่งไปกว่านั้น งานที่ไม่เพียงพอข้างต้นยังมิได้กระจายตัวทั่วถึงทุกพื้นที่ ตำแหน่งงานนอกภาคเกษตรสำหรับเยาวชนร้อยละ 38.4 และมูลค่ากิจกรรมทางเศรษฐกิจนอกภาคเกษตรร้อยละ 51.0 กระจุกอยู่ในกรุงเทพฯ และปริมณฑล ซึ่งเป็นภูมิสำเนาของเยาวชนเพียงร้อยละ 15.5 ของทั้งประเทศ ตามข้อมูลทะเบียนกรมการปกครอง ขณะที่ต่างจังหวัดกลับมีตำแหน่งงานและกิจกรรมทางเศรษฐกิจร้อยละ 61.6 และ 49.0 ตามลำดับ แม้จะเป็นภูมิสำเนาของเยาวชนมากถึงร้อยละ 84.5¹⁷ สะท้อนว่าเยาวชนในต่างจังหวัดยังประสบปัญหาหางานได้ยาก จำนวนมากจำเป็นต้องอพยพสู่กรุงเทพฯ หรือเมืองใหญ่ที่อาจห่างไกลบ้านเกิดและครอบครัว เพื่อแสวงหาโอกาสและเติมเต็มความฝันด้านการทำงาน

เยาวชนร้อยละ 14.8-15.1 ไม่ได้รับจ้างงาน เรียน หรือฝึกทักษะ (NEET) ในปี 2019-2021

เยาวชนอีกจำนวนหนึ่งเผชิญข้อจำกัดทางสังคม ส่งผลให้ไม่ต้องการหรือไม่สามารถทำงานได้ เยาวชนประเภทนี้และเยาวชนว่างงานซึ่งกล่าวถึงในส่วนที่ผ่านมาเรียกรวมกันว่า “เยาวชนที่ไม่ได้รับจ้างงาน เรียน หรือฝึกทักษะ” (not in education, employment, or training, NEET – เยาวชน NEET) จากสถิติองค์การแรงงานระหว่างประเทศ (International Labour Organization, ILO) สัดส่วนเยาวชนอายุ 15-24 ปีที่เป็น NEET สูงถึงร้อยละ 14.8-15.1 ในช่วงก่อนและระหว่างวิกฤตโควิดตั้งแต่ปี 2019-2021 โดยในปี 2021 มีจำนวนรวมกว่า 1.3 ล้านคน¹⁸

สัดส่วนเยาวชน NEET สูงสุดในกลุ่มเยาวชนผู้สำเร็จการศึกษาระดับต่ำกว่ามัธยมศึกษาตอนต้น และระดับอุดมศึกษา ในกลุ่มแรก สัดส่วนเยาวชน NEET ในเพศหญิงมากกว่าเพศชายอย่างมีนัยสำคัญที่ ร้อยละ 50.8 และ 27.2 ตามลำดับ ขณะที่ในกลุ่มหลัง สัดส่วนในทั้งสองเพศร่างกายใกล้เคียงกันที่ราว ร้อยละ 32.9 อย่างไรก็ตาม เยาวชนที่สำเร็จการศึกษาสองระดับนี้มีค่อนข้างน้อย หากพิจารณาเป็นจำนวน กลุ่มที่สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นจะมีจำนวนเยาวชน NEET มากที่สุด คือ 6.4 แสนคน¹⁹

แผนภูมิที่ 2.2: สัดส่วนเยาวชน NEET แยกตามระดับการศึกษาและเพศ ปี 2021

ที่มา: องค์การแรงงานระหว่างประเทศ (2023)

งานศึกษาของกองทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (United Nations Children's Fund, UNICEF) และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พบว่าเยาวชน NEET กว่าสองในสามหรือประมาณร้อยละ 68.2 ไม่พร้อมทำงานและไม่ต้องการฝึกทักษะ สาเหตุสำคัญที่สุดสองอันดับแรกได้แก่ ต้องการพักผ่อน (ร้อยละ 24.4) และไม่มีเวลา (ร้อยละ 21.7)²⁰

ความต้องการพักผ่อนส่วนหนึ่งสะท้อนว่า งานในประเทศไทยไม่มีคุณภาพและคุณค่าเพียงพอที่เยาวชนจะอยากใช้เวลาไปทำ ขณะเดียวกัน ระบบการศึกษาและฝึกทักษะก็ล้มเหลวในการพัฒนาเยาวชนให้ได้งานที่ดี ส่วนการไม่มีเวลามักเกิดจากภาระงานบ้านและดูแลสมาชิกครอบครัวในภาวะฟุ้งฟิง เช่น ผู้สูงวัย ผู้พิการ และบุตร ซึ่งชี้ให้เห็นว่าประชาชนยังไม่สามารถเข้าถึงสวัสดิการและบริการการดูแลอย่างทั่วถึง อีกทั้งงานเหล่านี้ก็ไม่ถูกนิยามเป็นงานอันพึงได้รับค่าตอบแทน ทั้งหมดกลายเป็นเงื่อนไขกีดกันมิให้เยาวชนมหาศาลได้ออกไปทำงาน ซึ่งจะบั่นทอนขีดความสามารถในการเติมเต็มความฝันของพวกเขาในระยะยาว

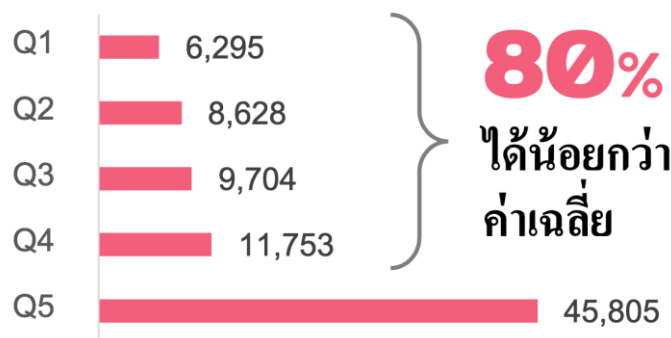

เยาวชนหางานยาก แต่หา ‘งานที่ดี’ ยากกว่า: งานค่าจ้างต่ำ-ไม่ตรงตามฝัน-หนักเกินไป

ปัญหาที่น่ากังวลยิ่งกว่าประเทศไทยไม่มีงานเพียงพอ คือไม่มี “งานที่ดี” (decent job) เพียงพอสำหรับเยาวชน หากนิยามความหมายของงานที่ดีตามปัจจัยสำคัญที่เยาวชนใช้เลือกงาน ผลสำรวจเยาวชนอายุ 15-25 ปี ของ คิด for คิดส์ พบว่าปัจจัยสำคัญที่สุดสามอันดับแรกคือ ได้ค่าจ้างสูง (ร้อยละ 36.5) สอดคล้องกับความฝัน (ร้อยละ 22.9) และเลือกเวลาทำงานได้อิสระ (ร้อยละ 11.5)²¹

เยาวชนคาดหวังค่าจ้างต่ำสุดในการทำงานเต็มเวลาเฉลี่ย 23,268 บาทต่อเดือน²² แต่ค่าจ้างที่แรงงานเยาวชนได้จริงน้อยกว่าความคาดหวังมาก ในปี 2021 มีมูลค่าเฉลี่ยเพียง 16,680 บาทต่อเดือน²³ ซึ่งสูงกว่าระดับค่าใช้จ่ายขั้นต่ำในการยังชีพอย่างเหมาะสมที่ 15,201 บาทต่อเดือนเล็กน้อยเท่านั้น²⁴ ค่าจ้างแรงงานเยาวชนยังเหลื่อมล้ำรุนแรง โดยแรงงานเยาวชนถึงร้อยละ 80 ได้ค่าจ้างน้อยกว่าค่าเฉลี่ย และระดับค่าใช้จ่ายข้างต้น กลุ่มที่ค่าจ้างต่ำสุด 20% ได้ค่าจ้างเฉลี่ยเพียง 6,295 บาทต่อเดือน น้อยกว่าระดับค่าใช้จ่ายขั้นต่ำเกือบร้อยละ 58.6²⁵

แผนภูมิที่ 2.3: ค่าจ้างเฉลี่ยของแรงงานเยาวชน แยกตามกลุ่มระดับค่าจ้าง 5 กลุ่ม (Q1 ค่าจ้างต่ำสุด Q5 ค่าจ้างสูงสุด) ปี 2021

ที่มา: คิด for คิดส์ คำนวณจากผลสำรวจภาวะการทำงานของประชากร สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2021)

ตำแหน่งงานในประเทศส่วนใหญ่ยังไม่สอดคล้องกับความฝันของเยาวชน จากผลสำรวจของกระทรวงวัฒนธรรมและมหาวิทยาลัยสวนดุสิตในปี 2023 เด็กและเยาวชนล้วนอยากทำอาชีพทักษะสูง อาชีพในฝัน 5 อันดับแรกได้แก่ ครูและอาจารย์ (ร้อยละ 14.9) แพทย์และพยาบาล (ร้อยละ 12.3) นักธุรกิจ (ร้อยละ 11.5) ทหารและตำรวจ (ร้อยละ 11.2) และยูทูบเบอร์ (ร้อยละ 9.6)²⁶ แต่ในปี 2021 มีแรงงานเยาวชนเพียงร้อยละ 6.9 เท่านั้นที่ได้ทำอาชีพในระดับทักษะดังกล่าว กว่าสามในสี่หรือร้อยละ 76.1 กลับต้องทำอาชีพทักษะปานกลาง และร้อยละ 16.8 ทำอาชีพทักษะต่ำ²⁷

ท้ายที่สุด เยาวชนต้องการอิสระในการเลือกเวลาทำงาน เฉลี่ยไม่เกิน 34.2 ชั่วโมงต่อสัปดาห์²⁸ แต่ในความเป็นจริง แรงงานเยาวชนต้องทำงานหนักกว่านั้นมาก ชั่วโมงการทำงานเฉลี่ยของพวกเขาสูงถึง 41.0 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ และร้อยละ 68.4 ก็ทำงานนานกว่า 40 ชั่วโมงต่อสัปดาห์²⁹ ควรกล่าวด้วยว่าเยาวชนไม่ต้องการให้เวลาทำงานมากเกินไป สาเหตุหนึ่งก็เพราะงานส่วนใหญ่เป็นงานคุณภาพต่ำ ไม่สามารถสนองคุณค่าและความฝันอื่นที่เหนือกว่าการได้รับค่าจ้างตอบแทนเพียงน้อยนิด

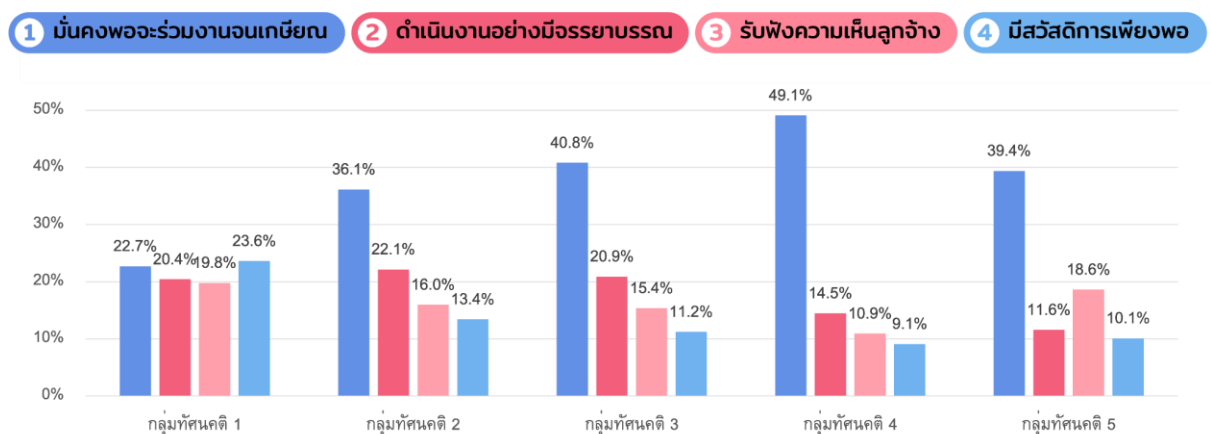
เยาวชนให้ความสำคัญกับจริยธรรมนายจ้าง-ประชาธิปไตยในที่ทำงาน

ปัญหาคุณภาพงานย่อมเกี่ยวข้องกับลักษณะของนายจ้างและความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างด้วย หากนิยามความหมายของนายจ้างที่ดีตามปัจจัยสำคัญที่เยาวชนใช้เลือกนายจ้าง ผลสำรวจเยาวชนอายุ 15-25 ปี ของ คิด for คิดส์ พบว่าปัจจัยสำคัญที่สุดสามอันดับแรกได้แก่ มันคงและเหมาะสมที่จะร่วมงานไปจนเกษียณ (ร้อยละ 35.6) ดำเนินงานอย่างมีจรรยาบรรณ (ร้อยละ 18.8) และรับฟังความเห็นของลูกจ้าง (ร้อยละ 16.5)³⁰

เมื่อแยกพิจารณาตามกลุ่มทัศนคติเยาวชน การดำเนินงานอย่างมีจรรยาบรรณและการรับฟังความเห็นของลูกจ้างถือเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดอันดับ 2-4 ในทุกกลุ่ม โดยประเด็นจรรยาบรรณสำคัญมากที่สุดสำหรับกลุ่มทัศนคติ 2 (ร้อยละ 22.1) และน้อยที่สุดสำหรับกลุ่มทัศนคติ 5 (ร้อยละ 11.6) ซึ่งเน้นเอาตัวรอดมากกว่ายึดถือคุณค่านามธรรม ส่วนประเด็นการรับฟังลูกจ้างสำคัญมากที่สุดสำหรับกลุ่มทัศนคติ 1 (ร้อยละ 19.8) ซึ่งมองคนเท่ากัน กล้าแสดงความเห็น และกระตือรือร้นที่จะมีส่วนร่วม และน้อยที่สุดสำหรับกลุ่มทัศนคติ 4 (ร้อยละ 10.9) ซึ่งเคารพลำดับชั้นทางสังคมเคร่งครัดกว่ากลุ่มอื่น³¹

ผลสำรวจนี้สะท้อนว่า งานที่ดีในทรรศนะของเยาวชนมิได้หมายถึงเพียงงานค่าจ้างสูงและไม่หนักเกินควร แต่ยังต้องสอดคล้องกับคุณค่าและทัศนคติที่พวกเขายึดถืออีกด้วย

แผนภูมิที่ 2.4: ปัจจัยที่สำคัญที่สุด 4 อันดับแรกในการเลือกนายจ้างของเยาวชน แยกตามกลุ่มทัศนคติ

ที่มา: วรตกร เลิศรัตน์ และ กษิติเดช คำพูน (TBP); ผลสำรวจเยาวชน คิด for คิดส์ (2022)

พรรคเน้นเสนอนโยบายสร้างงาน-เพิ่มรายได้ แต่ขาดนโยบายเฉพาะกลุ่ม NEET-สร้างงานที่ดี

การประสบความสำเร็จด้านการทำงานถือเป็นเป้าหมายชีวิตที่สำคัญที่สุดของเยาวชน ถึงกระนั้นตั้งแต่วิกฤตโควิดเป็นต้นมา ประเทศไทยกลับมีตำแหน่งงานสำหรับเยาวชนไม่เพียงพอและทั่วถึงทุกพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “งานที่ดี” ซึ่งตอบโจทย์ความต้องการด้านค่าจ้าง ความผัน เวลาทำงาน และคุณค่าของเยาวชนอย่างเหมาะสม

ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรปี 2023 พรรคการเมืองหลักทุกพรรคล้วนมีข้อเสนอ นโยบายแก้ปัญหาเยาวชนไม่มีงานทำ ด้วยการพัฒนาอุตสาหกรรม สร้างตำแหน่งงานใหม่ ตลอดจนกระจายตำแหน่งงานไปยังต่างจังหวัด หลายพรรคยังมุ่งส่งเสริมเศรษฐกิจบางสาขาเป็นพิเศษ เช่น พรรคเพื่อไทย ก้าวไกล ประชาธิปัตย์ และรวมไทยสร้างชาติสนับสนุนเศรษฐกิจสร้างสรรค์และเศรษฐกิจดิจิทัล ขณะเดียวกัน ทุกพรรคการเมืองก็มุ่งเพิ่มโอกาสในการได้งานและยกระดับค่าจ้างของแรงงานเยาวชน ด้วยการพัฒนาทักษะผ่านระบบการศึกษา รวมถึงการเรียนรู้และฝึกอบรมตลอดชีวิต

อย่างไรก็ดี ข้อเสนอของพรรคการเมืองหลักทั้งหมดยังขาดนโยบายแก้ปัญหาเฉพาะของเยาวชน NEET อย่างเป็นระบบ ที่สำคัญ แม้จะพยายามสร้างงานสำหรับเยาวชน แต่ส่วนใหญ่ละเลยการพัฒนาคุณภาพงานให้กลายเป็นงานที่ดีในทุกมิติ ในมิติรายได้ พรรคเพื่อไทย พลังประชารัฐ และก้าวไกลเสนอปรับขึ้นค่าจ้างขั้นต่ำ ขณะที่ในมิติเวลาและมาตรฐานการทำงาน พรรคก้าวไกลเป็นเพียงพรรคเดียวที่เสนอให้กำหนดชั่วโมงการทำงานสูงสุดที่ 40 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ และมีวันหยุดอย่างน้อย 2 วันต่อสัปดาห์ ในมิติอำนาจต่อรองแรงงานก็เช่นกัน พรรคก้าวไกลเป็นพรรคเดียวที่ประกาศรับรองเสรีภาพในการรวมตัวของแรงงาน และจะพัฒนากลไกต่อรองและยื่นข้อเรียกร้องต่อนายจ้างที่ชัดเจนและได้รับการคุ้มครอง

แผนภูมิที่ 2.5: นโยบายด้านการทำงานของเยาวชนของพรรคการเมืองหลักในการเลือกตั้งปี 2023

ประเด็นเปรียบเทียบ	พท	พลังประชารัฐ	ภูมิใจไทย	ก้าวไกล	เพื่อไทย	รวมไทยสร้างชาติ
สร้างอุตสาหกรรม-งานใหม่ / กระจายงานไปยังต่างจังหวัด	✓ สร้างสรรค, ดิจิทัล	✓	✓ ศึกษา	✓ สร้างสรรค, ดิจิทัล	✓ สร้างสรรค, ดิจิทัล	✓ สร้างสรรค, ดิจิทัล
พัฒนาทักษะผ่านการศึกษาและการเรียนรู้-ฝึกทักษะตลอดชีวิต	✓	✓	✓	✓	✓	✓
เพิ่มค่าจ้างขั้นต่ำ (+ ผู้จบอาชีวศึกษา / ปริญญาตรี)	✓ 600 บาท/วัน ภายในปี 2027	✓ 400-425 บาท/วัน		✓ 450 บาท/วันทันที และปรับขึ้นทุกปี	?	ไม่ระบุเป้าหมาย
บังคับใช้มาตรฐานเวลาทำงาน / การจ่าย OT / สิทธิพักผ่อน				✓ + เฉพาะกลุ่ม		
เพิ่มอำนาจต่อรองคนทำงาน / คุ้มครองเสรีภาพในการรวมตัว				✓		

ที่มา: เว็บไซต์พรรคการเมือง (2023); สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง (2023)

3

เด็กและเยาวชนไม่ได้รับการฟื้นฟูภาวะการเรียนรู้ถดถอย และพัฒนาทักษะจำเป็นจากระบบการศึกษา

การศึกษาถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการสนับสนุนให้เด็กและเยาวชนเติมเต็มความฝันของตนได้อย่างดีที่สุดในปัจจุบันระบบการศึกษามีคุณภาพย่ำแย่ ไม่สามารถป้องกันและลดผลกระทบจากการเรียนรู้ถดถอยที่เกิดจากการปิดสถานศึกษาในช่วงวิกฤตโควิด รวมถึงไม่สามารถพัฒนาทักษะที่จำเป็นต่อการรับมือความท้าทายใหม่ในโลกหลังวิกฤต หนึ่งในสาเหตุสำคัญของปัญหาดังกล่าวคือ ครูต้องเผชิญเงื่อนไขในการปฏิบัติงานและไม่ได้รับการพัฒนาทักษะให้เพียงพอที่จะสนับสนุนนักเรียนขณะเดียวกัน อำนาจนิยม การละเมิดสิทธิ และการขาดช่องทางการมีส่วนร่วมของนักเรียนก็ปิดโอกาสของระบบการศึกษาในการแก้ปัญหาและตอบสนองความต้องการของนักเรียนอย่างเหมาะสม ถึงกระนั้นข้อเสนอนโยบายการศึกษาของพรรคการเมืองส่วนใหญ่กลับยังไม่ให้ความสำคัญกับปัญหาประการหลังนี้

การปิดสถานศึกษาช่วงโควิดก่อให้เกิดภาวะการเรียนรู้ถดถอย ข้ำเติมการศึกษาที่ ย่ำแย่มานาน

เด็กและเยาวชนประสบปัญหาคุณภาพการศึกษาแย่มาเป็นเวลายาวนาน จากผลการประเมินนักเรียนนานาชาติ (Programme for International Student Assessment, PISA) รอบล่าสุดในปี 2018 ช่วงก่อนวิกฤตโควิด นักเรียนอายุ 15 ปี ตกเกณฑ์ประเมินขั้นต่ำในทักษะการอ่านเป็นสัดส่วนมากถึงร้อยละ 59.6 คณิตศาสตร์ร้อยละ 52.7 และวิทยาศาสตร์ร้อยละ 44.5 สูงกว่าค่าเฉลี่ยของกลุ่มประเทศองค์การเพื่อความร่วมมือและการพัฒนาทางเศรษฐกิจ (Organisation for Economic Co-operation and Development, OECD) กว่าหนึ่งเท่าตัว³²

ผลการประเมินยังสะท้อนถึงความเหลื่อมล้ำของคุณภาพการศึกษาที่นักเรียนต่างสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมเข้าถึงได้ ในกรณีทักษะการอ่าน คะแนนประเมินเฉลี่ยของกลุ่มนักเรียนที่สถานะต่ำสุดร้อยละ 75 (ควอไทล์ 1-3) น้อยกว่ากลุ่มสถานะสูงสุดร้อยละ 25 (ควอไทล์ 4) อย่างชัดเจน³³ โดยสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมนี้เป็นปัจจัยอธิบายความแตกต่างระหว่างคะแนนประเมินของนักเรียนแต่ละคนราวร้อยละ 12.0³⁴

แผนภูมิที่ 3.1: สัดส่วนนักเรียนในแต่ละระดับผลการประเมิน PISA แยกตามทักษะและประเทศ ปี 2018

ทักษะ/วิชา	ประเทศ	ตกเกณฑ์ขั้นต่ำ	ผ่านเกณฑ์ขั้นต่ำ	ดี
การอ่าน (ภาษา)	ไทย	59.6%	40.3%	0.2%
	OECD	22.7%	68.6%	8.7%
คณิตศาสตร์	ไทย	52.7%	45.0%	2.2%
	OECD	23.9%	65.1%	10.9%
วิทยาศาสตร์	ไทย	44.5%	54.8%	0.7%
	OECD	21.9%	71.3%	6.7%

ที่มา: องค์การเพื่อความร่วมมือและการพัฒนาทางเศรษฐกิจ (2019)

การปิดสถานศึกษาเพื่อจำกัดการระบาดในช่วงวิกฤตโควิดระหว่างปี 2020-2022 ก่อให้เกิดภาวะการเรียนรู้ถดถอย ซ้ำเติมนักเรียนที่ต้องเผชิญกับการศึกษาอันย่ำแย่และเหลื่อมล้ำอยู่แล้ว ผลการศึกษาของ คิด for คิดส์ พบว่าภาวะถดถอยที่มีนัยสำคัญเกิดขึ้นในวิชาคณิตศาสตร์และภาษาอังกฤษสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น และในวิชาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์สำหรับตอนปลาย³⁵ ซึ่งความสามารถที่ถดถอยไปจะส่งผลให้นักเรียนสูญเสียรายได้ตลอดชีวิตเฉลี่ย 610,199 และ 531,800 บาทต่อคนสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลายตามลำดับ³⁶ โดยภาวะถดถอยและรายได้ที่สูญเสียมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตามระยะเวลาการปิดสถานศึกษาที่นานขึ้น และขนาดสถานศึกษาที่เล็กลง³⁷

ภาวะการเรียนรู้ถดถอยดังกล่าวสะท้อนความล้มเหลวของการจัดการเรียนออนไลน์และทางไกล ซึ่งถูกนำมาใช้ทดแทนในระหว่างปิดสถานศึกษา สอดคล้องกับผลสำรวจของกองทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ คือเยาวชนและผู้ปกครองร้อยละ 65 เห็นว่าการเรียนรูปแบบข้างต้นมีประสิทธิภาพต่ำกว่าการเรียนปกติ และร้อยละ 14 เห็นว่าไม่มีประสิทธิภาพอย่างสิ้นเชิง³⁸ ถึงกระนั้น เมื่อวิกฤตโควิดสิ้นสุดลง รัฐบาลก็มีได้มีนโยบายระดับมหภาคที่ชัดเจนในการชดเชยภาวะถดถอยที่เกิดขึ้นเลย

โควิดเร่งความจำเป็นของ ‘ทักษะแห่งอนาคต’ แต่การศึกษายังช่วยพัฒนาได้ไม่เพียงพอ-ทั่วถึง

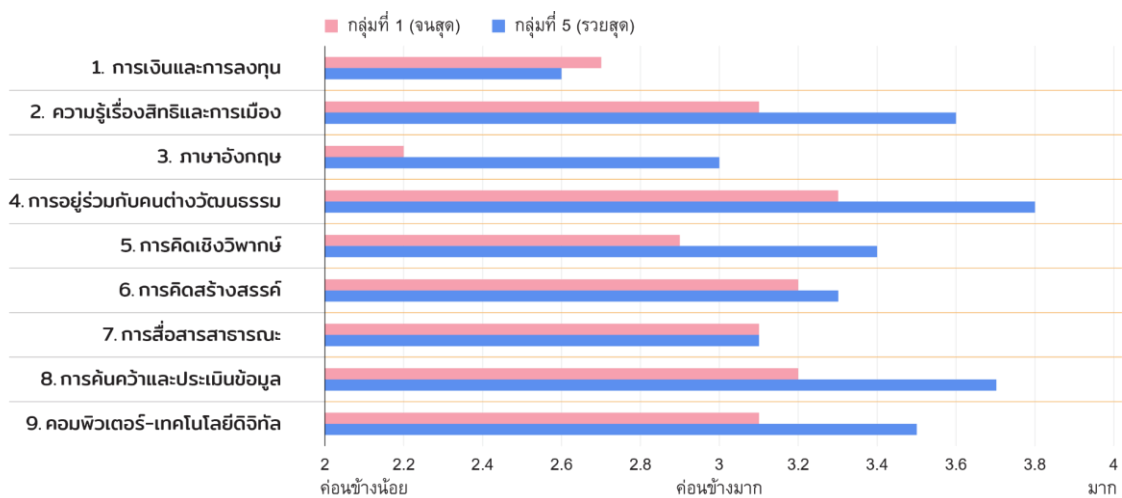
วิกฤตโควิดเร่งความเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ส่งผลให้ทักษะใหม่ เช่น “ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21” ตามงานศึกษาของที่ประชุมว่าด้วยเศรษฐกิจโลก (World Economic Forum, WEF) ทวีความสำคัญจำเป็นในการดำเนินชีวิต ทำงาน และเติมเต็มความฝันของเด็กและเยาวชนยิ่งขึ้น³⁹

อย่างไรก็ดี จากผลสำรวจของ คิด for คิดส์ ในเดือนพฤษภาคม 2022 เยาวชนอายุ 15-25 ปี ประเมินว่าระบบการศึกษายังช่วยพัฒนาทักษะเหล่านั้นแก่พวกเขาไม่เพียงพอ โดยทักษะที่ช่วยพัฒนา

ได้น้อยที่สุด 5 อันดับแรก ได้แก่ ทักษะการเงินและการลงทุน (คะแนนประเมินเฉลี่ย 2.6 จาก 5) ความตระหนักรู้เกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพและการเมือง (2.8) ภาษาอังกฤษ (2.8) การอยู่ร่วมกับคนต่างวัฒนธรรม (3.0) และการคิดเชิงวิพากษ์ (3.0)⁴⁰

นอกจากนี้ เยาวชนยังได้รับการพัฒนาทักษะไม่เท่าเทียมกัน เยาวชนในกลุ่มรายได้ครัวเรือนต่ำสุดร้อยละ 20 (กลุ่มที่ 1) รายงานว่าตนมีทักษะน้อยกว่ากลุ่มรายได้ครัวเรือนสูงสุดร้อยละ 20 (กลุ่มที่ 5) ในแทบทุกทักษะ โดยทักษะที่เหลื่อมล้ำมากที่สุด 5 อันดับแรก ได้แก่ ภาษาอังกฤษ (0.8) ความตระหนักรู้เกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพและการเมือง (0.5) การอยู่ร่วมกับคนต่างวัฒนธรรม (0.5) การคิดเชิงวิพากษ์ (0.5) และการค้นคว้าและประเมินข้อมูล (0.5)⁴¹

แผนภูมิที่ 3.2: ทักษะที่เยาวชนประเมินว่าระบบการศึกษาช่วยพัฒนาได้น้อยที่สุด และระดับทักษะของเยาวชนเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มรายได้ครัวเรือนต่ำสุด (กลุ่มที่ 1) กับสูงสุด (กลุ่มที่ 5)

ที่มา: ผลสำรวจเยาวชนของ คิต for คิตส์ (2022)

บริการการศึกษาคุณภาพต่ำ: เยาวชนเผชิญปัญหาคุณภาพครู-อำนาจนิยม-การละเมิดสิทธิ

ภาวะการเรียนรู้ถดถอยและสถานการณ์ที่ระบบการศึกษาไม่สามารถช่วยพัฒนาทักษะจำเป็นชี้ให้เห็นถึงคุณภาพของระบบการศึกษาที่ย่ำแย่ ผลสำรวจของ คิต for คิตส์ พบว่าปัญหาในระบบการศึกษาที่เยาวชนอายุ 15-25 ปีเผชิญร่วมกันและเห็นถึงความจำเป็นในการแก้ไขมากที่สุด ได้แก่ ปัญหาครู อำนาจนิยม การละเมิดสิทธิ และการขาดช่องทางการมีส่วนร่วมในสถานศึกษา

ในประเด็นครู เยาวชนกว่าครึ่งหรือร้อยละ 55.2 รายงานว่าเคยมีครูที่ไม่มีเวลาให้และไม่สนใจตน⁴² ส่วนหนึ่งเกิดจากจำนวนครูที่ไม่เพียงพอ โดยในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) มีจำนวนครูดัดเป็นเพียง 1.3 เท่าของจำนวนห้องเรียนเท่านั้น⁴³ อีกทั้งครู

ยังต้องใช้เวลาดึงร้อยละ 42 ของเวลาทำงานไปกับภาระงานอื่นที่ไม่ใช่การสอน⁴⁴ ขณะที่เยาวชนอีกร้อยละ 38.6 รายงานว่าเคยมีครูที่ขาดความรู้ในเรื่องที่สอน⁴⁵ ซึ่งอาจเป็นผลมาจากปัญหาครูไม่มีเวลาข้างต้น ทำให้ไม่สามารถพัฒนาความรู้ของตนอย่างสม่ำเสมอ ประกอบกับสถานศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาสังกัด สพฐ. มากถึงร้อยละ 84.5 ก็มีครูไม่ครบ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรด้วย⁴⁶

ในประเด็นอำนาจนิยม เยาวชนถึงร้อยละ 58.5 เคยมีครูที่ไม่เปิดกว้างต่อความเห็นต่าง ร้อยละ 54.3 มีครูที่บังคับให้ทำตามโดยไม่อธิบายเหตุผล ร้อยละ 47.8 มีผู้บริหารสถานศึกษาที่ไม่รับฟังปัญหาและตอบสนองความต้องการ และร้อยละ 47.3 เคยถูกลงโทษให้เจ็บปวดร่างกายหรือจิตใจ⁴⁷ หากแยกพิจารณาตามกลุ่มทัศนคติ กลุ่มทัศนคติ 1 ที่ให้ความสำคัญกับเสรีภาพทางความคิด การแสดงออก และสิทธิการมีส่วนร่วมมากที่สุด จะรายงานปัญหาเป็นสัดส่วนสูงสุด รวมถึงรู้สึกไวใจครูน้อยที่สุด ส่วนกลุ่มทัศนคติ 5 ที่ยึดถือคุณค่าเสรีนิยมและตั้งคำถามกับความรุนแรงน้อย จะรายงานปัญหาเป็นสัดส่วนต่ำสุด⁴⁸

พรรคเน้นเสนอโยบายขยายการเข้าถึง หนุนเรียนรู้ตลอดชีวิต ปรับหลักสูตร ใช้เทคโนโลยี

เด็กและเยาวชนกำลังเผชิญปัญหาคุณภาพการศึกษาแย่ ล้มเหลวในการป้องกันและชดเชยภาวะการเรียนรู้ถดถอยจากช่วงวิกฤตโควิด รวมถึงไม่สามารถพัฒนาทักษะจำเป็นต่อการเติมเต็มความฝันของพวกเขาอย่างเพียงพอและทั่วถึง ปัญหาเหล่านี้ส่วนหนึ่งเกิดจากปริมาณ ภาระงาน และความสามารถของครู ประกอบกับอำนาจนิยม การละเมิดสิทธิ และการขาดช่องทางมีส่วนร่วมของนักเรียนในสถานศึกษา ซึ่งนอกจากจะบั่นทอนการพัฒนาทักษะอย่างการคิดเชิงวิพากษ์และการคิดสร้างสรรค์แล้ว ยังทำให้กลไกบริการการศึกษาขาดความเข้าใจปัญหาของนักเรียน และไม่สามารถตอบสนองความต้องการของนักเรียนอย่างเหมาะสม

ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรปี 2023 พรรคการเมืองหลักทุกพรรคล้วนมีข้อเสนอให้ขยายการเข้าถึงระบบการศึกษา ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้จัดการเรียนรู้มากขึ้น

ในมิติคุณภาพ ทุกพรรคประกาศปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาให้สามารถตอบสนองความต้องการของตลาดแรงงานและความท้าทายของโลกยุคใหม่ โดยมีจุดร่วมในการเน้นพัฒนาทักษะภาษาต่างประเทศ ทักษะวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิศวกรรมศาสตร์ และคณิตศาสตร์ รวมถึงทักษะอาชีพ แต่ก็ปรากฏจุดต่าง เช่น พรรคภูมิใจไทยเน้นทักษะที่ตอบโจทย์การเติบโตของบางภาคเศรษฐกิจอย่างการเกษตรและการท่องเที่ยว พรรคก้าวไกลจะเปิดให้สามารถวิพากษ์อำนาจนิยมและประวัติศาสตร์ในตำราและชั้นเรียน ส่วนพรรคประชาธิปัตย์มุ่งปลูกฝังจริยธรรม หน้าที่พลเมือง และภูมิปัญญาท้องถิ่น

อย่างไรก็ดี พรรคการเมืองยังขาดนโยบายแก้ปัญหาหลายประการที่ได้รายงานมาแล้ว โดยทั้งหกพรรคหลักไม่มีมาตรการชัดเจนในการชดเชยภาวะการเรียนรู้ถดถอยจากช่วงวิกฤตโควิด ในประเด็นครู พรรคเพื่อไทย พลังประชารัฐ และก้าวไกลเสนอลดภาระงานอื่นที่มีไม่ใช่งานสอน พรรคภูมิใจไทยเสนอ

ปรับระบบจัดสรรให้หมู่บ้านมีครูหลายสาขาในพื้นที่ และทั้งสี่พรรคมีแนวทางในการพัฒนาความสามารถของครูด้วยเครื่องมือและวิธีการที่แตกต่างกัน แต่ไม่ปรากฏนโยบายด้านนี้ในเอกสารพรรคประชาธิปัตย์ และรวมไทยสร้างชาติ

ในประเด็นอำนาจนิยม การละเมิดสิทธิ และการขาดช่องทางมีส่วนร่วม พรรคก้าวไกลถือเป็นพรรคการเมืองเดียวที่มีนโยบายเป็นรูปธรรม โดยจะห้ามมิให้สถานศึกษาออกกฎระเบียบที่ละเมิดสิทธิมนุษยชน อบรมบุคลากรทางการศึกษาให้ตระหนักถึงสิทธิมนุษยชน ตั้งผู้ตรวจการนักเรียนเพื่อเป็นช่องทางร้องเรียนการละเมิด และพักใบประกอบวิชาชีพครูที่กระทำความผิด นอกจากนี้ ยังเสนอให้มีผู้แทนนักเรียนจากการเลือกตั้งเป็นส่วนหนึ่งของคณะกรรมการสถานศึกษา รวมถึงให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการประเมินครูด้วย

แผนภูมิที่ 3.3: นโยบายด้านการศึกษาของเยาวชนของพรรคการเมืองหลักในการเลือกตั้งปี 2023

ประเด็นเปรียบเทียบ	พท	พลังประชาชน	ภูมิใจไทย	ก้าวไกล	ประชาธิปัตย์	รวมไทยสร้างชาติ
ปรับหลักสูตรสนองความต้องการ (ภาษา + STEM + อาชีวศึกษา)	✓	✓	✓ เศรษฐกิจเก่า, ศึกษาศึกษา	✓ วิพากษ์อำนาจนิยม, ประวัติศาสตร์	✓ ปลูกฝังจริยธรรม, ภูมิปัญญาท้องถิ่น	✓
ลดเซกภาวะการเรียนรู้ถดถอยจากช่วงวิกฤตโควิด				? เน้นเด็กหลุดระบบ		
พัฒนาขีดความสามารถและสนับสนุนสื่อการสอนให้ครู	✓ ครูต่างชาติ, ลดงานธุรการครู	✓ Teach & Travel, ลดงานธุรการครู	✓ ปรับระบบจัดสรรครู, ครูหมู่บ้าน	✓ อบรมตามต้องการ, คัดครูให้ห้องเรียน		
แก้ปัญหาอำนาจนิยมและการละเมิดสิทธิในสถานศึกษา	? มีเฉพาะหลักการ			✓ แก้กฎเกณฑ์, ตั้งผู้ตรวจการ us.	? มีเฉพาะหลักการ	
ขยายการมีส่วนร่วมของผู้เรียนในการจัดการศึกษา				✓ us. ในบอร์ด s.s., us. ประเมินครู		

ที่มา: เว็บไซต์พรรคการเมือง (2023); สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง (2023); กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (2023)

4

เด็กและเยาวชนเผชิญปัญหาเครียดและซึมเศร้า แต่เข้าถึงบริการสุขภาพจิตได้ไม่ทั่วถึง

ความเครียดและซึมเศร้าของเด็กและเยาวชนยังคงเป็นปัญหาใหญ่ในปี 2023 แม้แนวโน้มเด็กและเยาวชนเสี่ยงซึมเศร้าจะลดลงภายหลังวิกฤตโรคระบาด แต่ปัญหาสุขภาพจิตก็ยังคงเป็นวิกฤตในตัวเองที่ยังรอการแก้ไข โดยเฉพาะในด้านความเหลื่อมล้ำของโอกาสในการเข้าถึงบริการที่ยังแตกต่างกันอย่างมากระหว่างเมืองใหญ่กับชนบท บุคลากรจิตเวชที่เชี่ยวชาญด้านเด็กและเยาวชนที่ยังกระจุกตัวในเมืองหลวง ขณะที่หลายจังหวัดยังไม่มีอยู่เลย

ความเสี่ยงซึมเศร้าลดลงหลังคลายล็อกดาวน์แต่กลับมาเพิ่มขึ้นในช่วงเปิดภาคเรียน

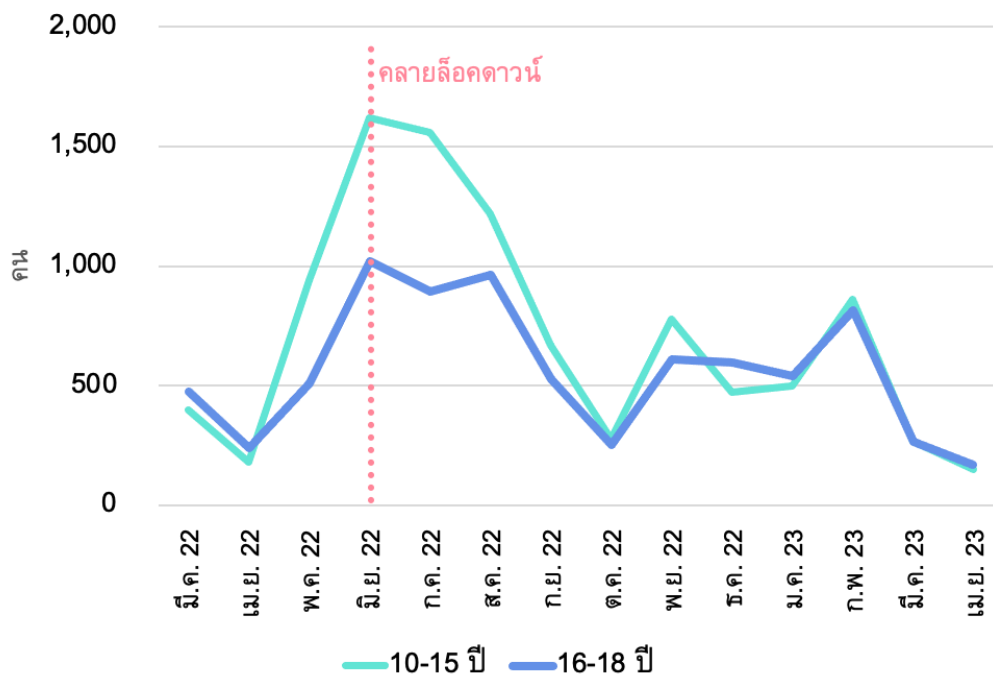
เด็กและเยาวชนเผชิญความท้าทายด้านสุขภาพจิตอย่างมากในช่วงล็อกดาวน์ซึ่งการเรียนการสอนถูกเปลี่ยนเป็นแบบออนไลน์ ในปี 2022 อัตราการพยายามฆ่าตัวตายของคนไทยสูงที่สุดอยู่ในวัยเรียน โดยในเยาวชนอายุ 15-19 ปี หนึ่งในแสนคนจะมี 224 คนที่ได้พยายามฆ่าตัวตาย ซึ่งเป็นอัตราที่มากกว่าวัยทำงานถึง 5 เท่า ปัจจัยเสี่ยงสำคัญคือการมีประวัติทำร้ายตนเองมาก่อน และการป่วยด้วยโรคจิตเวช⁴⁹

ภาครัฐรับมือกับภาวะซึมเศร้าและเสี่ยงฆ่าตัวตายที่เพิ่มสูงขึ้นโดยการเพิ่มช่องทางคัดกรองออนไลน์ให้เข้าถึงง่ายขึ้น สถิติจากเว็บไซต์ Mental Health Check ของกรมสุขภาพจิตชี้ว่าความเสี่ยงซึมเศร้าและฆ่าตัวตายในเด็กและเยาวชนมีแนวโน้มลดลงอย่างเห็นได้ชัดภายหลังการผ่อนคลายมาตรการควบคุมโรคโควิด-19 ในเดือนมิถุนายน ลดลงต่ำสุดในเดือนตุลาคมซึ่งกระทรวงศึกษาธิการยกเลิกประกาศเกี่ยวกับการควบคุมโรคในสถานศึกษาทั้งหมด และเป็นช่วงเวลาเดียวกับการปิดภาคเรียน

อย่างไรก็ตาม ความเสี่ยงซึมเศร้ากลับมาเพิ่มสูงขึ้นในช่วงเปิดภาคเรียนที่ 2/2565 ซึ่งโรงเรียนส่วนใหญ่กลับมาดำเนินการเรียนการสอนแบบออนไลน์แล้ว พิจารณาตลอดทั้งปีจะเห็นว่าเด็กอายุ 10-15 ปีได้รับผลกระทบมากกว่าเยาวชนอายุ 16-18 ปีอย่างมากในช่วงเรียนออนไลน์ แต่ลดระดับลงมาใกล้เคียงกับกลุ่มวัยรุ่นตอนปลายในช่วงเปิดภาคเรียนแบบออนไลน์ หากพิจารณาจากกลุ่มอายุ 16-18 ปีเป็นหลัก จะเห็นว่าจำนวนคนเสี่ยงซึมเศร้าเฉลี่ยต่อเดือนในช่วงเปิดภาคเรียนลดลงเพียงราวร้อยละ 18 เท่านั้นหลังคลายล็อกดาวน์ สอดคล้องกับข้อมูลสาเหตุของความเครียด ซึ่งลำดับแรกเป็นเรื่องการเรียนร้อยละ 35.5 ตามด้วยครอบครัวร้อยละ 31.9 และเพื่อน/แฟนร้อยละ 22.6⁵⁰ โดยในช่วงปิดภาคเรียน

สัดส่วนความเครียดจากการเรียนลดลงเล็กน้อยแต่ยังคงเป็นสาเหตุสำคัญ การเรียนจึงเป็นปัจจัยหลักที่มีผลต่อสุขภาพจิตของเด็กและเยาวชนไม่ว่าเรียนออนไลน์หรือออนไลน์ ปิดหรือปิดภาคเรียน

แผนภูมิที่ 4.1: จำนวนเด็กและเยาวชนที่ทำแบบประเมินสุขภาพจิตออนไลน์ได้ผลเสียงซึมเศร้า ในช่วง มีนาคม 2022-เมษายน 2023

ที่มา: กรมสุขภาพจิต (2023)

“มัธยมศึกษาปีที่หกที่ควรจะสนุกสนานกลับเป็นช่วงเวลาที่ยากลำบาก ช่วงเตรียมสอบ อันแสนทรมาณทั้งร่างกายและจิตใจ ไม่มีวันไหนที่หนังสือเตรียมสอบจะไม่เลอะน้ำตา การเตรียมตัวสอบแข่งขันกับคนทั้งประเทศเพื่อเป็นหนึ่งในตัวเลือกของมหาลัยนั้นกัดกินทั้งความสุข และกลืนกินวัยเยาว์ที่ควรงดงามจนหลงเหลือเพียงเสียงสะอึกสะอื้น หายที่สุดในวันที่ยื่นร้องให้เป็นบ้าเป็นหลังพร้อมกับรอบกายที่เต็มไปด้วยแผ่นกระดาษมากมายจากสถาบันกวดวิชา จิตใจที่ฉันคิดว่าในช่วงเวลานั้นมันคงไม่ปกติไปแล้ว กำลังเรียกร้องให้ฉันละเลิกทุกสิ่งทุกอย่างที่ไม่ใช่ตัวตนของตัวเอง”

ณนท อายุ 19 ปี

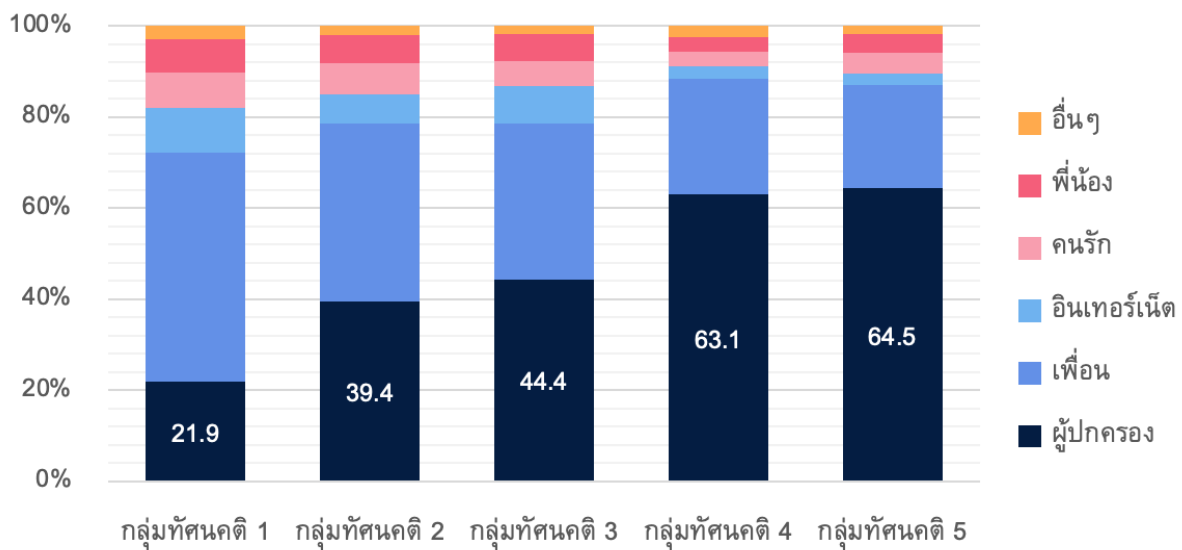
ความเครียดอันเนื่องด้วยการเรียน ไม่ได้จำกัดอยู่แต่เฉพาะในโรงเรียนเท่านั้น เพราะเยาวชนไทยกว่า 1 ใน 3 ยังเรียนพิเศษเพิ่มอีกเฉลี่ย 11 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ เยาวชนนอกเขตเมืองในต่างจังหวัดเรียนพิเศษมากที่สุดร้อยละ 35.6 ขณะที่เยาวชนในกรุงเทพและปริมณฑลเรียนพิเศษเพียงร้อยละ 19.5

เท่านั้น ส่วนหนึ่งเป็นเพราะคุณภาพการศึกษาที่ยังเหลื่อมล้ำกันมาก เยาวชนในต่างจังหวัดเผชิญปัญหาในโรงเรียนมากกว่าในทุกๆ ด้าน เช่น ร้อยละ 29.9 ระบุว่าครูไม่มีความรู้ในเรื่องที่สอน ขณะที่เยาวชนในกรุงเทพฯ พบปัญหานี้เพียงร้อยละ 18.4⁵¹

ครอบครัวยังคงเป็นฐานสำคัญของการดูแลจิตใจ

เยาวชนในกลุ่มทัศนคติ 4 และ 5 เป็นกลุ่มที่สนิทกับครอบครัวมากที่สุด เมื่อชีวิตมีปัญหา พวกเขาเลือกหันไปหาพ่อแม่/ผู้ปกครองถึงเกือบ 2 ใน 3 ขณะเดียวกันก็เป็นกลุ่มที่มีความเครียดน้อยที่สุด โดยตอบว่าเครียดมากถึงมากที่สุดเพียงร้อยละ 22.4 และร้อยละ 18.1 ตามลำดับ⁵²

แผนภูมิที่ 4.2: สัดส่วนผู้ที่เยาวชนกลุ่มทัศนคติต่างๆ เลือกปรึกษาเมื่อเผชิญปัญหาในชีวิต

ที่มา: ผลสำรวจเยาวชนของ คิด for คิดส์ (2022)

ในทางกลับกันกลุ่มทัศนคติ 1 และ 2 รายงานว่าเครียดมากถึงมากที่สุด สูงถึงร้อยละ 47.1 และร้อยละ 40.4 ตามลำดับ มากกว่าสองกลุ่มแรกราว 2 เท่า สองกลุ่มหลังมีความคิดขัดแย้งกับครอบครัวมากกว่ากลุ่มอื่นๆ และเลือกปรึกษาเพื่อนมากกว่าหรือพอๆ กับครอบครัว โดยเยาวชนกลุ่มทัศนคติ 1 เพียงร้อยละ 21.9 เท่านั้นที่จะหันไปปรึกษาปัญหาชีวิตกับผู้ปกครอง การมีความสัมพันธ์ที่ดีกับคนในครอบครัวจึงสัมพันธ์กับระดับความเครียดของเยาวชนอย่างเห็นได้ชัด

“...มีเด็กส่วนหนึ่ง ที่ไม่สามารถออกมาทำอาชีพที่ตนเองต้องการได้ เนื่องจากถูกครอบครัวตีกรอบ ทำให้เด็กเกิดความกดดันจากคนในครอบครัวและการเรียน เราจึงจะเห็นขบวนการที่จับชีวิตตนเองอยู่บ่อยครั้ง ครอบครัวดิฉันเองเป็นครอบครัวที่พร้อมยอมรับในการตัดสินใจของลูกว่าจะเรียนอะไร โดยไม่มีการบังคับแต่ต้องอยู่ในเส้นทางพอดี ตามหลักทางสายกลาง ครอบครัวของดิฉันคอยให้ความช่วยเหลือดิฉันตลอด ทำให้ดิฉันไม่เกิดความเครียด ทำให้ดิฉันสามารถเรียนได้โดยไร้ความกังวล ว่าครอบครัวจะเห็นด้วยกับสิ่งที่ดิฉันทำหรือไม่เพราะครอบครัวคือพื้นที่ที่ควรปลอดภัยที่ดีที่สุด ดังนั้นเราจะเห็นได้ว่าความฝันของเด็กสามารถเกิดขึ้นจริงได้หากผู้ปกครองสนับสนุน ให้เด็กได้ทำในสิ่งที่ตนเองชอบ”

อภิญญา อายุ 17 ปี

บริการดูแลสุขภาพจิตเด็กและวัยรุ่นยังเหลือมล้ำสูง

เมื่อการดูแลสุขภาพจิตขั้นพื้นฐานไม่เพียงพอ เด็กและเยาวชนจำเป็นต้องมีทางเลือกในการได้รับการดูแลโดยผู้เชี่ยวชาญ จากผลสำรวจเยาวชนของ คิด for คิดส์ เยาวชนร้อยละ 4.2 ที่ตอบว่าเครียดมากที่สุด เลือกปรึกษาปัญหาชีวิตกับนักให้คำปรึกษาหรือจิตแพทย์ อย่างไรก็ตาม โอกาสในการเข้าถึงบริการด้านจิตเวชในพื้นที่ต่าง ๆ ยังคงเหลื่อมล้ำกันอย่างสูงและเข้าถึงยากกว่าผู้ต้องการรับบริการที่เป็นวัยผู้ใหญ่มาก เด็กและวัยรุ่นที่ทำแบบประเมินสุขภาพจิตออนไลน์ผ่าน Mental Health Check ในช่วงเดือนมีนาคม 2022-เมษายน 2023 รวมทั้งสิ้น 1.8 แสนคน มี 7,285 คนได้รับการประเมินว่าเป็นกลุ่มเสี่ยงสูงที่จะเป็นโรคซึมเศร้าและ/หรือฆ่าตัวตาย มีการประสานส่งต่อให้บุคลากรในพื้นที่ดูแลต่อ โดยเฉลี่ยได้รับการติดตามร้อยละ 64.9 ทว่าในขณะที่เด็กและวัยรุ่นในบางพื้นที่ได้รับการติดตามครบร้อยละ 100 เช่น พื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ หรือตกหล่นไม่มากนักในกรุงเทพมหานคร (ร้อยละ 76.0) กลุ่มเสี่ยงสูงในมุกดาหาร กระบี่ และเพชรบุรี กลับไม่ได้รับการติดตามเลยแม้แต่คนเดียว

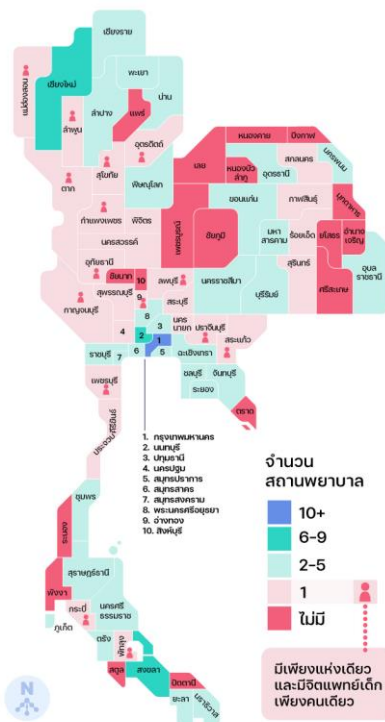
การดูแลสุขภาพใจของเด็กและเยาวชนอายุต่ำกว่า 18 ปีต้องอาศัยความเชี่ยวชาญเฉพาะของบุคลากรจิตเวชที่ได้รับการฝึกฝนด้านเด็กและวัยรุ่นมาโดยตรง แต่สถานพยาบาลที่ให้บริการด้านจิตเวชทั้งหมดในประเทศไทย 452 แห่ง รวมทั้งโรงพยาบาลรัฐ เอกชน และคลินิก มีเพียง 177 แห่งที่มีจิตแพทย์เด็กและวัยรุ่นประจำอยู่ โดย 40 แห่งกระจุกตัวอยู่ในกรุงเทพมหานคร มีจิตแพทย์เด็กประจำอยู่รวม 111 คน คิดเป็นร้อยละ 37.6 ของจิตแพทย์เด็ก 295 คนทั่วประเทศ

แผนภูมิที่ 4.3: จำนวนเด็กและเยาวชนอายุไม่เกิน 18 ปีที่มีความเสี่ยงสูงเป็นโรคซึมเศร้าและ/หรือฆ่าตัวตาย เปรียบเทียบกับจำนวนผู้ได้รับการติดตามโดยบุคลากรสาธารณสุข ในช่วง มีนาคม 2022-เมษายน 2023

ที่มา: กรมสุขภาพจิต (2023)

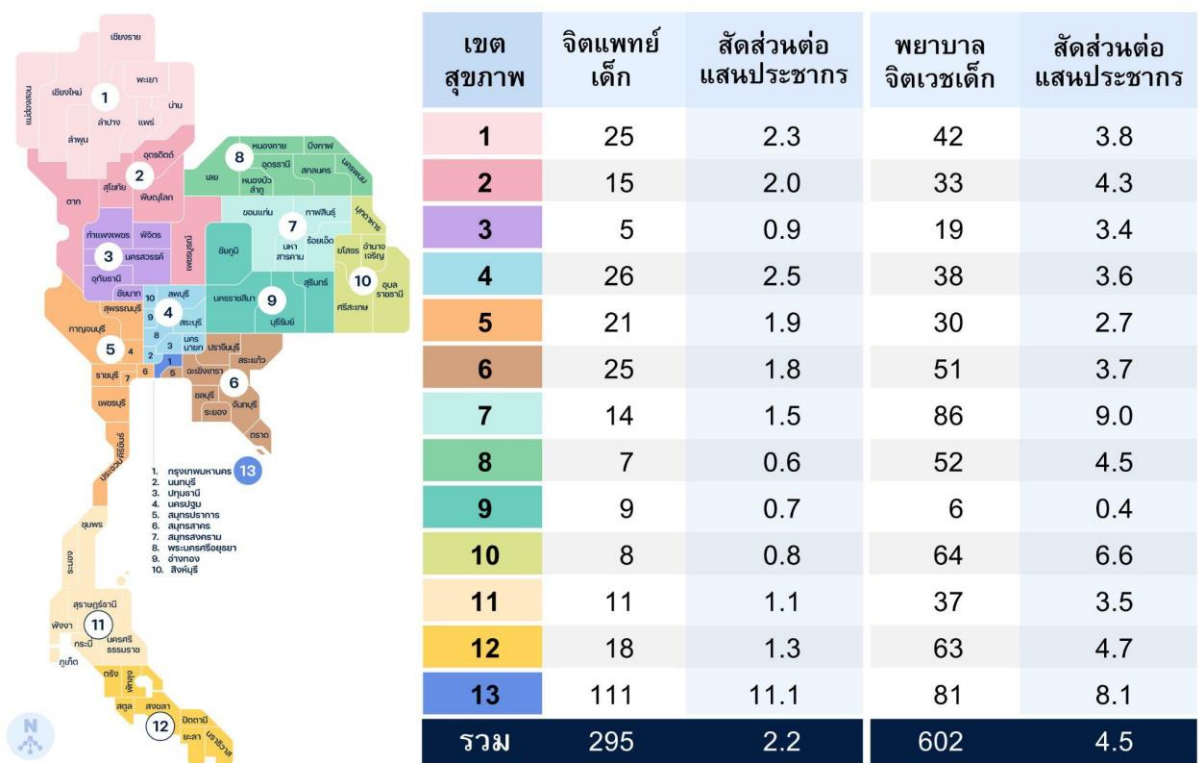
แผนภูมิที่ 4.4: จำนวนสถานพยาบาลที่มีจิตแพทย์เด็กและวัยรุ่น รายจังหวัด

ที่มา: กรมสุขภาพจิต; สมาคมจิตแพทย์แห่งประเทศไทย; ชมรมจิตแพทย์เด็กและวัยรุ่นแห่งประเทศไทย (2022)

ในขณะที่เดียวกันใน 17 จังหวัดของไทยกลับไม่มีสถานพยาบาลที่มีจิตแพทย์เด็กเลยแม้แต่แห่งเดียว โดยส่วนใหญ่เป็นจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และใน 15 จังหวัดมีจิตแพทย์เพียงคนเดียว ดูแลเด็กและวัยรุ่นทั้งจังหวัด การเข้าไม่ถึงบริการด้านจิตเวชของเด็กและวัยรุ่นจึงไม่ได้มีเพียงปัญหาขาดแคลนบุคลากร แต่ยังเป็นปัญหาการกระจุกตัวของบุคลากรในเมืองหลวงและเมืองใหญ่ จากแผนภูมิที่ 4.5 จะเห็นว่าเขตสุขภาพที่ 10 มีจิตแพทย์ 8 คน แต่หากย้อนกลับไปดูแผนภูมิที่ 4.4 จะเห็นว่าทั้งหมดกระจุกอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี

แผนภูมิที่ 4.5: จำนวนจิตแพทย์และพยาบาลจิตเวชที่เชี่ยวชาญด้านเด็กและวัยรุ่นรายเขตสุขภาพ

ที่มา: กรมสุขภาพจิต (2022)

การให้บริการด้านจิตเวชไม่ได้เป็นภาระของจิตแพทย์เพียงอย่างเดียว แต่ยังคงอาศัยการทำงานร่วมกับสหวิชาชีพต่าง ๆ โดยเฉพาะพยาบาลจิตเวชซึ่งเป็นกำลังหลักในการคัดกรองและให้การบำบัดเบื้องต้นในพื้นที่ขาดแคลนจิตแพทย์ อย่างไรก็ตาม ในบางพื้นที่ยังประสบปัญหาขาดแคลนบุคลากรทั้งสองประเภทนี้ โดยพื้นที่วิกฤตที่สุดคือเขตสุขภาพที่ 9 ซึ่งมีจิตแพทย์เด็ก 9 คนและพยาบาลจิตเวชเด็กเพียง 6 คน รวมกันแล้วคิดเป็นสัดส่วนต่อประชากรแสนคน ต่ำที่สุดในประเทศ นอกจากนี้การมีพยาบาลจิตเวชจำนวนมากก็อาจไม่ได้แปลว่าเด็กและวัยรุ่นจะได้รับการดูแลทั่วถึงมากขึ้น ปัจจุบันพยาบาลจิตเวชส่วน

ใหญ่ต้องทำงานพยาบาลทั่วไปร่วมด้วยเนื่องจากอัตรากำลังพยาบาลที่ไม่เพียงพอกับภาระงาน ทำให้ไม่อาจทำงานจิตเวชได้เต็มเวลา⁵³

เยาวชนกับความฝันที่จะเป็นผู้ดูแลสุขภาพใจให้คนอื่น

ท่ามกลางวิกฤตสุขภาพจิตและบริการที่ไม่ทั่วถึง ยังคงมีเรื่องราวของความหวังและความฝันอยู่จำนวนไม่น้อย จากเยาวชนที่ส่งเรื่องเล่าว่าด้วย “ชีวิตและความฝันของเด็กและเยาวชนไทย” เข้ามากกว่า 500 เรื่อง มีเยาวชนจำนวนหนึ่งเปิดอกเล่าถึงความฝันที่จะเป็นจิตแพทย์และนักจิตวิทยา หลายคนผ่านประสบการณ์เป็นผู้ป่วยมาก่อนและก้าวข้ามอุปสรรคนั้นได้ในที่สุด กระทั่งกลายเป็นแรงผลักดันให้พวกเขาวาดฝันอนาคตที่จะได้เป็นฝ่ายช่วยเหลือคนอื่น ๆ

“พ่อเริ่มใช้ความรุนแรงกับพี่สาวและตัวหนูตั้งแต่อายุ 4 [...] พ่ออายุ 16 หนูเริ่มชอบเก็บตัว นอนร้องไห้คนเดียวทุกคืน มันมีเรื่องเข้ามาในหัวตลอด แล้วทำร้ายตัวเองบ่อยๆ หนูเคยผูกคอตายแต่พ่อเข้ามาเห็นสิ่งแรกที่พ่อทำคือตบหัวแล้วพูดว่าทำไมถึงคิดโง่ๆ สุดท้ายหนูเป็นโรคซึมเศร้า แต่ไม่มีใครเชื่อเพราะเขาไม่เคยรับรู้ถึงความเจ็บปวดที่หนูเจอ พ่อกับแม่บอกว่าหนูเป็นบ้าเมื่อไหร่จะหายสักที หนูรู้สึกว่ามีใครเข้าใจในสิ่งที่หนูเป็นเลย [...]

หนูเจออะไรที่รุนแรงเยอะกว่านี้มาก ๆ แต่หนูก็ผ่านมันมาได้แล้ว ถึงแม้จะมีเรื่องแยะๆ เข้ามาบ้างแต่หนูก็ว่าเป็นเพียงบททดสอบของชีวิต หนูจะขึ้นม.6 แล้ว หนูคิดว่าหนูจะเรียนต่อคณะจิตวิทยาสาขาจิตวิทยาคลินิก เพราะหนูรู้สึกว่าคนที่ป่วยโรคซึมเศร้าเป็นคนที่น่าสงสารที่สุด”

- ภัชราภา อายุ 18 ปี

สำหรับเยาวชนเหล่านี้ การที่พวกเขาฝ่าฝันช่วงเวลาที่ยากลำบากในวิกฤตส่วนตัว และวิกฤตโควิดในปี 2022 มาได้สำเร็จ นำพวกเขามาถึงทางแพร่งที่ 2 ซึ่งยิ่งมีความสำคัญกับความฝันของพวกเขาโดยตรง เมื่อนโยบายสุขภาพจิตถูกยกขึ้นมาพูดถึงอย่างเป็นทางการมากขึ้นในการเลือกตั้งที่ผ่านมา

ปัญหาสุขภาพจิตถูกให้ความสำคัญเพิ่มขึ้นแต่ยังคงเป็นสัดส่วนน้อย-ไม่ครอบคลุมประเด็นสำคัญ

แม้ปัญหาสุขภาพจิตจะได้รับการพูดถึงโดยพรรคการเมืองหลักมากขึ้น ทว่ารวมทั้งสิ้นแล้วมีเพียง 3 พรรคการเมืองเท่านั้นที่ประกาศนโยบายสุขภาพจิตอย่างเป็นทางการ คือเพื่อไทย ก้าวไกล และประชาธิปัตย์

แผนภูมิที่ 4.6: เปรียบเทียบนโยบายด้านสุขภาพจิตของพรรคการเมือง

ประเด็นเปรียบเทียบ	พท	พลังประชาชน	ภูมิใจไทย	ก้าวไกล	ประชาธิปัตย์	รวมไทยสร้างชาติ
เตรียมความพร้อมพ่อแม่	✓			✓		
ตรวจสุขภาพจิตประจำปีฟรี				✓	✓	
เพิ่มบุคลากรช่วยคัดกรอง				✓ อสบ. / แนวหน้าสุขภาพจิต	✓ คร., อสบ.	
เพิ่มบุคลากรจิตเวช				✓	✓	
เพิ่มการเข้าถึงบริการ	✓ telemedicine			✓ คลินิกเยาวชน / telemedicine		
เพิ่มความครอบคลุมของบริการ	✓ ยกระดับบัตรทอง			✓ ปรับปรุง บัญชียาหลัก	✓ เพิ่มงบประมาณ ค่ายา-ค่ารักษา	

ที่มา: เว็บไซต์พรรคการเมือง (2023)

การรับมือกับปัญหาสุขภาพจิตจำเป็นต้องมีมาตรการที่ครอบคลุมทั้งเชิงรุกและเชิงรับในระบบบริการสาธารณสุขเองไปจนถึงการสร้างสภาพแวดล้อมที่จะช่วยลดความเสี่ยงด้านสุขภาพจิตตั้งแต่ต้นมีเพียงพรรคเพื่อไทยและก้าวไกลที่ให้ความสำคัญกับการลดความเสี่ยงตั้งแต่ต้นธารโดยทั้งสองพรรคเสนอให้มีการเตรียมความพร้อมให้แก่พ่อแม่มีใหม่ รวมถึงแก้ไขปัญหาความเครียดในโรงเรียนอันเนื่องมาจากวัฒนธรรมอำนาจนิยม

อย่างไรก็ตาม ในรายละเอียดจะเห็นว่ามีเพียงพรรคก้าวไกลที่ถือเอาโรคจิตเวชเป็นโรคทางสังคมที่สัมพันธ์เชื่อมโยงกับทุกมิติ อาทิ สภาพการทำงาน สวัสดิการสังคม ไปจนถึงการยอมรับความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรม และเป็นพรรคเดียวที่เสนอนโยบายครอบคลุมประเด็นตั้งแต่การคัดกรองเพิ่มบุคลากร เพิ่มการเข้าถึง ไปจนถึงการเพิ่มความครอบคลุมของบริการ

แม้จะไม่มีพรรคใดกล่าวถึงปัญหาความไม่กระจายตัวของบุคลากร แต่จะเห็นว่าทั้งพรรคเพื่อไทยและก้าวไกลเลือกนำเสนอให้ใช้เทคโนโลยีการแพทย์ทางไกล (telemedicine) มาแก้ปัญหาการเข้าถึงบริการจิตเวช เทคโนโลยีนี้ได้รับการพิสูจน์มาแล้วว่ามีประสิทธิภาพใกล้เคียงกับการบำบัดแบบพบหน้า⁵⁴ และเป็นทางเลือกที่ตอบโจทย์ในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19⁵⁵ อย่างไรก็ตาม ปัญหาการกระจุกตัวของบุคลากรในเมืองใหญ่ยังคงได้รับการทบทวนและประเมินว่าควรบริหารจัดการอย่างไรจึงจะสอดคล้องกับนโยบายใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด และควรคำนึงถึงการดูแลสภาพแวดล้อมการทำงานของบุคลากรจิตเวชภายใต้เทคโนโลยีใหม่นี้ไม่น้อยไปกว่าการดูแลผู้ป่วย

5

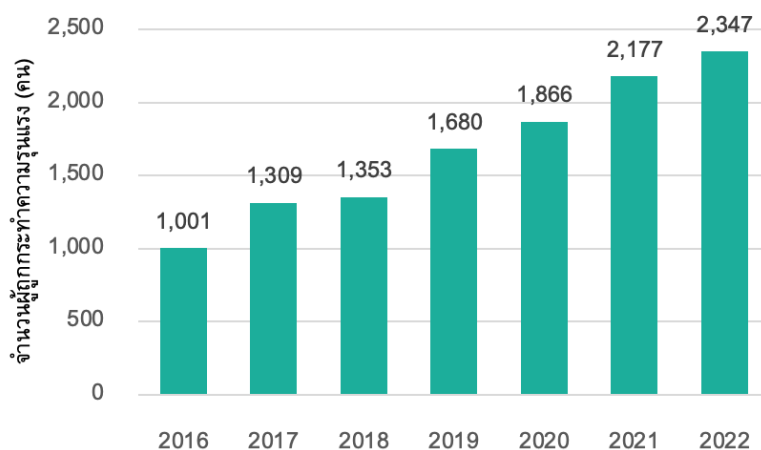
เด็กและเยาวชนตกเป็นเหยื่อความรุนแรงเป็นจำนวนมากขึ้น ในรูปแบบชอนเร็นยิ่งขึ้น

เหตุการณ์กราดยิงที่จังหวัดหนองบัวลำภูในเดือนตุลาคม 2022 นับจากจำนวนผู้เสียชีวิตถือเป็นการฆาตกรรมหมู่โดยผู้ก่อเหตุคนเดียวที่ร้ายแรงที่สุดเท่าที่เคยมีมาในประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อผู้เสียชีวิตส่วนใหญ่เป็นเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก อายุน้อยที่สุดเพียง 3 ขวบ เหตุสะเทือนขวัญนี้เป็นที่รับรู้ของสังคมวงกว้าง และนำไปสู่การออกมาตรการควบคุมอาวุธปืน ยาเสพติดและเฝ้าระวังปัญหาสุขภาพจิตอันเป็นต้นเหตุของการกราดยิง อย่างไรก็ดี ยังมีเหตุความรุนแรงอีกจำนวนมากที่เกิดกับเด็กและเยาวชนทุกเมื่อเชื่อวันโดยที่ไม่เป็นที่รับรู้ของสังคม หรือกระทั่งเจ้าหน้าที่ตำรวจ แฝงเร้นอยู่ในบ้านและในพื้นที่ออนไลน์โดยที่อาจไม่เคยมีใครพบเห็นเลย

ความรุนแรงส่วนใหญ่อยู่ในชีวิตประจำวัน

ข้อมูลจากกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว (แผนภูมิที่ 5.1) แสดงให้เห็นว่าความรุนแรงในครอบครัวมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี จำนวนผู้ถูกกระทำความรุนแรงตามที่ได้รับแจ้งเหตุเพิ่มขึ้นเป็น 2 เท่าในห้วง 7 ปีที่ผ่านมา โดยในปี 2022 มีผู้ถูกกระทำความรุนแรงทั้งสิ้น 2,347 คน ส่วนใหญ่เป็นเด็กและสตรี โดยบุคคลใกล้ชิดเด็กโดยเฉพาะพ่อแม่เป็นผู้ทำร้ายร่างกายเด็กมากที่สุด และจากจำนวนผู้ถูกกระทำทั้งหมด มีเพียงร้อยละ 31.4 ที่ไปแจ้งความกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ

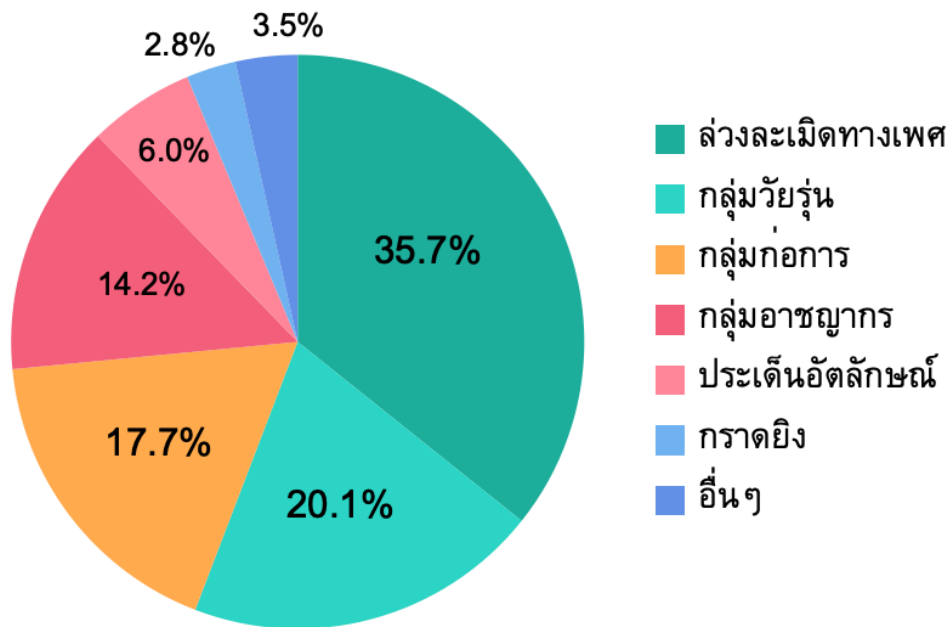
แผนภูมิที่ 5.1: จำนวนผู้ถูกกระทำความรุนแรงตามที่ได้รับแจ้งเหตุ (2016-2022)

ที่มา: กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว (2022)

ศูนย์ติดตามข้อมูลเหตุรุนแรง (MOVE) โดยความร่วมมือของสถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยกับ UNDP รวบรวมข้อมูลกว่า 2,700 เหตุการณ์จากหนังสือพิมพ์หัวหลักของไทย 5 ฉบับ ตั้งแต่ปี 2016-2022 พร้อมจำแนกความรุนแรงออกเป็น 13 ประเภทตั้งแต่ความรุนแรงระหว่างบุคคลต่อบุคคล ไปจนถึงกลุ่มอาชญากร กลุ่มก่อการ และความรุนแรงโดยรัฐ ในจำนวนนี้มีเหตุการณ์ที่เด็กและเยาวชนตกเป็นเหยื่อรวม 948 เหตุการณ์ คิดเป็นกว่า 1 ใน 3 ของเหตุการณ์ทั้งหมดในช่วง 7 ปีที่ผ่านมา

แผนภูมิที่ 5.2: สัดส่วนเด็กและเยาวชนที่บาดเจ็บและเสียชีวิตจากความรุนแรงสาเหตุต่างๆ ตามที่ปรากฏเป็นข่าว ปี 2016-2022

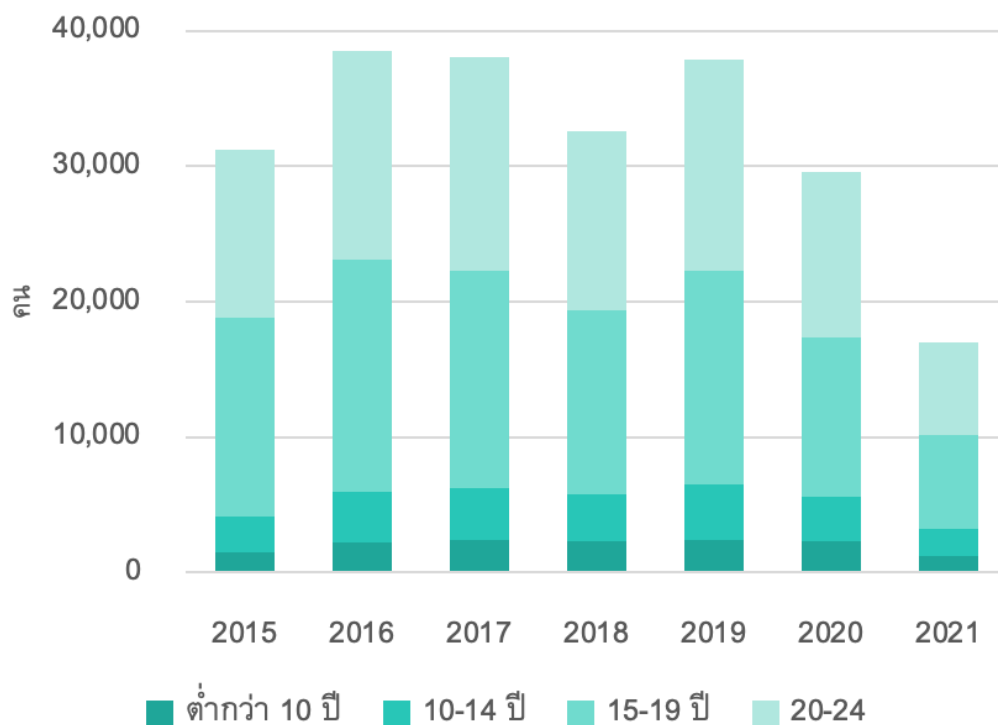
ที่มา: ศูนย์ติดตามข้อมูลเหตุรุนแรง (2023)

เมื่อพิจารณาจำนวนผู้ถูกกระทำทั้งบาดเจ็บและเสียชีวิตจะพบว่าสาเหตุความรุนแรงต่อเด็กและเยาวชนลำดับหนึ่งคือการล่วงละเมิดทางเพศ (ร้อยละ 35.7) ตามด้วยความรุนแรงจากกลุ่มวัยรุ่น (ร้อยละ 20.1) และกลุ่มก่อการ (ร้อยละ 17.7) โดยในประเภทหลังสุดนี้เกือบทั้งหมดเกิดขึ้นในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ และหากนับเฉพาะจำนวนผู้เสียชีวิต จะพบว่าเหตุกราดยิงคิดเป็นเพียงร้อยละ 9.4 ของสาเหตุการชีวิตทั้งหมด โดยสาเหตุสามอันดับแรกคือความรุนแรงจากกลุ่มวัยรุ่น (ร้อยละ 28.8) กลุ่มอาชญากร (ร้อยละ 26.3) และกลุ่มก่อการ (ร้อยละ 14.4)

จะเห็นว่าความรุนแรงส่วนใหญ่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน กว่า 2 ใน 3 เป็นเหตุการณ์ที่มีผู้บาดเจ็บและเสียชีวิตเพียง 1-2 คน ทว่าเกิดขึ้นบ่อยครั้ง และในขณะที่เหตุการณ์ซึ่งมีระดับความรุนแรงมากมัก

ได้รับความสนใจและมีตัวเลขความสูญเสียที่แน่ชัด เหตุรุนแรงในชีวิตประจำวันมีแนวโน้มที่จะถูกปิดเงียบหรือกระทั่งไม่ถูกรายงานต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจ สถิติข้างต้นจึงเป็นตัวเลขที่น้อยกว่าความเป็นจริง

แผนภูมิที่ 5.3: จำนวนเด็กและเยาวชนเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลเนื่องจากถูกทำร้ายร่างกาย ปี 2015-2021

ที่มา: กรมป้องกันโรค (2022)

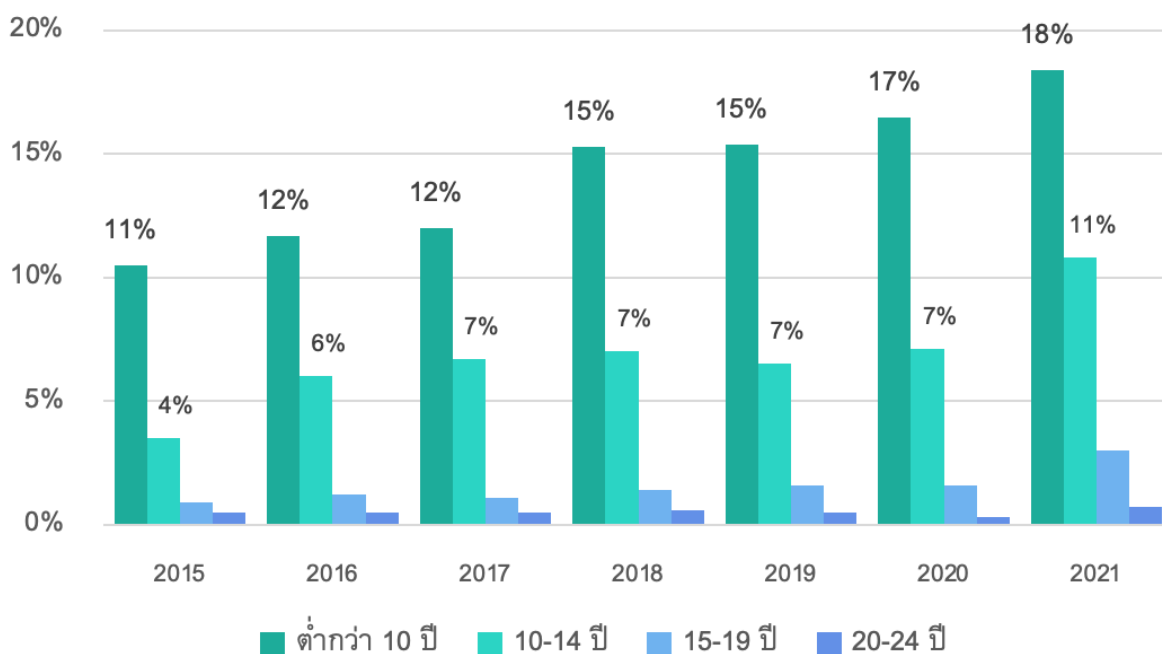
สถิติที่สะท้อนปริมาณความรุนแรงในเด็กและเยาวชนได้แม่นยำมากขึ้น คือจำนวนเด็กและเยาวชนที่เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลซึ่งมีจำนวนเฉลี่ยปีละ 3.2 หมื่นคน อย่างไรก็ตามจากแผนภูมิที่ 5.3 จะเห็นว่าจำนวนเด็กและเยาวชนที่ถูกทำร้ายร่างกายมีแนวโน้มลดลงในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19 สวนทางกับแนวโน้มความรุนแรงในครอบครัวจากการรับแจ้งเหตุซึ่งเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง (แผนภูมิที่ 5.1) ซึ่งอาจเป็นเพราะสถานการณ์โรคระบาดทำให้การเข้าถึงบริการทางการแพทย์เป็นไปได้ยากขึ้น

แนวโน้มเด็กถูกทำร้ายทางเพศน่าเป็นห่วง

จากข้อมูลในระบบเฝ้าระวังการบาดเจ็บของกรมควบคุมโรค เด็กและเยาวชนไทยถูกทำร้ายทางเพศเฉลี่ยปีละ 459 ราย ในจำนวนนี้ร้อยละ 85.7 เป็นเด็กและเยาวชนหญิง จำนวนมากที่สุดใน

ช่วงวัย 10-14 ปี โดยเหตุการณ์ร้อยละ 45.8 เกิดขึ้นในบ้านของตัวเอง⁵⁶ แต่หากพิจารณาจากสัดส่วนของการทำร้ายทางเพศต่อการทำร้ายร่างกายทั้งหมดจะพบแนวโน้มที่น่าตกใจ คือเด็กอายุต่ำกว่า 10 ปี เป็นกลุ่มที่มีสัดส่วนการถูกทำร้ายทางเพศอย่างรุนแรงมากที่สุด และมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นเรื่อยๆ

แผนภูมิที่ 5.4: สัดส่วนเด็กและเยาวชนถูกทำร้ายทางเพศ ต่อจำนวนเด็กและเยาวชนที่ได้รับการรักษาในแผนกผู้ป่วยใน (IPD) จากเหตุทำร้ายร่างกายทั่วประเทศ ปี 2015-2021

ที่มา: กรมป้องกันโรค (2022)

ในเด็กอายุต่ำกว่า 10 ปีที่ถูกทำร้ายร่างกายอย่างรุนแรงจนต้องนอนโรงพยาบาล 7 คนจะมี 1 คนถูกทำร้ายทางเพศด้วยกำลัง⁵⁷ ซึ่งเป็นสัดส่วนสูงกว่าวัยอื่นๆ ทั้งหมด และในจำนวนนี้ร้อยละ 94.4 เป็นเด็กหญิง มีความเป็นไปได้ว่าเด็กและเยาวชนที่อายุมากขึ้นอาจตัดสินใจที่จะไม่เปิดเผยสาเหตุที่แท้จริงของการถูกทำร้ายร่างกาย กระนั้นสัดส่วนที่มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นในเด็กอายุต่ำกว่า 14 ปี ก็สะท้อนให้เห็นว่าไทยยังขาดมาตรการที่เพียงพอในการรับมือกับปัญหาความรุนแรงทางเพศในเด็ก

ความรุนแรงทางเพศที่เกิดแก่เด็กและวัยรุ่น เป็นหนึ่งในสาเหตุสำคัญของ ‘แผลใจในวัยเด็ก’ (Adverse Childhood Experience) ซึ่งอาจไม่ได้ส่งผลในทันทีเนื่องจากเด็กอาจยังไม่เข้าใจประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในขณะนั้น แต่บาดแผลนี้สามารถฝังลึกในใจแล้วจึงแสดงอาการในวัยผู้ใหญ่ ซึ่งอาจเป็นได้ทั้งอาการเจ็บป่วยทางจิตใจและร่างกาย⁵⁸ นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยที่พบว่าการมีแผลใจในวัยเด็กเป็นอุปสรรค

ต่อโอกาสในการหางานที่ดี และแนวโน้มรายได้ในอนาคต แผลใจดังกล่าวจึงทั้งบั่นทอนโอกาสและความ
มั่นคงตลอดชีวิตที่เหลือของพวกเขา และยังส่งต่อความเปราะบางในด้านความยากจนและความเสี่ยงต่อ
ความรุนแรงจากรุ่นสู่รุ่นอีกด้วย⁵⁹

เด็กและเยาวชนไทยเปราะบางต่อภัยคุกคามออนไลน์

นอกจากความรุนแรงที่ชุกช่อนในครอบครัว และการทำร้ายทางเพศที่เพิ่มขึ้นอย่างเงียบเชียบ
เด็กและเยาวชนไทยยังเผชิญกับภัยที่ซ่อนเร้นในพื้นที่ออนไลน์อีกด้วย โดยเฉพาะภายหลังการเรียน
ออนไลน์ในช่วงวิกฤตโรคระบาด ซึ่งผลักดันให้พวกเขาเข้าถึงอินเทอร์เน็ตมากขึ้นโดยปริยาย

ผลสำรวจสถานการณ์เด็กไทยกับภัยออนไลน์ปี 2022 ระบุว่าเด็กและเยาวชนอายุ 9-18 ปี ร้อยละ
81 มีแท็บเล็ตหรือสมาร์ทโฟนเป็นของตัวเอง และร้อยละ 85 ใช้โซเชียลมีเดียทุกวันหรือเกือบทุกวัน และ
พบว่าร้อยละ 26 เคยถูกลั่นแกล้งออนไลน์ ร้อยละ 11 เคยถูกคุกคามทางเพศออนไลน์ และที่น่าตกใจคือ
เด็กประถมศึกษาตอนปลายเคยมีประสบการณ์ถูกตีสนิทโดยมีเจตนาเพื่อละเมิดทางเพศ (grooming) ถึง
ร้อยละ 12⁶⁰

การสำรวจอีกชิ้นหนึ่งโดย ECPAT ร่วมกับ Interpol และ UNICEF ในปีเดียวกันพบตัวเลขที่
ใกล้เคียงกันในเด็กและเยาวชนอายุ 12-17 ปีที่เป็นผู้ใช้อินเทอร์เน็ต โดยพบว่ามีเด็กและเยาวชน 9% ตก
เป็นผู้เสียหายจากการถูกแสวงประโยชน์และละเมิดทางเพศออนไลน์ เช่น ได้รับความที่เป็นภาพทาง
เพศโดยไม่ได้รับความยินยอม ถูกข่มขู่ หรือแบล็คเมลเพื่อให้มีกิจกรรมทางเพศ ฯลฯ เกินครึ่งไม่เล่าเรื่องนี้
ให้ใครฟัง เพราะส่วนใหญ่ผู้กระทำมักเป็นเพื่อนหรือคนใกล้ชิด โดยร้อยละ 47 ของคนที่เก็บเรื่องนี้ไว้กับ
ตนเองกล่าวว่าพวกเขาไม่รู้ว่าจะขอความช่วยเหลือได้จากที่ไหน และจากกรณีทั้งหมดมีเพียงร้อยละ 1-3
ที่รายงานเรื่องนี้กับเจ้าหน้าที่ตำรวจ⁶¹

เด็กและเยาวชนส่วนใหญ่เข้าถึงอินเทอร์เน็ตผ่านสมาร์ทโฟนซึ่งเล็ดลอดไปจากการดูแลของผู้ใหญ่
ได้โดยง่าย การสร้างความเข้าใจต่อการถูกแสวงประโยชน์และพัฒนาทักษะในการจัดการความเสี่ยงให้แก่
เด็กและเยาวชนจึงเป็นวาระสำคัญ ในประเทศไทยมีการก่อตั้งศูนย์ประสานงานขับเคลื่อนการส่งเสริมและ
ปกป้องคุ้มครองเด็กและเยาวชนในการใช้สื่อออนไลน์ (COPAT) มาตั้งแต่ปี 2018 ทว่าผลการสำรวจ
เปรียบเทียบใน 30 ประเทศทั่วโลกเมื่อปี 2022 พบว่าความปลอดภัยต่อความรุนแรงออนไลน์ของเด็กและ
เยาวชนไทยในภาพรวมทุกด้าน กลับยังคงรั้งท้ายอยู่ที่ลำดับ 29 รองจากอุรุกวัยเท่านั้น⁶²

เยาวชนที่มีทัศนคติก้าวหน้าที่สุด ระบุว่าเคยถูกระงับความรุนแรงมากที่สุด

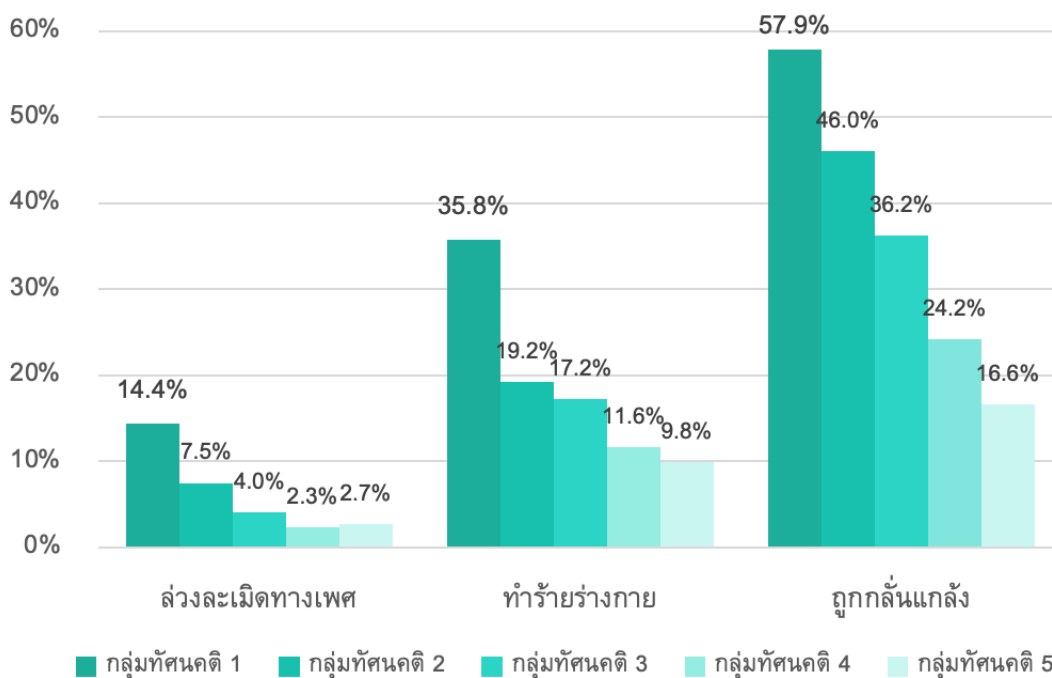
ความรุนแรงที่แฝงเร้นอาจไม่ได้เกิดขึ้นในที่ลับเสมอไป แต่อาจเกิดขึ้นต่อหน้าต่อตาโดยที่สังคม
ไม่นับว่าเป็นความรุนแรง ตัวอย่างเช่น ในผลสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีในประเทศไทย (MICS) เมื่อ
ปี 2019 ซึ่งพบว่าแม่หรือผู้ดูแลเด็กถึงร้อยละ 57.6 เชื่อว่าการลงโทษโดยใช้ความรุนแรงจำเป็นต่อ

การอบรมเลี้ยงดูเด็ก และมีร้อยละ 2.2 ลงโทษทางร่างกายเด็กอย่างรุนแรง⁶³ ถึงแม้ว่าสัดส่วนการใช้ความรุนแรงต่อเด็กในการสำรวจดังกล่าวจะมีความแตกต่างกันออกไปในแต่ละกลุ่มประชากร แต่ก็เป็นการยากที่จะสรุปว่าปัจจัยใดบ้างมีผลต่อความเชื่อนี้ รวมถึงนิยาม ‘เส้นแบ่ง’ ของการอบรมกับความรุนแรงก็มาจากฝ่ายผู้ดูแลฝ่ายเดียวเท่านั้น

แม้ไม่อาจเปรียบเทียบกับข้อมูลในการสำรวจ MICS ได้โดยตรง แต่ผลสำรวจเยาวชนของ คิด for คิดส์ เมื่อเดือนพฤษภาคม 2022 ได้ฉายให้เห็นมุมมองของการถูกใช้ความรุนแรงจากฝั่งเยาวชนที่เชื่อมโยงกับมิติเชิงคุณค่าซึ่งอาจมีส่วนต่อการรับรู้ถึงความรุนแรงในชีวิตประจำวันรวมถึงความรุนแรงในครอบครัวด้วย

เยาวชนอายุ 15-25 ปีในกลุ่มทัศนคติ 1 มากถึงร้อยละ 60.3% ไม่เห็นด้วยกับข้อที่ว่าคนไทยควรต้องรักษาขนบธรรมเนียมดั้งเดิมของไทยให้คงอยู่สืบไป ขณะที่กลุ่มทัศนคติ 4 และ 5 ตอบว่าไม่เห็นด้วยเพียงร้อยละ 6.8 และ 22.3 ตามลำดับ ส่วนในประเด็นสิทธิและเสรีภาพเรื่องความเสมอภาคทางเพศ กลุ่มทัศนคติ 1 เห็นว่าสำคัญมากถึงร้อยละ 99.9 ส่วนกลุ่มทัศนคติ 4 และ 5 เห็นว่าสำคัญร้อยละ 80.4 และ 30.1 ตามลำดับ⁶⁴

แผนภูมิที่ 5.5: สัดส่วนเยาวชนที่เคยถูกกระทำความรุนแรงรูปแบบต่างๆ แยกตามกลุ่มทัศนคติ

ที่มา: ผลสำรวจเยาวชนของ คิด for คิดส์ (2022)

เมื่อย้อนกลับมาพิจารณาแผนภูมิที่ 5.5 จะเห็นว่าเยาวชนในกลุ่มทัศนคติ 1 รายงานว่าตนเคยถูกระทำความรุนแรงมากที่สุดในเกือบทุกหัวข้อ ระบุว่าเคยถูกล่วงละเมิดทางเพศและทำร้ายร่างกายมากกว่ากลุ่มอื่นเฉลี่ย 2-3 เท่า ในแง่หนึ่งพวกเขาอาจเผชิญประสบการณ์ดังกล่าวมากกว่ากลุ่มอื่นๆ จริง แต่ในขณะที่เดียวกันก็ไม่ควรมองข้ามความเป็นไปได้ที่ว่า การกระทำอันเป็นปกติในมุมมองผู้ใหญ่หรือกระทั่งเยาวชนด้วยกันอาจถูกนับว่าเป็นความรุนแรงสำหรับผู้ที่ตั้งคำถามต่อคุณค่าดั้งเดิมในสังคม หรือเชื่อในสิทธิเหนือเนื้อตัวร่างกายมากกว่าคนอื่น⁶⁵

“ฉันมักถูกแม่ตีและไม่ค่อยให้ความสำคัญ แม่ให้ความสำคัญแต่คนอื่น ฉันจำเหตุการณ์ครั้งนั้นได้ขึ้นใจ ฉันอยากกินขนมจึงซื้อมา 1 ห่อ ฉันเหลือเงินกลับบ้าน 5 บาท พอกลับมาถึงบ้าน แม่ถามว่าเหลือเงินเท่าไรฉันบอกว่าเหลือ 5 บาท เท่านั้นแหละแม่โกรธฉันมาก แม่ทุบกระปุกออมสินฉันแล้วตะโกนใส่ฉันว่า ถ้าไม่เหลือมากไม่ต้องหยอด ฉันไม่เข้าใจในการกระทำของแม่ครั้งนั้น แต่ฉันก็จำจนถึงทุกวันนี้ [...]

ฉันแค่อยากบอกทุกคนรอบคร่าวว่า “รักวัวให้ผูก รักลูกให้ตี” มันจะใช้ไม่ได้ถ้าคุณตีเขาเกินเหตุ ถ้าคุณจัดการเขาด้วยวิธีที่คุณคิดว่า ถ้าทำแล้วเขาจะหยุดพฤติกรรมที่คุณไม่ชอบ บางครั้งอาจไม่ใช่ คุณแค่ต้องใช้หัวใจเลี้ยงเขา”

-ไม่ประสงค์เปิดเผยชื่อ อายุ 16 ปี

พรรคการเมืองไม่มีข้อเสนอนโยบายแก้ปัญหาความรุนแรงในเด็กและเยาวชนที่เป็นเอกภาพ

นโยบายที่เกี่ยวกับปัญหาความรุนแรงในเด็กและเยาวชนกระจายอยู่ในหมวดนโยบายต่างๆ อาทิ การแก้ปัญหาอำนาจนิยมและการละเมิดสิทธิโดยครูในหมวดการศึกษา การยกเลิกกฎหมายความมั่นคงซึ่งอาจมีผลกระทบต่อเด็กในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ อย่างไรก็ตามมี 2 พรรคการเมืองที่มีข้อเสนอเกี่ยวกับความรุนแรงในเด็กและเยาวชนโดยตรงหรือเป็นนโยบายที่ผู้ได้รับผลประโยชน์หลักเป็นเด็กและเยาวชนคือพรรคประชาธิปัตย์และก้าวไกล

พรรคประชาธิปัตย์เสนอจะเพิ่มมาตรการป้องกันไม่ให้เกิดการคุกคามรูปแบบต่างๆ โดยเพิ่มการบังคับใช้กฎหมายคุ้มครองเด็กอย่างเข้มงวด วางมาตรการที่ชัดเจนในการป้องกันการใช้แรงงานเด็กควบคู่กับการออกกฎหมายที่มีโทษรุนแรง ส่วนพรรคก้าวไกลเสนอแก้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการล่วงละเมิดทางเพศ อนาคต หรือกระทำชำเรา ให้มีการกำหนดนิยามทางกฎหมายที่ชัดเจน เพื่อลดช่องว่างทางกฎหมาย

อย่างไรก็ตามจะเห็นว่านโยบายต่างๆ ยังไม่เป็นเอกภาพและไม่ได้ถูกกำหนดให้เป็นวาระสำคัญเร่งด่วนเท่าที่ควร ซึ่งอาจเป็นเพราะปัญหานี้มีลักษณะซับซ้อน ซ่อนเร้น ดังที่ได้กล่าวมา พรรคการเมือง

เดี่ยวที่มองเห็นข้อมูล que แสดงถึงควมร่งต่วนจิงเป็นพรรคที่บริหารกระทรวงการพัฒนาศังคมและควม มั่นคงของมนุษย์ในรัฐบาลที่ผ่านมา

นอกจากนี้ จากนโยบายของทุกพรรคการเมือง ยังไม่พบว่า มีพรรคใดเสนอ นโยบายป้องกันและ แก้ไขควมรุนแรงในอินเทอร์เน็ตอย่างเป็นทางการ

แผนภูมิที่ 5.6: เปรียบเทียบนโยบายด้านการแก้ไขปัญหควมรุนแรงในเด็กและเยาวชนของพรรค การเมือง

ประเด็นเปรียบเทียบ	พท	พลังประชาชน	ภูมิใจไทย	ก้าวไกล	ประชาธิปัตย์	เพื่อไทย
ปรับปรุงกฎหมายและ กระบวนการยุติธรรมเกี่ยวกับ ควมรุนแรงทางเพศ				✓		
เพิ่มโทษและกวดขันการบังคับใช้ กฎหมายคุ้มครองเด็ก					✓	
ลดการครอบครองอาวุธปืน						✓

ที่มา: เว็บไซต์พรรคการเมือง (2023); The Standard (2023)

6

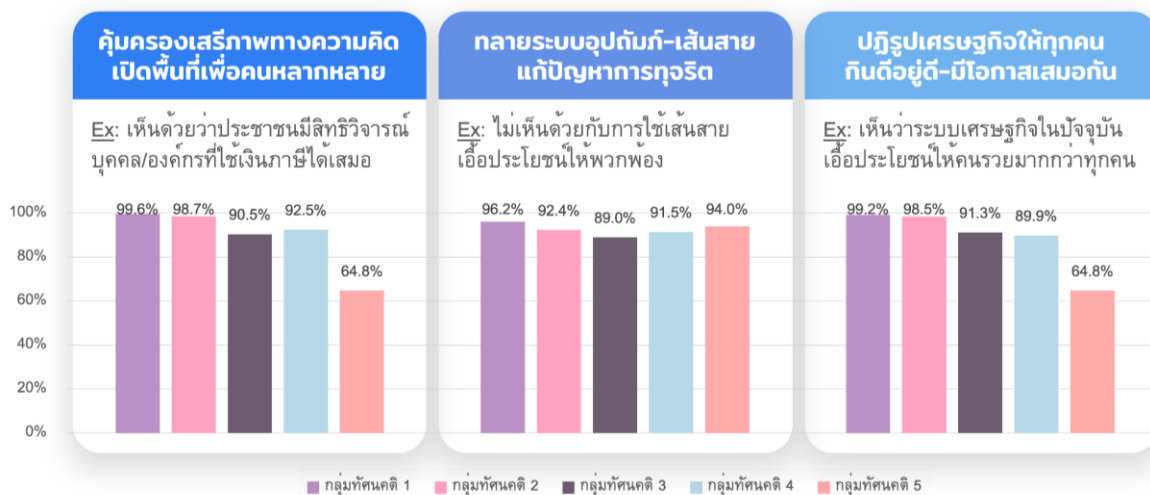
เด็กและเยาวชนฝันถึงสังคมใหม่อย่างหลากหลาย แต่ระบบการเมืองไม่เปิดกว้าง-รับฟัง

เด็กและเยาวชนมีความฝันถึงสังคม เศรษฐกิจ การเมืองใหม่ แม้ความฝันนั้นจะแตกต่างกันหลากหลาย แต่มีจุดร่วมใหญ่คือต้องการให้เกิดการคุ้มครองเสรีภาพทางความคิด ยุติระบบอุปถัมภ์ เส้นสาย และการทุจริต รวมถึงสร้างระบบเศรษฐกิจการเมืองที่เปิดโอกาสสำหรับทุกคนอย่างเสมอภาค ขณะเดียวกัน ก็มีความเห็นต่างสำคัญในความฝันเรื่องชาติ วัฒนธรรม เพศสภาพ และครอบครัว อย่างไรก็ตาม ก็ดี ความฝันเหล่านี้ยังไม่สามารถส่งผ่านไปสู่ผู้กำหนดนโยบายเพื่อขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้มากนัก ข้อเสนอของพรรคการเมืองหลักก็แทบไม่มีแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว

เยาวชนฝันถึงสังคมหลากหลายแนวทาง แต่มีฉันทมติตรงกว้างใน '3 หลักการใหญ่'

ความตื่นตัวทางการเมืองของเด็กและเยาวชนในช่วงหลายปีที่ผ่านมาสะท้อนว่า พวกเขามีความฝันถึงสังคม เศรษฐกิจ การเมืองใหม่ และต้องการผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่เป้าหมายนั้น งานศึกษาผลสำรวจเยาวชนของ คิด for คิดส์ พบว่าเยาวชนอายุ 15-25 ปีมีความฝันแตกต่างหลากหลายมาก แต่มี "ฉันทมติของรุ่น" หรือความฝันร่วมที่เห็นพ้องต้องกันในวงกว้างใน 3 ประเด็นใหญ่⁶⁶

แผนภูมิที่ 6.1: ฉันทมติของเยาวชน 3 ประเด็นใหญ่ และสัดส่วนเยาวชนที่เห็นด้วยกับคำถามตัวอย่าง แยกตามกลุ่มทัศนคติ

ที่มา: วรตล เลิศรัตน์ และ กษิณีเตช คำพูน (TBP)

ประเด็นแรก เยาวชนหวังให้เสรีภาพทางความคิดได้รับการคุ้มครอง และสังคมเปิดพื้นที่เพื่อคนหลากหลาย ในเชิงหลักการ เยาวชนร้อยละ 85.1 เห็นว่าเสรีภาพทางความคิดสำคัญสำหรับตนเอง ถือเป็นสิทธิเสรีภาพที่เยาวชนให้ความสำคัญสูงสุดทั้งในภาพรวมและทุกกลุ่มทัศนคติ ในประเด็นเชิงปฏิบัติ เยาวชนถึงร้อยละ 91.9 เห็นว่าประชาชนมีสิทธิวิจารณ์บุคคลและองค์กรที่ใช้เงินภาษีเสมอ โดยกลุ่มทัศนคติ 1-4 มีสัดส่วนเห็นด้วยเกินร้อยละ 90.5 ส่วนกลุ่มทัศนคติ 5 เห็นด้วยร้อยละ 64.8 ซึ่งนับว่าสูงมากสำหรับกลุ่มที่มักไม่ค่อยแสดงจุดยืนเช่นนี้ เยาวชนร้อยละ 90.8 ยังเห็นว่าสังคมไทยกดทับความแตกต่างเกินไป สะท้อนเสียงเรียกร้องอิสระและความอดกลั้นต่อความหลากหลายทางความคิดในสังคม

ประเด็นที่สอง เยาวชนผันถึงการหลายระบบอุปถัมภ์และเส้นสาย พร้อมทั้งแก้ปัญหาการทุจริต โดยร้อยละ 97.7 ไม่เห็นด้วยกับการใช้เส้นสายเพื่อประโยชน์ของตนและพวกพ้อง สัดส่วนไม่เห็นด้วยนี้เกินกว่าร้อยละ 89.0 ในทุกกลุ่มทัศนคติ ขณะเดียวกัน เยาวชนร้อยละ 86.0 ก็เห็นว่าการลดการทุจริตถือเป็นประเด็นนโยบายที่สำคัญและน่าหวังกังวลสำหรับประเทศ แม้กลุ่มทัศนคติ 5 จะมีสัดส่วนเห็นด้วยเพียงร้อยละ 35.4 แต่ก็ยังเห็นเป็นประเด็นนโยบายสำคัญที่สุดอันดับสอง รองจากการพัฒนาการศึกษา (ร้อยละ 35.8) เช่นเดียวกับเยาวชนภาพรวม สัดส่วนเห็นด้วยที่ต่ำจึงสะท้อนธรรมชาติของเยาวชนกลุ่มนี้ที่ไม่ค่อยให้ความสำคัญกับนโยบายรัฐบาลมากกว่า

ประเด็นสุดท้าย เยาวชนต้องการการปฏิรูปเศรษฐกิจให้ทุกคนกินดีอยู่ดีและมีโอกาสเสมอภาคกัน โดยร้อยละ 88.8 เห็นว่าระบบเศรษฐกิจในปัจจุบันเอื้อประโยชน์ให้เฉพาะคนรวยมากกว่าให้ทุกคน กลุ่มทัศนคติ 1-4 มีสัดส่วนเห็นด้วยร้อยละ 89.9 ขึ้นไป ขณะที่กลุ่มทัศนคติ 5 ก็มีสัดส่วนเห็นด้วยถึงร้อยละ 64.8 ทุกรายก็ดี แม้เยาวชนทุกกลุ่มทัศนคติจะเล็งเห็นปัญหาและมุ่งหวังให้เกิดการแก้ไขเหมือนกัน แต่เข้าใจสาเหตุ รวมถึงมีแนวทางแก้ไขในอุดมคติที่ต่างกัน

'รอยแยกสำคัญ' ในความฝันเยาวชนอยู่ในประเด็นชาติ-วัฒนธรรม และเพศสภาพ-ครอบครัว

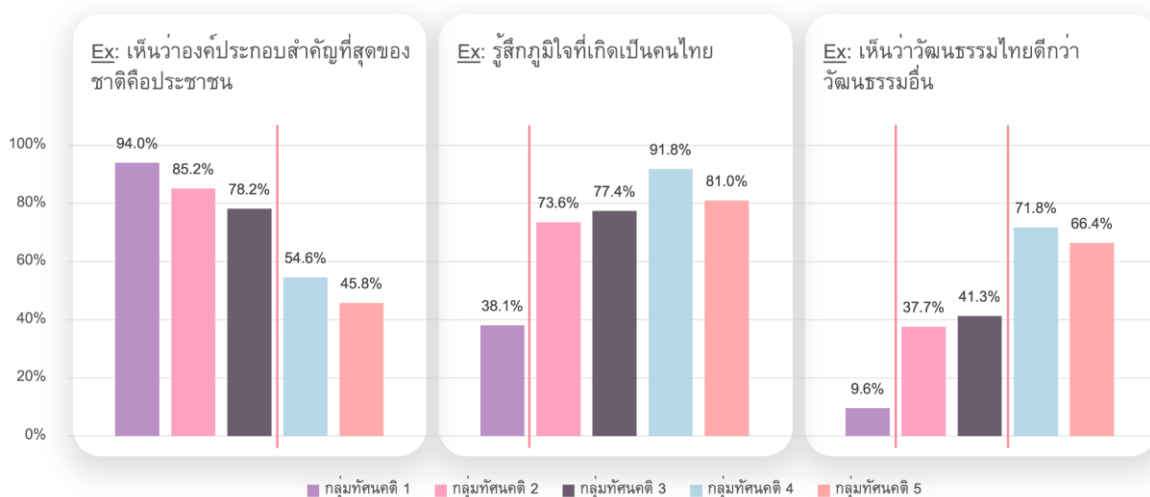
ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ความผันถึงสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองของเยาวชนแตกต่างกันหลากหลาย งานศึกษาผลสำรวจเยาวชนของ คิด for คิดส์ พบรอยแยก (cleavage) ระหว่างกลุ่มทัศนคติที่สำคัญอยู่ในความฝันเรื่องชาติและวัฒนธรรม กับเพศสภาพและครอบครัว⁶⁷

ในประเด็นชาติและวัฒนธรรม เยาวชนอายุ 15-25 ปีนิยมชาติและมีความรู้สึกชาตินิยมในรูปแบบต่างกัน กลุ่มทัศนคติ 1-3 มองประชาชนเป็นองค์ประกอบสำคัญที่สุดของชาติอย่างเด็ดขาด แต่กลุ่มทัศนคติ 4-5 จะให้น้ำหนักกับสถาบันอื่นค่อนข้างสูง เช่น แผ่นดินและศาสนาพุทธ ภายใต้อุดมการณ์ชาตินิยมกระแสหลักในปัจจุบัน เยาวชนกลุ่มทัศนคติ 1 เพียงร้อยละ 38.1 รู้สึกภูมิใจที่เกิดเป็นคนไทย ขณะที่กลุ่มทัศนคติอื่นมีสัดส่วนภูมิใจร้อยละ 73.6 ขึ้นไป สูงสุดในกลุ่มทัศนคติ 4 ที่ร้อยละ 91.8 เมื่อให้เปรียบเทียบชาติและวัฒนธรรมไทยกับต่างชาติ กลุ่มทัศนคติ 1 เกือบทั้งหมดไม่คิดว่าวัฒนธรรมไทย

ดีกว่าเหนือกว่า กลุ่มทัศนคติ 2-3 เห็นว่าดีกว่าเป็นสัดส่วนปานกลางที่ร้อยละ 37.7-41.3 ส่วนกลุ่มทัศนคติ 4-5 มองว่าดีกว่าเป็นสัดส่วนสูงที่ร้อยละ 66.4-71.8

นิยามและความรู้สึกชาตินิยมที่แตกต่างนำไปสู่มุมมองต่อความสัมพันธ์ระหว่างชาติกับสมาชิกของชาติ ตลอดจนความฝันหรือคาดหวังต่อสมาชิกที่ไม่เหมือนกัน เช่น เยาวชนกลุ่มทัศนคติ 1 คาดหวังให้เอาใจใส่ปัญหาของประชาชนในชาติ สนับสนุนเพื่อนร่วมชาติ และเสียภาษีมากที่สุด ขณะที่กลุ่มทัศนคติ 4 คาดหวังให้ปกป้องแผ่นดินและชื่อเสียงของชาติ จงรักภักดีต่อสถาบันหลัก และสนับสนุนรัฐบาลทุกรัฐบาลมากที่สุด

แผนภูมิที่ 6.2: สัดส่วนเยาวชนที่เห็นด้วยกับคำถามตัวอย่างในประเด็นชาติและวัฒนธรรม แยกตามกลุ่มทัศนคติ

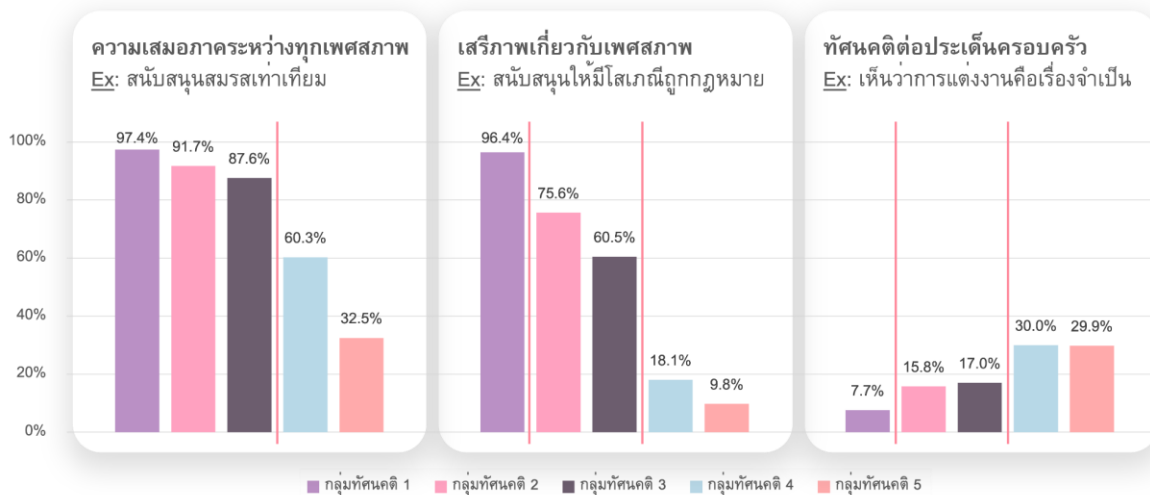
ที่มา: วรตริ เลิศรัตน์ และ กษิณีเดช คำฟูช (TBP)

ในประเด็นเพศสภาพและครอบครัว ปรากฏรอยแยกระหว่างกลุ่มทัศนคติ 1-3 กับกลุ่มทัศนคติ 4-5 ในความฝันเกี่ยวกับความเสมอภาคทางเพศสภาพ อันหมายรวมถึงการยกระดับสิทธิของ LGBTQ+ ให้เท่าเทียม ตัวอย่างได้แก่การเปิดกว้างให้คนทุกคนจดทะเบียนสมรสกันโดยไม่จำกัดเพียงชายหญิงหรือ สมรสเท่าเทียม ซึ่งกลุ่มทัศนคติ 1-3 มีสัดส่วนการสนับสนุนถึงร้อยละ 87.6-97.4 แต่กลุ่มทัศนคติ 4-5 เห็นด้วยเพียงร้อยละ 32.5-60.3 อีกตัวอย่างคือการให้สิทธิเปลี่ยนคำนำหน้าชื่อและเพศในเอกสารทางการ ซึ่งเยาวชนสองขั้วดังกล่าวมีสัดส่วนการสนับสนุนที่ร้อยละ 79.7-91.5 และ 26.2-46.7 ตามลำดับ

อย่างไรก็ดี รอยแยกในความฝันว่าด้วยเสรีภาพเกี่ยวกับเพศสภาพและครอบครัวมีลักษณะต่างออกไป คืออยู่ระหว่างกลุ่มทัศนคติ 1, กลุ่มทัศนคติ 2-3, กับกลุ่มทัศนคติ 4-5 เป็นหลัก โดยเยาวชนสามขั้วข้างต้นสนับสนุนให้มีโสเภณีถูกกฎหมายเป็นสัดส่วนร้อยละ 96.4, 60.5-75.6, และ 9.8-18.1

ตามลำดับ ขณะเดียวกัน ก็สนับสนุนให้สามารถมีเพศสัมพันธ์นอกสมรสร้อยละ 82.2, 44.6-58.0, และ 10.0-16.4 ตามลำดับ สำหรับความผันเรื่องครอบครัว เยาวชนสามชั่วรุ่นที่จำเป็นต้องแต่งงานเป็นสัดส่วนร้อยละ 7.7, 15.8-17.0, 29.9-30.0 ตามลำดับ

แผนภูมิที่ 6.3: สัดส่วนเยาวชนที่เห็นด้วยกับคำถามตัวอย่างในประเด็นเพศสภาพและครอบครัว แยกตามกลุ่มทัศนคติ

ที่มา: วรธร เลิศรัตน์ และ กษิณีโตช คำฟูซ (TBP)

ความผันเชิงคุณค่าสะท้อนผ่าน 'จินตนาการ' ถึงนโยบายรูปธรรมและความเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืน

ความผันเชิงคุณค่าทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองของเยาวชนสะท้อนผ่านความต้องการนโยบายและกระบวนการขับเคลื่อนนโยบายที่เป็นรูปธรรม

โครงการจินตนาการพลเมืองเยาวชนของ คิต for คิตส์ พบว่าเยาวชนอายุ 15-18 ปีปรารถนาให้ประเทศมีสวัสดิการและบริการสาธารณะที่ประชาชนทุกสถานะเศรษฐกิจสังคมในทุกพื้นที่ที่สามารถเข้าถึงได้ มีระบบการศึกษาที่คุณภาพเท่าเทียมกันในทุกสถานศึกษาและเปิดกว้างสำหรับความต้องการอันหลากหลายของผู้เรียน ตลอดจนมีพื้นที่สาธารณะและระบบขนส่งสาธารณะที่ครอบคลุม ปลอดภัย รวดเร็ว และค่าธรรมเนียมการใช้บริการถูก⁶⁸

ในการบรรลุเป้าหมายเหล่านี้ เยาวชนก็มุ่งหวังให้ขับเคลื่อนผ่านกระบวนการที่ชอบธรรมและยั่งยืน คืออาศัยระบอบประชาธิปไตยที่เปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วม และเริ่มต้นจากการเปลี่ยนความคิดคนในสังคม เลียงให้ "คนดี-คนวิเศษ" มีอำนาจนำการเปลี่ยนแปลงอย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาด เพื่อป้องกันกาเกิดทรราชใหม่⁶⁹

ความต้องการข้างต้นล้วนสะท้อนความผันอันเป็นฉันทมติของเยาวชนที่ได้กล่าวมาแล้ว การสร้างระบบการศึกษาที่โอบรับความแตกต่าง ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงซึ่งเริ่มจากความคิดและ เน้นให้ทุกคนมีส่วนร่วม ซึ่งถึงการให้ความสำคัญกับความหลากหลายทางความคิด การเลี้ยงการเกิด ทรราชก็นับเป็นการป้องกันระบบอุปถัมภ์และการทุจริต ขณะที่ความต้องการเรื่องสวัสดิการและบริการ สาธารณะก็เป็นแนวทางเสริมสร้างโอกาสในระบบเศรษฐกิจการเมืองให้ทุกคนอย่างเสมอภาคกันมากขึ้น

พรรคก้าวไกลเป็นพรรคเดียวที่มีนโยบายขยาย-คุ้มครองการมีส่วนร่วมของเยาวชน

เยาวชนไทยมีความผันต่อสังคม เศรษฐกิจ การเมืองแตกต่างหลากหลาย แต่มีความหวังร่วมที่ อยากจะคิดและแสดงความคิดเห็นออกมาได้อย่างเสรี ไม่ต้องการให้สังคมถูกครอบงำด้วยระบบอุปถัมภ์ และเส้นสายจนเป็นบ่อเกิดแห่งการทุจริต รวมถึงปรารถนาให้ระบบเศรษฐกิจสามารถเอื้อให้ทุกคนกินดี อยู่ดี และมีโอกาสเติมเต็มความฝันของตนได้ ทั้งยังอยากเห็นนโยบายรูปธรรมที่สอดคล้องและสนับสนุน ความฝันเหล่านั้น

อย่างไรก็ดี ความฝันของเด็กและเยาวชนยังไม่สามารถกลายเป็นความจริง ส่วนหนึ่งเพราะระบบ การเมืองขาดช่องทางการรับฟัง และให้พวกเขาได้มีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนสังคมและประเทศไปสู่ ภาพฝันอย่างเพียงพอและเหมาะสม⁷⁰ ยิ่งไปกว่านั้น รัฐบาลปัจจุบันยังคงปราบเด็กและเยาวชนที่มีส่วน ร่วมทางการเมืองอย่างรุนแรง โดยใช้กำลังสลายการชุมนุมจนมีผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บ ควบคู่กับการใช้ เครื่องมือทางกฎหมายดำเนินคดีและคุกคาม⁷¹

ถึงกระนั้น ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรปี 2023 พรรคการเมืองหลักแทบทุกพรรคก็ ไม่มีแนวนโยบายแก้ปัญหาดังกล่าวอย่างชัดเจน พรรคก้าวไกลถือเป็นพรรคเดียวที่เสนอให้ขยายช่อง ทางการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนอย่างเป็นทางการ โดยนอกจากให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัด การศึกษาแล้ว ยังจัดตั้งสภาเยาวชนที่มาจากการเลือกตั้งและมีอำนาจเสนอร่างกฎหมายไปยังรัฐสภา

แผนภูมิที่ 6.4: นโยบายการมีส่วนร่วมของเยาวชนของพรรคการเมืองหลักในการเลือกตั้งปี 2023

ประเด็นเปรียบเทียบ	พท	พลังประชาชน	ภูมิใจไทย	ก้าวไกล	ประชาธิปัตย์	รวมไทยสร้างชาติ
ขยายช่องทางการมีส่วนร่วมเชิงสถาบัน/เป็นทางการ				✓ สภาเยาวชนจากการเลือกตั้ง		
คุ้มครองการมีส่วนร่วมผ่านการแสดงความเห็นและการชุมนุม				✓ แก้กฎหมายจำกัดเสรีภาพ		
สร้างความยุติธรรมแก่เยาวชนที่เคยถูกกดปราบเพราะมีส่วนร่วม				✓ นิรโทษกรรมคดีการเมือง		

ที่มา: เว็บไซต์พรรคการเมือง (2023)

นอกจากนี้ พรรคก้าวไกลยังประกาศเจตจำนงในการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายที่มีบทบัญญัติจำกัดเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น รวมทั้ง และชุมนุม เช่น ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 112 และ 116 พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ และพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ รวมถึงตรากฎหมายต่อต้านการปิดกั้นการมีส่วนร่วมสาธารณะ เพื่อคุ้มครองเด็ก เยาวชน และประชาชนที่สื่อสารและมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนความฝัน ท้ายที่สุด พรรคยังจะนิรโทษกรรมคดีการแสดงออกทางการเมือง อันจะเป็นการสร้างคามยุติธรรมแก่เด็ก เยาวชน และประชาชนที่เคยถูกกดปราบด้วย

รายการอ้างอิง

- ¹ นัตร คำแสง, วรตริ เลิศรัตน์, และ เจณิตตา จันทวงษา, *เด็กและครอบครัวไทยในสามวิกฤต: รายงานสถานการณ์เด็กและครอบครัว ประจำปี 2022* (กรุงเทพฯ: ศูนย์ความรู้นโยบายเด็กและครอบครัว, 2022).
- ² United Nations Children's Fund [UNICEF], *Is Thailand on The Path to An Inclusive Recovery?: Findings from The First Round of A High-Frequency Survey 2022* (UNICEF, 2022).
- ³ ธนาคารแห่งประเทศไทย, *เงินให้กู้ยืมแก่ภาคครัวเรือน*, สถิติเศรษฐกิจการเงิน, 2023.
- ⁴ นัตร คำแสง, วรตริ เลิศรัตน์, เจณิตตา จันทวงษา, และ สรวีศ มา, *ผลสำรวจเยาวชนของ คิต for คิตส์: รอบการสำรวจ พฤษภาคม 2022* (กรุงเทพฯ: ศูนย์ความรู้นโยบายเด็กและครอบครัว, 2022).
- ⁵ คิต for คิตส์ *คำนวณจากผลสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน* (2021)
- ⁶ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, *สมุดปกครอบครัวอิเล็กทรอนิกส์*, 2023, <https://mso-logbook.m-society.go.th/> (เข้าถึงเมื่อ 11 พฤษภาคม 2023).
- ⁷ คิต for คิตส์ *คำนวณจากผลสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน* (2021)
- ⁸ สร้อยมาศ รุ่งมณี, วาสนา ละอองปลิว และบุศรินทร์ เลิศชวลิตสกุล, *พลวัตครอบครัวในสังคมไทยในสถานการณ์โควิด-19: การปรับตัวของครัวเรือนเปราะบางและข้อเสนอเชิงนโยบายด้านเด็กและครอบครัว* (กรุงเทพฯ: ศูนย์ความรู้นโยบายเด็กและครอบครัว, 2022).
- ⁹ นัตร คำแสง และคณะ, *ผลสำรวจเยาวชนของ คิต for คิตส์*.
- ¹⁰ วิเคราะห์โดยอาศัยการจัดกลุ่มทัศนคติจาก: วรตริ เลิศรัตน์ และ กษิณีเดช คำพูน, *เข้าใจตัวตน-ความคิดของ 'เด็กสมัยนี้': ผลการศึกษาคุณค่า-ทัศนคติเยาวชน จากผลสำรวจเยาวชน คิต for คิตส์* (กรุงเทพฯ: ศูนย์ความรู้นโยบายเด็กและครอบครัว, TBP).
- ¹¹ เฟิ่งอ้าง.
- ¹² เฟิ่งอ้าง.
- ¹³ เฟิ่งอ้าง.
- ¹⁴ นัตร คำแสง และคณะ, *ผลสำรวจเยาวชนของ คิต for คิตส์*.
- ¹⁵ คิต for คิตส์ *คำนวณจากผลสำรวจภาวะการทำงานของประชากร สำนักงานสถิติแห่งชาติ* (2019-2022)
- ¹⁶ เฟิ่งอ้าง.
- ¹⁷ เฟิ่งอ้าง; สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, *GPP – Dashboard*, 2022, https://lookerstudio.google.com/u/0/reporting/704fe6c7-aecb-4362-9062-3dc971c75982/page/p_woqspkoc (เข้าถึงเมื่อ 14 พฤษภาคม 2023); "จำนวนประชากรจากการทะเบียน จำแนกตามอายุ เพศ ภาคและจังหวัด พ.ศ. 2564," สำนักงานสถิติแห่งชาติ, http://statbbi.nso.go.th/staticreport/Page/sector/TH/report/sector_01_11101_TH_xlsx (เข้าถึงเมื่อ 14 พฤษภาคม 2023).
- ¹⁸ "Share of youth not in employment, education or training (NEET) by sex and education (%) | Annual," *ILOSTAT*, April 16, 2023, https://www.ilo.org/ilostat-files/Documents/Excel/INDICATOR/EIP_NEET_SEX_EDU_RT_A_EN.xlsx (accessed May 14, 2023); "Youth not in employment, education or training (NEET) by sex and

education (thousands)," *ILOSTAT*, May 6, 2023, https://www.ilo.org/ilostat-files/Documents/Excel/INDICATOR/EIP_NEET_SEX_EDU_NB_A_EN.xlsx (accessed May 14, 2023).

¹⁹ เฟิ่งอ๋าง.

²⁰ UNICEF & College of Population Studies, Social Research Institute, Chula Unisearch, *In-depth Research on Youth Not in Employment, Education or Training (NEET) in Thailand* (Bangkok: UNICEF, 2023), 41.

²¹ ฉัตร คำแสง และคณะ, *ผลสำรวจเยาวชนของ คิด for คิดส์*.

²² เฟิ่งอ๋าง.

²³ คิด for คิดส์ คำนวณจากผลสำรวจภาวะการทำงานของประชากร สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2021)

²⁴ กษิติเดช คำพูน, "ยกระดับค่าจ้างขั้นต่ำไทย ให้ไปถึงค่าจ้างเพื่อชีวิต," *101 Public Policy Think Tank*, 29 กันยายน 2022, <https://101pub.org/minimum-wage-to-living-wage/> (เข้าถึงเมื่อ 14 พฤษภาคม 2023).

²⁵ คิด for คิดส์ คำนวณจากผลสำรวจภาวะการทำงานของประชากร สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2021)

²⁶ "ผลโพลอาชีพในฝันเด็กไทย อยากรับเป็น "ครู" มากที่สุด," *คมชัดลึกออนไลน์*, 14 มกราคม 2023, <https://www.komchadluek.net/news/education/540900> (เข้าถึงเมื่อ 14 พฤษภาคม 2023).

²⁷ "Employment by sex, age and occupation (thousands)," *ILOSTAT*, April 16, 2023, https://www.ilo.org/ilostat-files/Documents/Excel/EMP_TEMP_SEX_AGE_OCU_NB_A_EN.xlsx (accessed May 14, 2023).

²⁸ ฉัตร คำแสง และคณะ, *ผลสำรวจเยาวชนของ คิด for คิดส์*.

²⁹ คิด for คิดส์ คำนวณจากผลสำรวจภาวะการทำงานของประชากร สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2021)

³⁰ ฉัตร คำแสง และคณะ, *ผลสำรวจเยาวชนของ คิด for คิดส์*.

³¹ วิเคราะห์โดยอาศัยการจัดกลุ่มทัศนคติจาก: วรธร เลิศรัตน์ และ กษิติเดช คำพูน, *เข้าใจตัวตน-ความคิดของ 'เด็กสมัยนี้'*.

³² Organization for Economic Co-operation and Development [OECD], *PISA 2018 Results (Volume I): What Students Know and Can Do* (Paris: OECD Publishing, 2019), 210-215.

³³ OECD, *PISA 2018 Results (Volume II): Where All Students Can Succeed* (Paris: OECD Publishing, 2019), 56.

³⁴ เฟิ่งอ๋าง, 18.

³⁵ วติน ศิวสุภษดี, สัณห์สิริ โฆษินทร์เดชา, และ ชญานี ชวะโนทย์, *โควิดกับ "แผลเป็น" ด้านพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน: ความเหลื่อมล้ำ เทคโนโลยีการศึกษา และบทเรียนเชิงนโยบายสำหรับอนาคต* (กรุงเทพฯ: ศูนย์ความรู้ นโยบายเด็กและครอบครัว, 2022), 29-32.

³⁶ เฟิ่งอ๋าง, 56.

³⁷ เฟิ่งอ๋าง, 37-40.

³⁸ UNICEF, *Is Thailand on The Path to An Inclusive Recovery?*, 41; ดูเพิ่มเติม: ฉัตร คำแสง และคณะ, *เด็กและครอบครัวไทยในสามวิกฤต*, 26-29.

³⁹ ดูเพิ่มเติม: World Economic Forum [WEF], *New Vision for Education: Fostering Social and Emotional Learning Through Technology* (Geneva: WEF, 2016).

- 40 ฉัตร คำแสง และคณะ, ผลสำรวจเยาวชนของ คิด for คิดส์.
- 41 เฟิ่งอ้าง.
- 42 เฟิ่งอ้าง.
- 43 คิด for คิดส์ คำนวณจากสถิติสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน [สพฐ.] (2022)
- 44 จารุวรรณ เนนสุทัฬ, “สสค.เผยผลสำรวจภาระงานนอกห้องเรียนถึงเวลาครู ึ่งการสอนถึง 42%,” สำนักข่าวอิสรา, 9 ธันวาคม 2014, <https://www.isranews.org/content-page/item/34990-soesorkor.html> (เข้าถึงเมื่อ 14 พฤษภาคม 2023).
- 45 ฉัตร คำแสง และคณะ, ผลสำรวจเยาวชนของ คิด for คิดส์.
- 46 คิด for คิดส์ คำนวณจากสถิติสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (2022)
- 47 ฉัตร คำแสง และคณะ, ผลสำรวจเยาวชนของ คิด for คิดส์.
- 48 วิเคราะห์โดยอาศัยการจัดกลุ่มทัศนคติจาก: วรดร เลิศรัตน์ และ กษิติเดช คำพูน, เข้าใจตัวตน-ความคิดของ ‘เด็กสมัยนี้’.
- 49 ศูนย์เฝ้าระวังการฆ่าตัวตาย, ปัญหาการฆ่าตัวตายในคนไทย ปี 2565, กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข, 2022
- 50 คิด for คิดส์ คำนวณจากข้อมูลกรมสุขภาพจิต (ข้อมูลเมื่อวันที่ 30 เมษายน 2023)
- 51 สรวิต มา, “เปิดสถิติเรียนพิเศษนักเรียนไทย: เมื่อโรงเรียนไม่อาจพาเด็กไปถึงฝั่ง”, 101 Public Policy Think Tank, 19 มกราคม 2023, <https://101pub.org/shadow-education-in-thailand/>, (เข้าถึงเมื่อ 11 พฤษภาคม 2023).
- 52 วิเคราะห์โดยอาศัยการจัดกลุ่มทัศนคติจาก: วรดร เลิศรัตน์ และ กษิติเดช คำพูน, เข้าใจตัวตน-ความคิดของ ‘เด็กสมัยนี้’.
- 53 สรัช สินธุประมา. “ดูแลหัวใจไม่ให้ใครร่วงหล่น: เปลี่ยนระบบบริการสุขภาพจิตให้เข้าถึงง่ายและทันทั่วทั้งที่”, 101 Public Policy Think Tank, 10 กุมภาพันธ์ 2023, <https://101pub.org/improve-access-to-mental-health-care/>, (เข้าถึงเมื่อ 11 พฤษภาคม 2023).
- 54 Jones, Michael, and Girmay Berhie, *Efficacy of Telemedicine in Psychiatry and Mental Health Nursing*, International Journal of Extreme Automation and Connectivity in Healthcare 1 (1 January 2019), 29–39.
- 55 Bulkes, Nyssa Z., Kaley Davis, Brian Kay, and Bradley C. Riemann, *Comparing Efficacy of Telehealth to In-Person Mental Health Care in Intensive-Treatment-Seeking Adults*, Journal of Psychiatric Research 145 (1 January 2022), 347–52.
- 56 ข่าวออนไลน์ 7HD, “สช.เปิดสถิติผู้หญิงตกเป็นเหยื่อความรุนแรง อายุ 10-14 ปีถูกกระทำทางเพศมากที่สุด”, 25 พฤศจิกายน 2022, <https://news.ch7.com/detail/607812>, (เข้าถึงเมื่อ 11 พฤษภาคม 2023).
- 57 ข้อมูลจากระบบเฝ้าระวังการบาดเจ็บ กรมควบคุมโรค (2022) คำนวณโดยคิด for คิดส์
- 58 Centers for Disease Control and Prevention, “Adverse Childhood Experiences (ACEs)”, 17 August 2021. <https://www.cdc.gov/policy/polaris/healthtopics/ace/index.html>, (Accessed on May 11, 2023).
- 59 Metzler, Marilyn, Melissa T. Merrick, Joanne Klevens, Katie A. Ports, and Derek C. Ford, *Adverse Childhood Experiences and Life Opportunities: Shifting the Narrative*, Children and Youth Services Review, Economic Causes and Consequences of Child Maltreatment, 72 (1 January 2017): 141–49.
- 60 มูลนิธิอินเทอร์เน็ตร่วมพัฒนาไทย, การสำรวจสถานการณ์เด็กกับภัยออนไลน์ พ.ศ. 2565, 2022.

---

⁶¹ ECPAT, INTERPOL, and UNICEF, *Disrupting Harm in Thailand: Evidence on online child sexual exploitation and abuse*, 2022.

⁶² Surfshark, “*Kids and Cybersecurity Statistics*”, 2022, <https://surfshark.com/research/cybersecurity-for-kids/statistics>, (Accessed on May 11, 2023).

⁶³ สำนักงานสถิติแห่งชาติ, *การสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีในประเทศไทย พ.ศ. 2562*, 2019.

⁶⁴ วิเคราะห์โดยอาศัยการจัดกลุ่มทัศนคติจาก: วรตกร เลิศรัตน์ และ กษิธิ์เดช คำพูน, *เข้าใจตัวตน-ความคิดของ ‘เด็กสมัยนี้’*.

⁶⁵ เฟิ่งอ้าง.

⁶⁶ เฟิ่งอ้าง.

⁶⁷ เฟิ่งอ้าง.

⁶⁸ วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง, ภาคิน นิยมานนรวงศ์, และ สรัช สินธุประมา, *จินตนาการใหม่ของเยาวชนไทย (กรุงเทพฯ: ศูนย์ความรู้นโยบายเด็กและครอบครัว, 2022)*, 130.

⁶⁹ เฟิ่งอ้าง, 132-133.

⁷⁰ ดูเพิ่มเติม: วรตกร เลิศรัตน์, “ให้เสียงเยาวชนมี ‘ความหมาย’: เปิดกระบวนการนโยบายให้เยาวชนมีส่วนร่วม,” *101 Public Policy Think Tank*, 27 ตุลาคม 2022, <https://101pub.org/youth-participation-in-policy-process/> (เข้าถึงเมื่อ 14 พฤษภาคม 2023).

⁷¹ จัตุร คำแสง และคณะ, *เด็กและครอบครัวไทยในสามวิกฤต*, 95-96

